

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Матеріали

*Круглого столу присвяченого Дню науки
(22 травня 2020 року, Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

Дніпро 2020

ББК 67.9 (4 УКР) 312
УДК 343.98
А-43

*Рекомендовано до друку кафедрою оперативно-
розшукової діяльності ФПФПКП
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
(протокол № 25 від 05 травня 2020 р.)*

А-43 Актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності: матеріали Круглого столу присвяченого Дню науки (Дніпро, 22 травня 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 146с.

Збірник містить матеріали круглого столу «Актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності», в якому взяли участь здобувачі вищої освіти вищих навчальних закладів та наукових установ України. Тематика публікацій охоплює актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності.

Матеріали круглого столу можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

док. юрид. наук, доц. **О.В. Кириченко** (голова); канд. юрид. наук, доц. **В.Г. Телійчук** (заст. голови); канд. юрид. наук, доц. **О.Л. Христов**; канд. юрид. наук, доц. **В.В. Єфімов.**, канд. юрид. наук, доц. **Волошина М.О.**; канд. юрид. наук, **О.М. Міщанинець** (відп. секретар).

ББК 67.9 (4 УКР)

© Автори, 2020
© ДДУВС, 2020

Бойко О.В.,

*здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування,*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ПРОВОКАЦІЯ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

В умовах становлення України як правової та демократичної держави, Конституція якої проголошує права та свободи людини найвищою соціальною цінністю, питання дотримання цих прав є надзвичайно актуальним. Тому, відповідно до загальних конституційних засад, основним завданням кримінального провадження є захист основоположних прав і свобод громадян.

Так, для підтвердження чи спростування обставин кримінального правопорушення, а також для встановлення вини чи невинуватості підозрюваної особи сучасний стан розвитку нашої держави потребує достатньої кількості об'єктивних та обґрунтованих доказів. Важливим є відповідність отриманих доказів згідно з вимогами, встановленими КПК України, тобто кожен доказ повинен бути належним, допустимим та достатнім.

Наразі, уповноважені особи для отримання доказів використовують негласні слідчі (розшукові) дії. Як свідчить досвід практичної діяльності слідчих та оперативних підрозділів, саме з використанням НСРД розкривається більшість злочинів.

Зокрема, основним видом НСРД, що застосовується під час виявлення та розслідування таких розповсюджених злочинів як незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, корупційних злочинів, інших тяжких та особливо тяжких злочинів, є здійснення контролю за вчиненням злочину.

Актуальність проведення такого виду НСРД підтверджується і наявністю збільшення кількості тяжких та особливо тяжких злочинів, про що свідчать статистичні дані Генеральної прокуратури України. Так, зокрема, кількість тяжких та особливо тяжких злочинів в період з 2016 до 2018 роки зросла на 27% (у 2016 році кількість тяжких та особливо тяжких злочинів становила 183 677, а в 2018 вже 232542) [1].

Враховуючи зазначене, вважаємо за доцільне розглянути більш детально такий вид НСРД як контроль за вчиненням злочину, який використовується у практичній діяльності слідчих та оперативних підрозділів під час збирання доказової інформації під час розслідування зазначених злочинів.

Відповідно до ст. 271 КПК України контроль за вчиненням злочину проводиться у таких формах:

- 1) контрольована поставка;
- 2) контрольована та оперативна закупка;
- 3) спеціальний слідчий експеримент;
- 4) імітування обстановки злочину [2].

Такий поділ є досить ефективним при розслідуванні різних видів злочинів, враховуючи предмет, об'єкт та інші особливості кожного злочину.

Однак, слід зауважити, що проведення НСРД є не тільки результативним способом отримання доказів у кримінальному провадженні, необхідних для розслідування злочинів, а також і своєрідним порушенням, гарантованих Конституцією України та чинними міжнародними договорами, ратифікованими Верховною Радою України прав, свобод та законних інтересів громадян.

Важливим є положення КПК України, відповідно до якого особі, яка здійснює контроль за вчиненням злочину, забороняється здійснювати такі активні дії, що можуть провокувати особу вчинити певний злочин, тобто дії, за відсутністю яких вона б не вчинила дій протиправного характеру [2].

Також, рішення прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину, крім загальних відомостей, повинно містити також обставини, які свідчать про відсутність під час негласної слідчої (розшукової) дії провокування особи на вчинення злочину [2].

Отже, ми бачимо, що дії працівників правоохоронних органів та інших осіб, які проводять даний вид НСРД, повинні бути здійснені саме у пасивній формі, що не будуть підбурювати особу до вчинення злочину, а також допомагати їй у будь-який спосіб вчинити його.

Так, навіть в умовах ефективного реформування правоохоронних органів та удосконалення законодавства України, під час проведення контролю за вчиненням злочину вбачається практика недотримання положень КПК України, внаслідок чого докази отримуються в результаті використання провокацій з боку співробітників оперативних підрозділів [3].

Отже, вважаємо за необхідне визначити певні наслідки, які настають за порушення умов проведення контролю за вчиненням злочину.

1. внаслідок таких дій істотно порушуються права та свободи людини і громадянина.
2. докази, отримані з порушенням вимог, встановлених законодавством України вважаються не допустимими, що тягне за собою автоматичне виправдування особи [3].

Крім того, слід зазначити, що окрім визнання недопустимими доказами, на законодавчому рівні не встановлена відповідальність саме за провокацію до вчинення злочину посадовими особами.

З цього приводу В.Д. Іванов пропонує таких уповноважених осіб притягувати до відповідальності як підбурювачів або організаторів і кваліфікувати їхні дії за тією ж статтею, що і виконавця з посиланням на відповідну частину статті 27 КК України [4].

Ми поєднуємо думку О.І. Альшиної, що інститут провокації дещо відрізняється від інституту підбурювання. Оскільки на відміну від останнього, метою провокатора є саме викриття злочинних дій, а не сприяння їх вчиненню з метою особистої зацікавленості [5, с. 15].

Таким чином, вважаємо за доцільне доповнити розділ XVIII Особливої частини «Злочини проти правосуддя» спеціальною статтею, яка б передбачала відповідальність за провокацію до вчинення злочину або доповнити ст. 27 окрім існуючих співучасників вчинення злочину ще є таким учасником як провокатор, тобто особу, яка здійснює такі активні дії, що можуть провокувати іншу особи вчинити певний злочин, тобто дії, за відсутністю яких інша особа не вчинила б дій протиправного характеру.

Отже, враховуючи наші дослідження, праці видатних вчених у галузі кримінального процесу, криміналістики та ОРД, законодавство України в частині регулювання проведення такого виду НСРД як контроль за вчиненням злочину, можна помітити певні недоліки, що виникають під час його проведення. Тому, дана тема є досить актуальною, з огляду на те, що подальше дослідження необхідне для усунення вже існуючих проблем та удосконалення нових.

1. Генеральна прокуратура України. Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності. Веб-сайт. URL : https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113283&libid=100820

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. : станом на 18 жовтня 2019 р. / Верховна Рада України, 2013, № 9-10, №11-12, №13, ст. 88. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Моцний Д.О., Давиденко С.В. Провокація вчинення злочину при проведенні НСРД у контексті захисту прав людини: Forum prava, 2018. 90-97 с. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/2414FC7A.Viber_p61zvh252yqyr!Viber.Universal/090-097-2018-2-----,-----13-482433083.pdf

4. А. Штерн Щодо відповідальності за провокацію злочину в Україні: веб-сайт. URL : <https://blog.liga.net/user/ashtern/article/28824>

5. Альшина О.І. Провокація злочину (кримінально-правове дослідження): автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Дніпропетровськ, 2016. 19 с.

Водоп'ян Д. В., здобувач вищої освіти, факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Волошина М.О., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності, факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції, кандидат юридичних наук, доцент Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ДО ПОСТАНОВЛЕННЯ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ

При розгляді даного питання слід звернути увагу на найбільш виявленні проблеми, які можуть виникати при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій до постановлення ухвали слідчого судді під час оперативного супроводження кримінального провадження, адже в теорії вказано, що слідчий може здійснювати НСРД, однак, на практиці внаслідок тактичних та законодавчих особливостей, НСРД проводяться оперативними підрозділами і проблеми, котрі виникають під час їх проведення, в основному висвітлюються в вище вказаних підрозділах.

Перша, й найголовніша проблема проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді полягає в певному вето законодавця на різноманітність НСРД, котрі можуть бути проведені до постановлення ухвали слідчого судді їх лише дві, а саме:

- Ст. 268 КПК України «Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу»;
- Ст. 269 КПК України «Спостереження за особою, річчю або місцем»;

На нашу думку, надана законодавцем можливість проводити лише два види НСРД до постановлення ухвали слідчого судді є надзвичайно неправильним рішенням для оперативних підрозділів, яке призвело до знищення інституту оперативного супроводження кримінального провадження тому, що НСРД передбачене ст. 268 КПК України «Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу» оперативні підрозділи не можуть проводити самі, їм необхідно звернутися до певних підрозділів, котрі мають технічні можливості на проведення даного виду НСРД або ж до СБУ, що зумовлює офіційне звернення та унеможлиблює реалізацію оперативного реагування на запобігання тяжкого або особливо тяжкого злочину. Щодо НСРД передбаченого ст. 269 КПК України «Спостереження за особою, річчю або місцем» воно дійсно може сприяти

ефективному запобіганню вчинення злочину та у випадку спостереження за особою працівник оперативного підрозділу може скористатися ст.208 КПК України і затримати особу. Для більш адекватного, оперативного та ефективного реагування на випадки передбачені ст.250 КПК України необхідно дещо змінити диспозицію ч.1 ст.250 КПК України на такий зміст: «У виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжких або особливо тяжких злочинів передбачених Кримінальним кодексом України, негласна слідча (розшукова) дія може бути розпочата до постановлення ухвали слідчого судді за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора. У такому випадку прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді». У такому випадку буде надана можливість проводити будь-який вид НСРД до постановлення ухвали слідчого судді звісно ж за наявності вказаних підстав, які теж необхідно змінити, а саме, зняти законодавче обмеження за розділами КК України і розширити на тяжкі та особливо тяжкі злочини. Диспозиція ч.1 ст.250 КПК України не буде порушувати засади кримінального провадження, а буде лише сприяти реалізації завдань кримінального провадження та відновить адекватне та ефективне оперативне супроводження кримінального провадження [1, с. 137-141].

Друга проблема проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді, на сьогодні є недосить дослідженою тому, що її на широкий загал нікому виносити, працівники оперативних підрозділів не мають часу, щоб винести практичну проблему на рівень наукового обговорення. Та вона полягає в тому, що в практичних підрозділах намагаються не реалізувати без наявності достатньої кількості відомостей дану форму кримінального провадження, яка передбачена в ч.1 ст. 250 КПК України. Тому, що по своїй суті основним ініціатором її проведення є оперативний підрозділ, який у свою чергу володіє інформацією, отриманою на конфіденційних засадах, з дотриманням ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» та ЗУ «Про державну таємницю», яку слідчий не може отримати, або спрямувати сили та ресурси позаштатних працівників на пошук інформації по кримінальному провадженню, адже він не має в своєму розпорядженні такого ресурсу. І під час досудового розслідування кримінального провадження повинно завжди поруч йти оперативне супроводження кримінального провадження, однак з даним законодавством оперативне супроводження повністю залежить від слідчого, адже оперативні підрозділи не можуть бути навіть ініціатором НСРД під час кримінального провадження. Проте, в даному випадку виникає юридична колізія в результаті того, що в ч.3 ст. 246 КПК України вказано, що: «Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених цим Кодексом, - слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором...» і далі наголошено на тому, що слідчий сам може проводити

НСРД, або доручити їх проведення оперативному підрозділу. Проте проблема в тому, що слідчий не володіє особливостями документування інформації отриманої в ході проведення НСРД та в результаті їх проведення, не володіє інформацією, щодо правильної розстановки сил та засобів оперативних підрозділів і не може користуватися оперативно-технічними засобами, які закріплені за оперативним підрозділом тим паче коли він повинен здійснити це до постановлення ухвали слідчого судді. Та внаслідок вище викладеного в практичних підрозділах з'явився такий термін, як «оперативне перешкоджання» кримінальному провадженню, це коли слідчий вважає, що оперативний підрозділ не в повній мірі виконує його доручення, однак насправді це виникає в силу того, що сам слідчий при складанні даного доручення, не володіючи тактикою, методами та знаннями оперативного документування, неправильно ставить завдання, або в іншому випадку оперуповноважений не має можливості самостійно прийняти рішення при оперативному супроводженні кримінального провадження в силу недосконалості законодавства [2, с. 117-119].

Основною проблемою реалізації НСРД до постановлення ухвали слідчого судді є невизначеність відповідальності за неефективне або таке, внаслідок якого необґрунтовано будуть порушені права та свободи особи. Наприклад, коли у оперативного підрозділу будуть наявні достатні відомості, щодо місця знаходження транспортного засобу, який знаходиться в розшуку в так званому «відстійнику» та разом з ним тієї групи осіб, яка намагається приховати його. То слідчий постане перед такою проблемою, що він не знає ту особу, яка надала дану інформацію, достовірність даної інформації тобто, він на свій страх і ризик повинен повідомити прокурору, що виникла необхідність негайного обстеження публічно недоступного володіння особи згідно п.1 ч.1 ст.267 КПК України та вся відповідальність в разі неефективності даних дій, недостовірно вказаної адреси негласним джерелом буде нести слідчий. Та внаслідок вище вказаного слідчі не завжди зацікавлені в реалізації проведення НСРД до ухвали слідчого судді, так як в даному випадку вдається офіційно задокументувати свої дії і провести аналіз та оцінку відомостей перед їх проведенням [3, с. 166-167].

Також слід зазначити, що право на ініціювання проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді потрібно закріпити в ЗУ «Про ОРД», а саме в ст.8 ЗУ «Про ОРД» в котрій зазначені права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, додавши пункт, який необхідно викласти у такій редакції: «ініціювати проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час оперативного супроводження кримінального провадження, у тому числі до постановлення ухвали слідчого судді, передбачених КПК України». Даний пункт буде сприяти ефективності реалізації принципів, котрі закріплені КУ, КПК України та ЗУ «Про ОРД» [4, с. 78-80].

Таку проблему можна усунути лише одним способом, необхідно надати можливість оперативним підрозділам ініціювати проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді. Така можливість може сприяти відновленню інституту оперативного супроводження кримінального провадження, оперативності та ефективності проведення НСРД і усуне проблему відповідальності, яку бояться брати на себе слідчі, коли постає питання про реалізацію норми передбаченої ст. 250 КПК України. І для надання даної можливості оперативним підрозділам необхідно видозмінити диспозицію ч.1 ст.250 КПК України і викласти її у такій редакції: «У виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжких або особливо тяжких злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України, негласна слідча (розшукова) дія може бути розпочата до постановлення ухвали слідчого судді за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора та за рішенням оперативного підрозділу, який здійснює оперативне супроводження кримінального провадження, в якому планується здійснити відповідну дію узгоджену з прокурором. У такому випадку прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді» у такому вигляді форма кримінального провадження буде сприяти ефективній протидії зі злочинності та буде сприяти принципам, котрі передбачені оперативно-розшуковою діяльністю.

1. Шило А.В. Тяжкість злочину як чинник, що лімітує можливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій та допустимість отриманих доказів. Национальный юридический журнал: теория и практика (Республика Молдова), 2018. № 4 (32). С. 137-141

2. Гаркуша А. Г., Водоп'ян Д. В. «Проблематика проведення негласних слідчих (розшукових) дій до постановлення ухвали слідчого судді» // Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 25-26 жовтня 2019 року. – Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2019. – 136 с.

3. Литвинов В. В., Водоп'ян Д. В. «Законодавче обмеження проведення негласних слідчих (розшукових) дій до постановлення ухвали слідчого судді» // Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє: міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 1-2 листопада 2019 р. Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2019. – 204 с.

4. Лопаєва О. М., Водоп'ян Д. В. «Деякі проблемні питання законодавчого врегулювання проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування» // Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м.

Дніпро, 1-2 листопада 2019 р. – Дніпро: ГО «Правовий світ», 2019. – 116 с.

Волошина М.О., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності, факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції, кандидат юридичних наук, доцент Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ТА НАГЛЯДУ ЗА ЗДІЙСНЕННЯМ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ ПЕРВИННОЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Ще в радянський період сформувалася думка про те, що оперативний пошук первинної оперативно-розшукової інформації є однією із форм оперативно-розшукової діяльності, а спільно рисою усіх існуючих дефініцій поняття «оперативний пошук первинної оперативно-розшукової інформації», які сформулювали радянські вчені та практики, є їхні завдання – виявлення і накопичення відомостей, що містять нові, раніше невідомі первинні дані [1].

Водночас, аналізуючи праці сучасних фахівців у сфері оперативно-розшукової діяльності, чинне законодавство та емпіричний матеріал, на нашу думку, більш вірним слід визначати оперативний пошук первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України у загальному розумінні як комплекс дій оперативного працівника направленою на отримання певних відомостей, які передбачені чинним законодавством направлений на отримання всієї сукупності відомостей, які несуть в собі будь-які ознаки злочинної діяльності чи підготовки до неї певними особами, змін у злочинному середовищі, що можуть передувати перерозподілу сфер впливу, а також інша різні відомості, що відображають раніше не відомі для органів поліції обставини чи події. Разом з цим, аналізуючи вказане поняття можна дійти висновку, що оперативний пошук це симбіоз здійснення оперативними працівниками різних оперативно-розшукових заходів з одночасним використанням при цьому інших можливостей оперативно-розшукової сфери, тому його обов'язковою характеристикою є наявність контролюючих та наглядових органів та підрозділів.

Аналізуючи Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» можна дійти висновку, що контроль за здійсненням оперативного пошуку підрозділами кримінальної поліції може відбуватись у двох видах: відомчий контроль та зовнішній, де перший здійснюється – керівниками різного рівня підрозділів Національної поліції, а другий - органами прокуратури

(обґрунтуємо це аналізом положень ст. 14 Закону України «про оперативно-розшукову діяльність та ст. 2 Закону України «Про прокуратуру») [2-3].

Що стосується відомчого контролю, то щодо його організації та тактики здійснення досить чітко регламентовані положення у відомчих нормативних актах закритого характеру. Водночас, питання щодо організації та здійснення зовнішнього контролю за проведенням оперативного пошуку законодавцем фактично не розкрито, а тому логічно виникає питання щодо визначення змісту поняття «прокурорський нагляд за додержанням законності під час здійснення оперативного пошуку», його видів та шляхів здійснення.

Взагалі, прокурорський нагляд за додержанням законів органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, – це сфера прокурорського нагляду, що характеризується специфічними об'єктом і предметом нагляду, повноваженнями прокурора, необхідністю дотримання прав і свобод людини та громадянина в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності (ОРД), встановленого порядку проведення оперативно-розшукових заходів, законності рішень, що приймаються оперативними підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Ця сфера нагляду має своїм завданням сприяти оперативним підрозділам у здійсненні всього обсягу оперативно-розшукових заходів, передбачених законодавством України про оперативно-розшукову діяльність, зокрема, належного документування проведених оперативно-розшукових заходів, використання результатів оперативно-розшукової діяльності в процесі доказування у кримінальних справах, а також своєчасного усунення порушень закону та конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина [4].

Водночас, під час здійснення нагляду за додержанням законів при провадженні оперативно-розшукової діяльності необхідно враховувати, що прокурору забороняється втручатися в методи й тактичні прийоми оперативно-розшукової діяльності за умови, якщо ці дії не суперечать чинному законодавству та не порушують конституційні права й свободи громадян, юридичних осіб. Перевірки додержання оперативними підрозділами вимог законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності можуть бути загальними (суцільними, коли перевіряються всі ОРС, та тематичними, коли перевіряються тільки ОРС окремої тематики) і такими, під час яких перевіряються конкретні скарги громадян або повідомлення, у межах відомостей, які в них містяться. Також перевірки можуть бути плановими й позаплановими. Для проведення перевірки скарг громадян або повідомлень службових осіб потрібно складати окремі плани з урахуванням необхідності з'ясування поставлених питань. Стан законності при проведенні оперативно-розшукової діяльності визначається тими складовими, які встановлюють порядок її проведення: компетенція підрозділу й особи на здійснення оперативно-розшукових заходів і прийняття рішень в оперативно-розшукових справах, порядок заведення, зупинення,

поновлення та закриття оперативно-розшукових справ, додержання строків їх ведення й порядку продовження цих строків, а також суворе додержання порядку проведення оперативно-розшукових заходів, які тимчасово обмежують конституційні права й свободи особи [5].

Разом з цим, процес організації прокурорського нагляду за додержанням законності при проведенні НСРД можна навести у вигляді певного алгоритму, зокрема:

1. Вивчити матеріали клопотання слідчого підрозділу Національної поліції України та визначити підстави на яких базується необхідність проведення НСРД.

2. Перевірити щоб у клопотанні були визначені відповідні суб'єкти, що будуть залучатись до проведення НСРД.

3. Проаналізувати матеріали кримінального провадження та визначитись чи справді існують підстави для проведення НСРД.

4. Визначитись із тим, що у клопотанні відображені всі аспекти, що несуть суттєву роль при вирішенні питання про проведення НСРД.

5. Надати правову оцінку доцільності та можливості проведення конкретної НСРД, а також відповідності форми та змісту клопотання до законодавчо визначених вимог.

6. Прийняти рішення щодо погодження чи відмови узгодження клопотання про проведення НСРД, у останньому випадку викласти його у відповідному документі, а у випадку погодження – визначитись із способом та періодичністю інформування процесуального керівника про хід та результати НСРД.

7. При виявленні порушення конституційних прав та свобод об'єкта контролю або інших обставин прийняти рішення про дострокове припинення НСРД.

8. Контролювати не допущення розголошення відомостей що отримані в ході чи результаті проведення НСРД, становлять державну таємницю та знищення відомостей, що становлять інтерес для кримінального провадження.

9. Після закінчення проведення НСРД зробити відповідні дії щодо збереження результатів НСРД, знищення матеріалів, які не становлять інтерес для кримінального провадження або порушують права особи на особисте життя, простежити щодо обов'язково інформування особи про проведення НСРД відносно неї відповідно до діючого законодавства [6].

Отже, враховуючи вищевикладене, положення чинного законодавства, можна дійти висновку, що, по-перше, предметом прокурорського нагляду за здійснення оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами кримінальної поліції є безпосередньо діяльність оперативних підрозділів щодо отримання первинної оперативно-розшукової інформації різними методами та способами. По-друге, у випадку здійснення підрозділами кримінальної поліції оперативного пошуку первинної

оперативно-розшукової інформації відбувається фактично внутрішній та зовнішній контроль за такою діяльністю, при чому перший покладений на керівників різного рівня Національної поліції, а другий фактично є частиною функцій органів прокуратури.

1. Стащак М.В. *Форми оперативно-розшукової діяльності підрозділів кримінальної поліції у протидії злочинності : концептуальні засади : автореф. дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.09 "Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»*. Харків: ХНУВС, 2017. -40 с.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XI : [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 19.04.2020).

3. Про прокуратуру : Закон України від 05.11.1991 № 1789-XII [Електронний ресурс] // Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/mai.cgi?page=1&№reg=3723-12>. (дата звернення: 19.04.2020)

4. Дьомін Ю. Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю [Електронний ресурс]. URL : <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/11-2016/diomin.pdf>

5. Мукоїда Р. В. Прокурорський нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс]. URL : <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/771/1/%D0%9C%D1%83%D0%BA%D0%BE%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%BE%D1%80.%20%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4...pdf>

6. Шинкаренко Є.С. Прокурорський нагляд за додержанням законності під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій підрозділами Національної поліції України : автореф. дис. канд. юрид. наук. : 12.00.09. Харків, 2018 . 20 с.

Горелік Д.С., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ ШАХРАЙСТВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Використання елементів оперативно-розшукової характеристики сприяє здійсненню оперативно-розшукових заходів у межах загальних форм оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України, а саме: оперативної розробки за оперативно-розшуковими справами; організації негласної роботи; ведення профілактичних, криміналістичних та оперативних обліків; оперативної профілактики тощо. Серед основних елементів оперативно-розшукової характеристики злочину домінуючу позицію займає *спосіб* його вчинення. Він охоплює систему взаємопов'язаних дій суб'єкта, що вчиняються з певною послідовністю, із застосуванням різних знарядь і засобів та спрямовані на досягнення мети злочину [1].

З початку ХХІ століття Інтернет остаточно закріпив за собою статус невід'ємної частини життєдіяльності людства. Приблизно у цей час починає з'являтися велика кількість соціальних мереж, торгових майданчиків та інших «організацій», що надають послуги в різних сферах життєдіяльності. Окреслені нововведення швидко набирають популярність і в першу чергу це пов'язано з тим, що Інтернет пропонує значно нижчу ціну, аніж в звичного роду торгових місцях, більшу кількість послуг та асортимент, в тому числі рідкісні та заборонені для вільного продажу товари, і все це для зручності здебільшого сконцентровано на одному Інтернет ресурсі. В той же час, Інтернет надає можливість розрахунків за отримані послуги та товари електронними платіжками. На жаль, не завжди ці технології використовуються на благо. У наші дні існує величезна кількість прийомів і хитрощів, вигаданих для того, щоб шляхом обману, тобто шахрайства, заволодіти майном інших осіб. Зокрема, враховуючи, що Інтернет є практично непідконтрольною правоохоронним органам сферою життєдіяльності людства, він притягує до себе увагу злочинного середовища, який маніпулюючи людськими почуттями (починаючи від допомоги,

благодійності ближньому, армії, державі, до банального почуття – жадібності, бажання максимально заощадити, отримати безкоштовні подарунки тощо) намагається заволодіти чужою власністю, коштами та іншими матеріальними та нематеріальними об'єктами спираючись на можливості Інтернету, при цьому уникнути відповідальності, оскільки спілкування та домовленості відбуваються у віртуальному просторі. Принагідно зазначимо, що результати аналізу емпіричного матеріалу свідчать про те, що сьогодні навіть приблизну кількість способів підготовки та вчинення шахрайств за допомогою Інтернету не можливо чітко визначити, оскільки кожного дня злочинці вигадують нові. З цього приводу слід навести думку американського Девіда Пога, який виділив найбільш розповсюджені види шахрайства в Інтернеті. Зокрема, вказаний дослідник зазначає, що більшість користувачів знають способи «порівняно чесного відбирання грошей», й тим не менше мільйони людей щорічно страждає від вказаного виду злочинності, зокрема щорічно інтернетшахраї отримують прибуток в розмірі 13 млрд. доларів. Разом з цим, складаючи свій рейтинг найпопулярніших видів мережевого шахрайства, Д. Пог дійшов простого висновку про те, що найдієвіші види шахрайства будуються по одному і тому ж принципу – починаються з дуже цікавої пропозиції придбання чогось або надання послуг (найчастіше – отримати безкоштовно те, що стоїть значних грошей), отримання наперед за це грошових коштів та зникання з поля зору потерпілої особи. Отже, до популярних видів шахрайства Д. Пог відніс такі:

1) нігерійські листи щастя (так звані повідомлення про те, що десь далеко помер родич, та залишив спадок потерпілому, та необхідно переказати кошти для вирішення всіх формальних питань);

2) онлайн-продаж (шахрай, прикидаючись покупцем, пише продавцеві, що готовий надіслати поштою чек, який покриває і вартість покупки і суму, яка необхідна для пересилки; продавець і справді отримує чек, оплачує відправку товару, а потім з'ясовується, що чек був фальшивий, продавець позбавляється як товару, так і грошей);

3) ідеальна дівчина (розповсюджений вид шахрайства на сайтах знайомств – «ідеальний» партнер бажає приїхати в гості до майбутньої потерпілої особи, однак не має коштів та позичає їх в нього, після чого пропадає зі зв'язку);

4) фішинг (шахраї присилають потенційній жертві лист з банку або платіжної системи, наприклад, PayPal, у листі написано, що з рахунком жертви є проблеми для вирішення яких необхідно перейти за посиланням з листа; найчастіше ця вимога супроводжується загрозою блокування банківського рахунку, після чого отримуючи персональні дані, всі кошти з банківських сайтів зникають) [2];

5) підроблена банківська карта (популярний в США і Канаді вид мережевого шахрайства: жертва отримує повідомлення з електронної пошти щодо пропозиції отримати кредитну карту з великим лімітом і надзвичайно

низькою процентною ставкою; все, що потрібно від жертви, – це внести невелику абонплату);

6) допомога друзям, знайомим чи іншим особам (найпопулярніша схема; може застосовуватися з використанням самих різних методів комунікації – електронної пошти, соцмереж, месенджерів; потерпіла особа отримує повідомлення від одного або навіть родича, в якому міститься опис якоїсь неприємності, яка трапилася з ним / нею; у будь-якому випадку терміново потрібні гроші, які необхідно вислати на певний рахунок);

7) робота на дому (шахраї пропонують жертвам високооплачувану роботу на дому. Однак, «здобувачу» потрібно спочатку щось купити – клей для марок, якесь обладнання, або ж сплатити хостинг для веб-сайту);

8) підроблений вірус (потерпіла особа відвідує якийсь сайт в Інтернеті, раптово вискакує віконце з попередженням «ваш комп'ютер заражений!», далі жертві пропонують пройти за посиланням для «сканування» комп'ютера і очищення від вірусів за сплату певної суми грошей) [3].

Згідно з даними Української міжбанківської асоціації членів платіжних систем ЕМА, у 2016 році кожен сотий власник платіжної картки в Україні став жертвою шахраїв. Внаслідок вішингу (телефонне шахрайство з виманюванням реквізитів банківських карток і переказом коштів на карту злодіїв) з рахунків українців було вкрадено 275,45 млн. грн., а внаслідок фішингу (виманювання конфіденційних даних – паролів, номерів банківських карток, PIN-кодів тощо) – 63,68 млн. грн. Загалом – 339,13 млн. грн. Для порівняння, у 2015 році шахраї викрали з рахунків українців 84,36 млн. грн. Як зазначають аналітики, рекордно зросла кількість фішингових сайтів (в 4,5 рази – з 38 до 174), а, в цілому, від фішингу та інших видів шахрайства в Інтернеті постраждало 0,59% клієнтів-власників банківських карт. Жертвами телефонного шахрайства стали 0,63% власників карт. За даними ЕМА, з 1 серпня по 26 вересня 2017 року кількість шахрайських операцій за картами досягла 1 928. Сума, яку зловмисникам вдалося вкрати з рахунків менш ніж за два місяці, оцінюється приблизно в 238 млн. грн. І це при тому, що за весь 2016 рік злочинці вкрали з карток українців 340 млн. грн. У зв'язку з цим в системі НПУ України створено спеціальні підрозділи щодо протидії кіберзлочинам, що напрацьовують практику з цього напряму організаційної, слідчої, оперативно-розшукової та іншої діяльності.

Невипадково такі види злочинів ще у 1992 році були внесені ООН до списку 14 видів транснаціональних організованих злочинів, поставивши їх в один ряд із «незаконним відмиванням» грошей, терористичною діяльністю, організованим наркобізнесом, крадіжками витворів мистецтв, інтелектуальної власності, незаконною торгівлею зброєю, захопленням повітряних суден, морським піратством, заволодінням наземного транспорту, шахрайством, екологічними злочинами, торгівлею людьми і людськими органами.

Крім цього, в Європі, ще у 2001 році було підписано Конвенцію Ради Європи про злочинність у сфері комп'ютерної інформації ETS № 185, яка в нашій країні більш відома під назвою «Конвенція про кіберзлочинність», що була ратифікована Україною у 2005 році. Якщо в соціальній сфері використання новітніх технологій, особливо мережі Інтернет, невпинно зростає і використовується населенням різного, у т.ч. й дошкільного віку, то в діяльності правоохоронних органів і, зокрема Національної поліції, у зв'язку з обмеженням фінансування, їх застосування та вирішення питань ліцензування, здійснюється досить повільно. В той же час автори методичних рекомендацій, вивчивши наявну систему новітніх інформаційних технологій і, зокрема мережі Інтернет, прийшли до висновку, що в ній є невикористані можливості, у тому числі технічні, які нададуть допомогу працівникам підрозділів кримінальної поліції (карного розшуку) та досудового розслідування НП України, без використання додаткових матеріальних витрат удосконалити діяльність, направлену на запобігання й протидію злочинності у сфері сучасних інформаційних технологій та мережі Інтернет, значно підвищити ефективність такої діяльності у протидії кіберзлочинності. Вказане дозволить продовжити дослідження не тільки з технічних, але й правових питань, по розширенню можливостей, напрацюванню пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення кримінального процесуального і кримінального законодавства України. Нагальність вказаних проблем сьогодні досить гостро відчувають як вчені, так і оперативні працівники, слідчі, процесуальні керівники та представники інших правоохоронних органів [4].

Аналіз практичної діяльності дозволяє стверджувати, що всі перелічені види шахрайства через мережу Інтернет, також є доволі розповсюдженими в Україні, окрім шахрайства пов'язаного із наданням грошей для допомоги, які, як правило, вчиняються через телефонну мережу. Виявлення і розслідування більшості видів високотехнологічних шахрайств ускладнено тим, що якісні характеристики мережі Інтернет дають можливість злочинним елементам використовувати сервери, що знаходяться поза юрисдикцією України, для приховування фактів своєї злочинної діяльності. Від способу вчинення конкретного злочину залежать хід розслідування, ступінь організованості взаємодії, алгоритм та черговість проведення слідчих (розшукових) дій, у т.ч. негласних [3, с. 9]. Таким чином, спосіб вчинення шахрайства в мережі Інтернет займає домінуючу позицію серед основних елементів оперативно-розшукової характеристики. Він охоплює систему взаємопов'язаних дій суб'єкта, що вчиняються з певною послідовністю, із застосуванням різних засобів та спрямовані на досягнення мети злочину.

Отже, аналізуючи вітчизняну правоохоронну практику, можна дійти висновку, що до сучасного стану кримінальної обстановки притаманні всі із перелічених видів шахрайства через мережу Інтернет, однак найбільш розповсюдженими в Україні є такі:

- 1) організація добровольчих, благодійних внесків, зокрема для хворих дітей та бійців АТО;
- 2) використання торгівельних електронних площадок, зокрема «НІFI FORUM», «OLX» тощо;
- 3) розповсюдження по акції або за заниженою ціною будь-яких товарів або речей;
- 4) продаж або пропозиція доставки за низькою ціною автомобілів на іноземній реєстрації, або під заказ у «сірих» автодилерів;
- 5) розповсюдження фішингових програм та вірусного програмного забезпечення;
- 6) продаж товарів у групах, які функціонують у соціальних мережах.

1. Федосова О.В. Оперативно-розшукова характеристика корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються неповнолітніми. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2756/operativno_ro_zshukova_harakteristika_kor.pdf?sequence=2&isAllowed=y

2. Самойлов С. В. «Фішинг» як спосіб вчинення Інтернет-шахрайств / С. В. Самойлов // Актуальні питання сучасних державотворчих та правотворчих процесів: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 лютого 2011 р.). Запоріжжя: у 3-х частинах. Запорізька міська громадська організація «Істина», 2011. Ч.3. С. 102-104.

3. Кидалы-онлайн. Названы самые распространенные способы интернет-мошенничества // Новое время: сайт. URL: <http://nv.ua/techno/gadgets/kidaly-onlajn-nazvany-samy-e-rasprostranennye-sposoby-internet-moshennichestva-75741.html> (дата звернення: 22.10.2017).

4. Алгоритм дій працівників підрозділів карного розшуку під час розкриття шахрайств, вчинених через мережу Інтернет: методичні рекомендації / В.Г. Телійчук, Д.Б. Санакоєв, Я.М. Ковч, О.В. Козорог. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 55 с.

Горобець М. І. здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ОКРЕМІ ВИМОГИ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Проголошення в ст. 3 Основного закону України пріоритету прав і свобод людини та їх гарантій одночасно з покладенням на сторону обвинувачення, слідчого суддю, суд обов'язку забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду (ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК)) ставить перед останніми завдання, яке полягає в знаходженні відповідного балансу, дотриманні пропорційності втручання в сферу прав і свобод особи при здійсненні кримінальної процесуальної діяльності, зокрема, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д). Зважаючи на це особливе значення має чітка регламентація системи вимог до їх здійснення. Серед вимог, що забезпечують збереження та захист інформації, отриманої під час проведення НС(Р)Д, можуть бути виокремлені наступні нормативні приписи: – обов'язок прокурора вживати заходи щодо збереження отриманих під час проведення НС(Р)Д речей і документів, які планує використовувати у кримінальному провадженні (ч. 4 ст. 252 КПК); – заборона розголошення відомостей про факт та методи проведення НС(Р)Д, осіб, які їх проводять, а також інформацію, отриману в результаті їх проведення, особами, яким це стало відомо в результаті ознайомлення з матеріалами в порядку, передбаченому ст. 290 КПК (ч. 1 ст. 254 КПК); – необхідність попередження захисника та інших осіб, які мають право на ознайомлення з протоколами про проведення НС(Р)Д, якщо вони містять інформацію щодо приватного (особистого чи сімейного) життя інших осіб, про кримінальну відповідальність за розголошення отриманої інформації щодо інших осіб (ч. 2 ст. 254 КПК); – заборона виготовлення копій протоколів про проведення НС(Р)Д та додатків до них (ч. 3 ст. 254 КПК). Уточнюючи вказане положення, слід вказати на правильний підхід, який, на нашу думку, має місце у вітчизняній судовій практиці. Так, наприклад,

слідчий суддя Зарічного районного суду м. Суми в своїй ухвалі від 12.08.2015 р. частково задовольнив клопотання захисника, зобов'язавши слідчого надати можливість адвокату ознайомитися за допомогою власних технічних засобів зі всіма матеріалами кримінального провадження, в тому числі з відкритими матеріалами про проведення негласних слідчих дій, попередивши його про заборону виготовлення ним копій цих документів з метою розголошення отриманої інформації та попередивши його про кримінальну відповідальність за розголошення отриманої інформації щодо приватного (особистого чи сімейного) життя інших осіб [1]; – обов'язок прокурора невідкладно знищити відомості, речі та документи, отримані в результаті проведення НС(Р)Д, які він не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування, крім випадків, передбачених КПК (ч. 1 ст. 255 КПК) та заборона використання зазначених матеріалів для цілей, не пов'язаних з кримінальним провадженням, або ознайомлення з ними учасників кримінального провадження чи будь-яких інших осіб (ч. 2 ст. 255 КПК); – обов'язок прокурора повідомити власника речей або документів, отриманих у результаті проведення НС(Р)Д, про наявність таких речей або документів у його розпорядженні та з'ясувати, чи бажає власник їх повернути (ч. 3 ст. 255 КПК); – право використання інформації, отриманої в результаті проведення НС(Р)Д, яка свідчить про наявність ознак кримінального правопорушення, яке не розслідується у даному кримінальному провадженні, в іншому провадженні тільки на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора (ч. 1 ст. 257 КПК); – обов'язок знищення інформації, отриманої внаслідок проведення НС(Р)Д до постановлення ухвали слідчого судді, якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на її проведення (ч. 3 ст. 250 КПК); – обов'язок засекречування постанови слідчого, прокурора про проведення НС(Р)Д, клопотання про дозвіл на проведення НС(Р)Д, ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення НС(Р)Д та додатків до нього, протоколу про проведення НС(Р)Д, які містять відомості про факт та методи проведення НС(Р)Д, а також відомості, що дають змогу ідентифікувати особу, місце або річ, щодо якої проводиться або планується проведення такої дії, розголошення яких створює загрозу національним інтересам та безпеці (п. 5.1 Розділу 5 Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні) [2]. 86 – заборона втручання у приватне спілкування захисника, священнослужителя з підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, виправданим (ч. 5 ст. 258 КПК). Для ілюстрації вказаного припису звернемося до рішення ЄСПЛ у справі «Дудченко проти Росії» від 07.11.2017 р.: «Суд повторює, що, в той час як стаття 8 захищає конфіденційність будь-якої «кореспонденції» між особами, вона передбачає посилений захист обміну інформацією між адвокатами і клієнтами. Це підтверджується фактом, що адвокати здійснюють у демократичному

суспільстві основоположну місію – захист обвинувачених і підсудних. Зрозуміло, адвокат не може належно здійснювати цю основоположну місію, якщо він не може гарантувати тим, кого захищає, що їхнє спілкування залишиться конфіденційним» (п. 104 вказаного рішення); До вимог, що забезпечують право осіб на ознайомлення з фактом та результатами проведення НС(Р)Д, слід віднести такі положення: а) обов'язок прокурора особисто або за його дорученням слідчого письмово повідомити осіб, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення НС(Р)Д, а також підозрюваного, його захисника про таке обмеження. Таке повідомлення повинне бути здійснене протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом (ст. 253 КПК); б) обов'язок сторони обвинувачення забезпечити ознайомлення сторони захисту в порядку ст. 290 КПК не тільки з протоколами, складеними за результатами НС(Р)Д, а й з іншими процесуальними рішеннями (постановою прокурора, ухвалою слідчого судді та клопотанням слідчого, прокурора), які служили правовою підставою для проведення НС(Р)Д. Роз'яснюючи наведені вимоги, обов'язково слід звернутися до аналізу правових позицій, викладених у рішеннях вітчизняних судів та ЄСПЛ. Зокрема, у постанові Верховного Суду України від 16.03.2017 р. №5-364кс16 наголошується на тому, що невідкриття матеріалів сторонами в порядку цієї статті є окремою підставою для визнання таких матеріалів недопустимими як докази. При цьому, відкриттю, окрім протоколів, у яких зафіксовано хід та результати проведення певних дій, в обов'язковому порядку підлягають і матеріали, які є правовою підставою проведення таких дій (ухвали, постанови, клопотання), що забезпечить можливість перевірки стороною захисту та судом допустимості результатів таких дій як доказів [3]. Надалі Верховний Суд послідовно дотримується сформульованого правового висновку з цього питання [4; 5]. Розглядаючи вказану проблему крізь призму практики ЄСПЛ, слушно буде зупинитися на аналізі вже згаданого рішення «Матановіч проти Хорватії». Так, відповідно до його п. 151 ЄСПЛ наголошує на тому, що 87 основним аспектом права на справедливий судовий розгляд є те, що кримінальне провадження, в тому числі елементи такого провадження, пов'язані з процедурою, повинні бути змагальними і між обвинуваченням та захистом повинна бути рівність сторін. Право на змагальність означає, що в кримінальній справі і обвинуваченню, і захисту повинна бути надана можливість бути повідомленим та коментувати подані зауваження і докази, подані іншою стороною. Водночас, ЄСПЛ підкреслив, що право на відкриття відповідних доказів не є абсолютним правом. У будь-якому кримінальному провадженні можуть існувати конкуруючі інтереси, такі як національна безпека, необхідність захисту свідків, які знаходяться під загрозою тиску, або утримання в таємниці методів розслідування злочинів поліцією, які повинні бути ретельно зрівноважені з правами обвинуваченого (п. 152). Крім того, у рішенні у

справі «Зубков та інші проти Росії» від 07.11.2017 р. ЄСПЛ додатково конкретизував, що інформація, яка містилася у рішеннях, які надавали дозвіл на приховане спостереження, може бути критичною для здатності особи відкрити провадження для оскарження законних та фактичних підстав для призначення прихованого спостереження. При цьому відмова розкривати дозволи на спостереження без будь-яких вагомих причин, на думку ЄСПЛ, позбавляє особу будь-якої можливості забезпечити законність заходу та його «необхідність у демократичному суспільстві», розглянути незалежним судом у світлі відповідних принципів статті 8 Конвенції (п. 129, 132).

Грисенко П.О., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ТА СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Перед правоохоронними органами нашої держави стоїть одне із надтермінових питань виявлення, розкриття та розслідування злочинів. Для ефективної боротьби зі злочинністю потрібно докласти як найбільше зусиль та діяти спільно, щоб досягнути бажаного результату. Оперативні підрозділи повинні взаємодіяти зі слідчими підрозділами [1].

Головними завданнями оперативних підрозділів та слідчих Національної поліції України є:

- 1) вчасне застереження, виявлення, доброякісне документування злочинної діяльності;
- 2) забезпечення абсолютного, ґрунтовного й безпристрасного розслідування злочинів;
- 3) та забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, а також компенсація заподіяної злочином шкоди і поновлення порушених прав.

Кримінально-процесуальним кодексом передбачено чимало норм, які регулюють необхідність згуртування спільних знань та зусиль для вдалого розкриття злочинів [2].

Така взаємодія дуже важлива для того щоб, якісно здійснювати розслідування адже кожен суб'єкт цих підрозділів має притаманні лише йому засоби, сили та методи роботи. Об'єктом звичного розгляду на нарадах співробітників слідства та оперативних підрозділів всіляких рівнів є питання забезпечення дійового співробітництва між підрозділами Національної поліції України для протидії злочинам.

Співпраця слідчих та оперативних працівників потребує удосконалення, оскільки у повсякденній роботі між ними якнайбільш присутній чисто формальний характер тому, може сприйматися працівниками як мало ефективна робота [3].

Взаємодія слідчих і оперативних підрозділів полягає в їхній погодженій діяльності для того, щоб забезпечити належне розкриття злочинів, виконуючій кожною із сторін в порядку своєї компетенції, силами та методами що їй притаманні. Налаштована та злагоджена робота слідчих та оперативних підрозділів слугує однією з головних умов, що забезпечує ефективне розкриття злочинів.

Тому, ми можемо виокремити комплекс того, що містить в собі термін взаємодії:

- дотримання вимог закону, чинних нормативно-правових актів;
- домовленість за часом, місцем і всілякими іншими умовами;
- виконання колективної роботи з ціллю розкриття, розслідування і запобігання злочинів.

Мета співпраці найбільш всебічно може бути досягнена в тому випадку, коли умови, які були розроблені на теорії та практиці, на підґрунті цього налагоджується взаємодія, слідчих та оперативних підрозділів.

Координованість є головною ознакою, це дає змогу зрозуміти що присутня взаємодія. На практиці це досягається за підтримки належно розрахованого поєднання сил, які використовують суб'єкти взаємодії. Проте, співпраця ще допускає і яскраво виражений розподіл прав та обов'язків кожного суб'єкта цієї діяльності. Всі учасники, тримаючись свої прав та обов'язків вважають за головне дійти єдиної цілі – термінового та всебічного розслідування злочинів [1].

А. Я. Дубинський, В. В. Топчій, Л. Д. Удалова розглядають дві форми взаємодії: процесуальну й організаційну (непроцесуальну) [4].

Процесуальна форма співпраці (на підставі КПК України) належать:

- 1) взаємодія слідчого та оперативного працівника під час провадження негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40 КПК України);
- 2) надання слідчим оперативному працівнику доручення і вказівки щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40, 246 КПК України);
- 3) фіксація та надання слідчому (прокурору) результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 252 КПК України).

Організаційна (непроцесуальна) форма співпраці, припадають на:

- погоджена робота у будові слідчо-оперативної групи;
- узгоджене планування спільних негласних слідчих (розшукових) дій;
- обмін оперативно-значущою інформацією;
- колективне застосування криміналістичних та оперативно-технічних засобів тощо;
- координація проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій;
- здійснення контролю.

Помітною деталлю вищевказаних форм є процесуальні форми співпраці опираються на засадах Кримінально-процесуального кодексу, а організаційні – виявляються засобами з відношення поміж оперативним працівником та слідчим. Тому, хоч процесуальні форми можливо найменувати засобами взаємодії, то організаційні форми мають характеризуватися як способи зв'язку [5].

Проблема покращення результативності досудового розслідування та розгляду в суді матеріалів кримінального провадження повинні вирішуватись з урахуванням положень кримінально-процесуального кодексу та криміналістичних розроблених методів на підставі яких формується думка сутності, структура та завдання тактики [6].

-
1. Лизогубенко Є. В. Взаємодія оперативних та слідчих підрозділів у розкритті та розслідуванні злочинів. URL: http://boz_2009_20_36.pdf
 2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4651-17>
 3. Вавриш А. Взаємодія слідчих з оперативними підрозділами у протидії злочинам противласності у будівельній галузі. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2017/5/51.pdf>
 4. Дубинский А. Я. Взаимодействие следователя с органом дознания / А. Я. Дубинский. – К. : КВШ МВД СССР, 1970
 5. Грибовський О.В. Взаємодія оперативних і слідчих підрозділів під час виявлення, припинення та розслідування неправомірної вигоди. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/361/1/29.pdf>
 6. Сорока С. О., Римарчук Г. С. Взаємодія слідчого із співробітниками інших підрозділів під час досудового розслідування. URL: http://science.lp.edu.ua/sites/default/files/Papers/soroka_rumarchyk.pdf

Зінченко С. С., оперуповноважений сектору кримінальної поліції Марганецького відділення поліції Нікопольського відділу поліції ГУНП в Дніпропетровській області, лейтенант поліції

ВИКОРИСТАННЯ ПРОФАЙЛІНГА В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Встановлення особи невідомого злочинця є одним із найважливіших і найскладніших завдань оперативно-розшукової діяльності. Проте інформації про злочинця може бути недостатньою, і це спонукає до визначення додаткових способів, засобів та джерел її одержання.

Досвід практичної діяльності правоохоронних органів України, і зокрема підрозділів кримінальної поліції НПУ, свідчить про те, що неможливо зрозуміти глибинні мотиви будь-якої поведінки, в тому числі і злочинної, без якісного знання психології особистості, психологічних механізмів і мотивів, соціально-психологічних явищ і процесів. Проте багатьом психологічним аспектам ОРД не приділяється належної уваги в наукових публікаціях, незважаючи на те, що дефіцит спеціальних психологічних знань часто не дозволяє оперативним працівникам якісно здійснювати службову діяльність. Одним із проблемних аспектів психологічного забезпечення ОРД є процес діагностики і оцінки індивіда. У зазначеному контексті з проведених у цей час науково-практичних досліджень можна виділити методику складання психологічного профілю (профайлінга) як перспективний напрямок підвищення ефективності професійної діяльності правоохоронних органів [1].

Проблеми використання профайлінгу правоохоронними органами були предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, таких як, В. Берназ, Н. Варенкіна, Ф. Глазирін, О. Душак, М. Єнікєєв, В. Коновалова, В. Коробков, В. Корольов, В. Образцов, Б. Петелін, О. Ратінов, Є. Черкасова, В. Шепітько, та ін.

У теперішній час сфери застосування технологій профайлінгу вийшли далеко за межі діяльності спецслужб. Профайлінг є ефективним інструментом оцінки достовірності інформації при кадрових перевірках, службових розслідуваннях, різних заходах в рамках кримінального та цивільного судочинства. Перспективними вважаються такі напрямки профайлінгу, як забезпечення безпеки підприємств і окремих заходів, супровід банківської, страхової, аудиторської, переговорної діяльності, політичний консалтинг тощо [2, с.114].

У діяльності правоохоронних органів методи профайлінга використовуються при забезпеченні громадської безпеки на об'єктах

транспортної інфраструктури, при проведенні культурно-масових заходів, при цьому співробітники не враховують різноманітність методик, запропонованих профайлінгом, і можливості їх використання в процесі розслідування кримінальних проваджень [3].

Правоохоронні органи зарубіжних країн у своїй діяльності активно використовують психологічні методи, залучають психологів до розслідування та попередження злочинів, водночас, в Україні застосування психологічних методів в оперативно-службовій діяльності розпочато нещодавно. Одним із таких психологічних здобутків є профайлінг (англ. profile – профіль) – сукупність методів і методик оцінювання та прогнозування поведінки особи на підставі аналізу найінформативніших ознак, психологічного портрета особи, характеристик зовнішності, невербальної та вербальної поведінки, місцеперебування тощо [1].

Метод психологічного портретування розглядається як метод визначення індивідуально-психологічних особливостей особи й особливостей поведінки об'єкта оперативної уваги шляхом складання психологічного профілю, або профайлу, профайлінгу, габітоскопічної елементарної психотехніки. Складання психологічного профілю є дуже поширеною технологією в психології, проте в психології ОРД правоохоронець стикається з певними труднощами під час її використання [4].

Профайлінг, який базується на якій-небудь окремій платформі, може викликати цілком обґрунтовані приховані побоювання. В широкому розумінні було б досить нерозсудливо робити висновок про те, що профайлінг як такий є небажаним та занадто дискримінаційним, зокрема профайлінг в аеропортах, який має в цілому включати певний облік критеріїв, що базуються на встановленому стереотипі поведінки правопорушників. Належний процес профайлінгу має здійснюватися на підставі статистично встановлених показників злочинності, які визначаються за системою групування достовірних факторів [5].

За допомогою профайлінгу як додаткового інструменту в запобіганні та протидії злочинам, що вчиняються на державному кордоні, можливе:

накопичення слідової інформації з місць вчинення злочинів та встановлення психологічних особливостей злочинців, виявлення ознак серійності злочинів, скоєних у різних місцевостях (нелегальна міграція);

складання психологічного портрета злочинця (профілювання) для виявлення ймовірних підозрюваних (описова характеристика) й аналізу закономірностей, які можуть допомогти передбачити майбутні злочини і/або можливі жертви (прогностичне профілювання злочинців), особливо в боротьбі з тероризмом [6].

1.Телійчук В.Г. Щодо напрямів застосування профайлінгу в оперативно-розшуковій діяльності. The 7th International scientific and practical

conference “Perspectives of world science and education” (March 25-27, 2020)
CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2020. С.646-655

2. Душак О. Ю. Застосування профайлінгу в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції. Механізм функціонування громадського суспільства (осінні читання): збірник тез Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (22 листопада 2019 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2019. С. 114-118

3. Варенкина Н. А. Профайлінг як засіб розкриття і розслідування злочинів URL: http://aprp-msal.ru/netcat_files/521/703/203_209.pdf

4. Богучарова О. І. Психологічне портретування в юридичній практиці URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2016/22.pdf

5. Юрій Белоусов. Проблематика етнічного профайлінга в діяльності правоохоронних органів. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1256202516>

6. Дручек О. В. Профайлінг як метод забезпечення державної безпеки і громадського порядку: проблеми застосування. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2018/1/tom_2/28.pdf

Кириченко В.О., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ПОРІВНЯННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОЗБОЇВ

У теорії оперативно-розшукової діяльності до цього часу ще є значна кількість положень, термінів, визначень та понять, стосовно яких точаться дискусії, існують різні точки зору і погляди на визначення їх змісту та суті, підходів до вирішення проблем, що виникають. Це не зменшує, а навпаки збільшує значення оперативно-розшукової діяльності, як галузевої правової науки. Слід погодитися з І.П. Козаченком про те, „що оперативно-розшукова діяльність тісно пов’язана і взаємодіє з іншими галузями права, видами державної діяльності й навчальними дисциплінами”.

В юридичній науці використовуються різноманітні абстраговані теоретико-пізнавальні конструкції, які допомагають вивченню та розкриттю

сутності явища, що досліджується. Зазначимо, що до них можна віднести, наприклад, такі:

- у кримінальному праві – така теоретична конструкція, як склад злочину;
- в адміністративному праві – склад правопорушення;
- у кримінології – причини та умови вчинення злочину, особа злочинця, попередження злочинів;
- у криміналістиці – механізм злочинної діяльності;
- у кримінальному процесі – предмет доказування та провадження по кримінальним справам, а також інші поняття, що знаходяться у тісному зв'язку з ними.

Кримінально-правова, адміністративно-правова, кримінологічна, криміналістична, кримінально-процесуальна характеристики протиправної поведінки особи.

Зазначене вище, дає змогу зробити висновок, що поряд з цими теоретичними побудовами має право на існування і така теоретико-пізнавальна конструкція, що характеризує злочинний прояв, як оперативно-розшукова характеристика. Тому слід розглянути розбої та їх особливості, як у криміналістичному так і в оперативному плані.

Відмінною рисою розбоїв є його підвищена громадська небезпека, яка полягає у відкритому незаконному насильницькому вилученні майна. Напад, поєднаний із насильством, при розбої безпосередньо спрямований на вилучення і заволодіння майном, при якому вплив на особу може бути як фізичним, так і психічним. Фізичне або психічне насильство може бути застосоване до потерпілого в процесі заволодіння майном, а також безпосередньо після викрадення для утримання майна. Фізичне насильство при розбої, з проникненням у житло це:

- порушення анатомічної цілісності зовнішніх тканин тіла;
- посягання на життя і здоров'я шляхом впливу на його внутрішні органи без порушення анатомічної цілісності зовнішніх тканин тіла;
- позбавлення або обмеження особистої волі людини.

При психічному насильстві злочинець прагне залякати потерпілого і, пригнітивши його волю, примусити до безперешкодного вилучення або передачі необхідного майна, визначення місця, де воно знаходиться.

Спосіб вчинення розбою являє собою взаємопов'язану, заздалегідь погоджену злочинцями систему дій і прийомів з підготовки, вчинення і приховування розбою та дозволяє зробити висновок про обстановку вчиненого злочину, психофізіологічні особливості злочинця (або злочинців), мотиви і цілі вчиненого злочину.

Криміналістична характеристика розбоїв і грабежів охоплюється їх основними схожими особливостями. Законодавець розмежував грабежі та розбої, виходячи з міри небезпеки насильства, застосованого при їх вчиненні.

В останні роки ці злочини набувають певної спрямованості, яка

виявляється в тому, що злочинці, залежно від ухвалених цілей, старанно розробляють тактику поведінки, якщо це спрямовано на заволодіння майном.

Розбої характеризуються тим, що злочинці створюють групи, яким властиві елементи розподілу функцій серед учасників. Тобто ці групи з погляду криміналістичної характеристики мають окремі елементи, які характерні для організованих злочинних груп. Особи, що вчиняють розбої, не тільки розподіляють між собою окремі функції по заволодінню майном, але і визначають шляхи відступу з місця вчинення злочину, способи його приховування і реалізації, збуту матеріальних цінностей.

Вчиняючи розбій злочинці враховують певні обставини (місце події, риси, властиві особі потерпілого, характер майна, яким передбачається заволодіти) і визначають спосіб вчинення злочину, час, знаряддя і засоби, які можуть бути використані під час нападу.

Якщо розбої вчиняються на власників квартир, у яких є матеріальні цінності, то способи їх вчинення частіше за все пов'язані зі сферою діяльності власників майна (бізнес, торгівля тощо), видом і особливостями предмета посягання, його споживчою вартістю, характерними рисами і кримінальними навичками злочинців.

Важливого значення в структурі криміналістичної характеристики набуває встановлення таких обставин:

- а) час, місце й обстановка вчинення злочину;
- б) особа злочинця;
- в) особа потерпілого;
- г) індивідуальні особливості предмета посягання, його споживча вартість;
- г) обставини, що сприяють вчиненню злочину.

Оперативно-розшукова характеристика має свою сутність (природа походження та стисла характеристика найголовнішого), зміст (ознаки, складові елементи), систематизацію (класифікацію) та функціональне призначення (шляхи використання, застосування).

Природа оперативно-розшукової характеристики вже визначена тим, що вона є складовою частиною понять (термінології) оперативно-розшукової діяльності.

Змістом будь-якого поняття є сукупність його ознак, які складають та висвітлюють сутність цього поняття. Виходячи з цього, зміст оперативно-розшукової характеристики розбою можна визначити через її ознаки або складові елементи таким чином:

характерні ознаки вчинення розбою – за основу беруться ознаки, що характеризують обставини вчинення злочину, тобто опис злочинних дій та прикмети, які вказують на їх прояв у поведінці людини в реальній дійсності;

характеристика оперативно – розшукової ситуації, яка складається в конкретному місці та в певний відрізок часу. За основу береться адміністративно-територіальний поділ: конкретне місце вчинення злочину,

мікрорайон, район, місто, область, держава, а також поділ на відрізки часу: безпосередньо, доба, декада, місяць, квартал, рік.

Таким чином знання на теоретичному рівні криміналістичної та оперативно-розшукової характеристики розбою сприятиме в подальшому розкриття на практиці даного виду злочинів.

Кир'янова В.О., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ПОМИЛКИ СЛІДЧИХ ПРИ ОТРИМАННІ ДОКАЗІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ РОЗШУКОВИХ ДІЙ

Негласні слідчі (розшукові) дії це дуже складні процесуальні дії, які потребують чіткого дотримання норм законодавства, адже докази, які були отримані з порушенням законодавства потім будуть визнані у суді недійсними. Проведення НСРД потребує чіткого дотримання передбачених законом нормативним актом яких є Кримінальний процесуальний кодекс України, Закону України «Про державну таємницю», Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», статтею 8 якого встановлені права оперативних підрозділів на участь в негласних слідчих (розшукових) діях та Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні.

Після оголошення в державі боротьби з корупцією, застосування НСРД є надзвичайно актуальним. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться не тільки в корупційних правопорушеннях. Вони застосовуються під час багатьох інших кримінальних правопорушеннях. В першу чергу проведення НСРД зазвичай потребують кримінальні правопорушення передбачені статтями 307, 368, 369 КК України.

Метою нашого дослідження є виявлення помилок слідчих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій розглянувши практику Верховного Суду України та Європейського суду з прав людини, щодо визнання доказів отриманих під час НСРД недопустимими.

Основні помилки слідчих та оперативних працівників зазвичай пов'язані з негласним співробітництвом. Зокрема, під час проведення такої

негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину слідчі та оперативні співробітники не вказують, дату та час, коли особа, яка залучена до конфіденційного співробітництва прибула в приміщення відповідного оперативного підрозділу для участі в НСРД; хто конкретно з оперативних працівників чи залучених спеціалістів встановлював на дану особу спеціальне аудіо-відеоспостережне обладнання; не зазначають назву та технічні характеристики даного обладнання; не зазначають час, коли ця особа вийшла з приміщення оперативного підрозділу та маршрут її пересування для зустрічі з особою, відносно якої проводиться НСРД; не зазначається маршрут повернення даної особи після проведення НСРД до оперативного підрозділу; не вказується співробітник оперативного підрозділу, який безпосередньо знімав обладнання для відеоспостереження з особи, залученої до конфіденційного співробітництва; не вказуються присутні при цих діях особи [1].

Також, слід звернути увагу на помилки, пов'язані з практикою оскарження дій слідчого та визнання одержаних за результатами проведення НСРД доказів недопустимими. Першою і головною помилкою є те, що слідчий на вимогу сторони захисту відмовляється розсекречувати матеріали НСРД або взагалі вони відсутні у матеріалах справи. Слідчий починає аргументувати свою відмову в ознайомленні відповідно до статті 221 КПК України, а сторона захисту у відповідь подає оскарження відповідно до статті 303 КПК України.

Ухвала Печерського районного суду міста Києва від 01.11.2016 по справі № 757/50937/16-к. Ознайомившись повністю з цією ухвалою ми бачимо, що судом було скасовано постанову слідчого про відмову в задоволенні клопотання сторони захисту, також слідчого було зобов'язано надати для ознайомлення матеріали досудового розслідування в порядку статті 221 КПК України [2].

Досить цікавим є питання відмови в порядку статті 290 КПК України про яке дуже чітко та коротко написав провідний юрист України Денис Овчаров, адже порядок оскарження такої відмови є дуже простим: в порядку, передбаченому п.1 ч.1 ст. 303 КПК України; в порядку, передбаченому ч. 6 ст. 36 КПК України, звернутись до прокурора вищого рівня; в порядку дисциплінарного провадження звернутись зі скаргою до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокуратури [3].

Докази, які були зібрані внаслідок провокації також, визнаються недійсними. Як приклад, коротко зупинимось на практиці Європейського суду з прав людини та Верховного Суду України:

Європейський суд з прав людини: докази, які було отримано внаслідок підбурювання з боку поліції, не можна використати як доказ, тому що в цьому випадку обвинувачений із самого початку може бути позбавлений права на справедливий судовий розгляд справи (приклад: «Худобін проти Росії», «Тейксейра де Кастро проти Португалії» і т.д.). Тому, усі докази

отримані внаслідок провокації з боку поліції потрібно визнавати недопустимими, адже вони отримані внаслідок істотного порушення права людини на справедливий судовий розгляд;

Верховний Суд України: Рішення ВССУ від 28 січня 2016р. у справі № 5-280км16 в якій, також мав місце випадок провокації злочину. Тому, обвинуваченого було виправдано з огляду на те, що докази є недопустимими.

Також, практика Верховного Суду України не допускає використання отриманих результатів НСРД в інших цілях, якщо не було отримано ухвали слідчого судді. 21 березня 2018 року Верховний Суд у справі 751/7177/14, вказав, що беручи до уваги відсутність відповідної ухвали слідчого судді у матеріалах кримінального провадження, Касаційний кримінальний суд погодився з висновком суду першої інстанції про недопустимість таких доказів з огляду на положення статей 86, 87 КПК та, відповідно, про недоведеність вчинення кримінальних правопорушень [4].

Саме тому, впевнено можна сказати, що процент такого низького визнання доказів отриманих під час НСРД допустимими, майже, повністю залежить від помилок, які допускають слідчі у кримінальному провадженні. Перш за все це відсутність правової підстави для внесення клопотання про проведення НСРД до суду. Адже, в кримінальному провадженні не завжди зазначено достатньо підстав, що саме за допомогою цієї конкретної НСРД можна отримати докази. Коли суб'єкти проведення НСРД звертаються знову з клопотанням, то вказують ті ж самі обставини, що й в попередньому клопотанні не надаючи додаткових відомостей. У клопотанні часто не зазначають також, те чи не застосовував слідчий інші дієві заходи для встановлення відповідних обставин. У клопотаннях про надання дозволу на візуальне спостереження чи зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж часто не зазначають ідентифікаційні ознаки, абонента спостереження, телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання. Застосування аудіо- та відео-контролю, фотографування без ухвали слідчого судді та багато інших вище зазначених помилок. Усе це тягне за собою невизнання доказів отриманих під час НСРД допустимими.

1. Що потрібно для успішного збирання доказів захисту. Як виявити процесуальні помилки. Як діяти при визнанні даних НСРД недопустимими. URL:

https://protocol.ua/ru/shcho_potribno_advokatu_dlya_uspishnogo_zbirannya_dokaziv_zahistu_yak_viyaviti_protsesualni_pomilki_yak_diyati_advokatu_viznannya_danih_nsr_d_nedopustimimi/.

2. Скарга на дії, рішення чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового розслідування. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62412507>.

3. Овчаров Денис. Негласні слідчі (розшукові) дії. Підстави проведення. Доказова сила отриманих даних. Практика оскарження.

URL:https://lhs.net.ua/wp-content/uploads/woocommerce_uploads/2018/06/1_Pidstavyy-provedennia-nehlasnykh-slidchykh-dii.-Dokazova-syla-otrymanykh-danykh.pdf.

4. Інформація, отримана в іншому провадженні, є недопустимим доказом. URL:https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/169398_nformatsya-otrimana-v-nshomu-provadhenn--nedopustimim-dokazom.

Книш С. В., здобувач вищої освіти юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Черненко А.П., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету, кандидат юридичних наук, доцент Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**НОРМАТИВНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «НЕЗАКОННИЙ ОБІГ
ЗБРОЇ» У ПРАВОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Забезпечення прав людини є одним із беззаперечних принципів під час здійснення будь-якої діяльності. Однією із найбільш проблемних сфер, де права людини дуже часто можуть бути порушеними внаслідок несанкціонованого втручання, є діяльність органів Національної поліції. Законодавець у ст. 21 Конституції України зазначив, що «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними» [1, с. 9]. Однак, особливої уваги заслуговує питання забезпечення прав громадян під час здійснення окремих заходів оперативно-розшукової діяльності, де дуже часто спостерігається ігнорування конституційних засад, що торкаються прав людини.

Не стане новелою, що у межах досудового розслідування часто до особи можуть бути застосовані різні заходи правового характеру, зокрема і деякі заходи оперативно-розшукової діяльності, які частіше за все певним чином обмежують право людини. Для досягнення мети кримінального провадження такі дії є цілком виправдані, адже права людини не можуть бути обмежені ніяк інакше, окрім якщо це передбачено законом, тобто не можна стверджувати про абсолютність прав людини.

На даному етапі гостро стоїть проблема порушень у сфері здійснення завдань оперативними підрозділами, адже це прямо впливає на ефективність виконання покладених на них завдань та на повноту розслідуваних

кримінальних проваджень. «Незважаючи на реформаційні зміни в органах поліції та окремі заходи, що були здійснені разом із такими змінами, в оперативно-розшуковій діяльності органів Національної поліції мають місце: недотримання умов проведення оперативно-розшукових заходів, які тимчасово обмежують права і свободи громадян; неправомірне застосування спеціальної техніки; несанкціоноване використання оперативно-технічних засобів, безпідставне заведення оперативно-розшукових справ тощо» [2, с.111].

В Конституції України закріплено основоположні права громадянина, які не можуть бути піддані жодним сумнівам. Зокрема, у ст. 12 Загальної декларації прав людини, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, зазначене наступне: «ніхто не може зазнавати безпідставного втручання в його особисте й сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканість його житла, таємницю його кореспонденції або на його честь та репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань» [3]. Схоже закріплено і в інших міжнародних документах, таких, як Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Хартія Європейського Союзу про основні права, а також окремі рішення Європейського суду з прав людини. Зазначене дозволяє впевнитись у відповідності вітчизняного законодавства та Конституції України міжнародним правовим стандартам.

Необхідно зауважити, що Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» (далі Закон України «Про ОРД») включає в свої положення принцип верховенства права як один із фундаментальних, що вказує на непорушність та повагу до прав людини навіть в умовах здійснення окремих оперативних заходів тощо.

Будь-які оперативно-розшукові заходи повинні здійснюватися чітко в законодавчих межах, за чітким алгоритмом і лише за погодженням зі слідчим суддею, яким будуть враховані обставини злочину, достатні підстави застосування окремих заходів, їх доцільність, неможливість отримання будь-яких доказів іншим шляхом тощо.

У Постанові Пленуму Верховного суду від 28 березня 2008 року № 2 «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового розслідування» зазначається про можливість тимчасового обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачених ст. 30, 31, 32 Конституції України під час проведення оперативно-розшукової діяльності, дізнання та досудового розслідування [4]. Такі обмеження, звичайно, не є безпідставними, про порядок їх застосування зазначено у окремих нормативно-правових актах, серед яких: Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про ОРД», Закон України «Про Національну поліцію» тощо.

Відтак, права і свободи хоч і можуть бути тимчасово обмежені внаслідок дії закону, однак ніяким чином не можуть бути порушені чи відчужені. Гарантування прав і свобод людини і громадянина, безпеки є основним завданням правоохоронних органів. Саме тому усі заходи, що здійснюються поліцейськими для виконання службових завдань повинні бути такими, щоб у найменшій мірі обмежувати людину у її конституційних правах, або таким чином, щоб не виходити за межі закону, якщо такі обмеження є необхідними.

1. Конституція України чинне законодавство із змінами та доповненнями станом на 30 вересня 2016 р. : (Офіц. текст). – К. : Паливода А.В., 2016. – 76 с. – (Закони України)
2. Круглий В. Забезпечення прав і свобод громадян при використанні їх допомоги в оперативно- розшуковій діяльності / В. Круглий // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 1. – С. 110–117
3. Загальна декларація прав людини (прийнята і проголошена Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року) URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
4. Постанова Пленуму Верховного суду від 28 березня 2008 року № 2 «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового розслідування» URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-08>

Ковбаса М.В., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ОСОБЛИВОСТІ НЕГЛАСНОЇ СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ: ВИКОНАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ З РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ГРУПИ ЧИ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

В нашому законодавстві, а особливо у кримінальному процесі беруть участь велика кількість осіб. Кожний з них виконує певну роль та має значення при розслідуванні кримінальних проваджень. Кримінальні правопорушення скоєні у складі організованих злочинних груп або злочинних організацій, завжди приділяли багато уваги, обґрунтоуючи тим, що велика складність та багатоепізодність є наймовірно складним при розслідуванні таких кримінальних правопорушень. І саме учасники таких груп чи організацій у більшості випадків здійснюють тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Одним із видів негласних слідчих (розшукових) дій, який є найбільш ефективним у протидії з організованою злочинністю, зазначений в ст. 272 Кримінального процесуального кодексу України «Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації».

У спеціальній літературі зустрічаються дуже багато думок і суперечностей з приводу зазначеної теми. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованих груп чи злочинної організації є і була предметом дослідження багатьох досвідчених науковців, зокрема Г. М. Бірюкова, Л.Ф. Гули, О.О. Дульського, В.А. Некрасова, Д.Й. Никифорчука, С.І. Ніколаюка, Є.Д. Скуліша, М.А. Погорецького, С.І. Пічкуренка, О.Г. Цветкова, В.М. Цимбалюка та інших.

При розслідуванні кримінальних правопорушень пов'язаних з діяльністю організованих злочинних груп чи злочинних організацій є багато особливостей які значно ускладнюють їх розкриття, а саме це пов'язано з тим, що організовані злочинні групи мають складну структуру, суворий розподіл функцій між їх членами організації та велику кількість учасників. Погорецький М.А. зазначає, що відповідно до чинного КПК України

основним засобом негласного отримання доказів на стадіях кримінального процесу є негласні слідчі (розшукові) дії. Завдяки таким діям розкриваються та розслідуються понад 85% тяжких і особливо тяжких злочинів, а вчинених в умовах неочевидності, організованими злочинними групами, проти основ національної безпеки – 100% злочинів [1].

Діяльність організованих груп чи злочинної організації спрямована, як правило, на довгий і складний період, систематичне вчинення злочинів. Злочинці готуються до кожного злочину дуже ретельно і планують кожний свій крок, розглядають декілька варіантів розвинутої ситуації та шляхів для втечі з місця події. На сьогоднішній день організовані групи мають багато можливостей це пов'язано з зв'язками з корумпованими працівниками поліції і не тільки, а також значною кількістю грошей, що дуже поліпшує вчинення ними планованого злочинного умислу.

Фактичною підставою проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії є наявність відомостей у слідчого або прокурора про те, що в організованій групі чи злочинній організації вчинено або готується вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. У такому разі керівник органу досудового розслідування або прокурор вирішує питання про доцільність проведення виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності. У постанові в такому разі, крім загальних відомостей, передбачених КПК України, зазначається обґрунтування меж спеціального завдання, а також використання спеціальних несправжніх (імітаційних) засобів. Процесуальною підставою проведення зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії є:

- 1) постанова слідчого, погоджена з керівником органу досудового розслідування;
- 2) постанова прокурора[2].

Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації полягає в організації слідчим і оперативним підрозділом введення уповноваженої ними особи, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, в організовану групу чи злочинну організацію під легендою прикриття для отримання речей і документів, відомостей про її структуру, способи і методи злочинної діяльності, які мають значення для розслідування злочину або злочинів, які вчиняються цими групами. Зміст цієї негласної слідчої (розшукової) дії полягає у комплексі заходів, спрямованих на впровадження співробітника уповноваженого органу або особи, яка конфіденційно з ним співпрацює, в організовану групу або злочинну організацію з метою виявлення, попередження чи розкриття їх злочинної діяльності[3].

Отже, можна зробити висновок, що виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованих груп є дуже ефективним засобом боротьби з організованою злочинністю. Але в свою чергу для тих осіб, що залучені для виконання спеціального завдання, забезпечення

особистої безпеки є необхідною складовою дотримання конституційних прав людини.

1. Погорецький М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні / М.А. Погорецький // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ, – 2013. – № 1. – С. 270–276.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: офіц. веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 URL: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12/page>

Коломоєць А.В., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Перелік негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених гл. 21 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) та Інструкцією про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій і використання їх результатів у кримінальному провадженні, є вичерпним. Серед досліджуваних дій до таких, що пов'язані з втручанням у приватне спілкування, згідно з параграфом 2 гл.21 КПК України, віднесено аудіо- та відеоконтроль особи (ст.260), накладення арешту на кореспонденцію (ст.261), огляд і виїмку кореспонденції (ст.262), зняття інформації з транспортних

телекомунікаційних мереж (ст.263), зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст.264). Сам факт поширення сфери застосування негласних слідчих (розшукових) дій на конституційно охоронювану сферу приватного життя особи схиляє нас до цілком логічного умовиводу, що для проведення негласних слідчих (розшукових) дій необхідними є підстави, перелік яких передбачається законодавством.

Оснoву концепції проведення НСРД становить ідеальна модель теоретико-прикладної взаємодії між оперативно-розшуковою та кримінально-процесуальною діяльністю. Спрямованість до ідеальності не є новою: вона виводиться з вічної проблеми низької ефективності взаємодії слідчих, прокурора й оперативних підрозділів.

Запропонована Концепція проведення НСРД у кримінальному провадженні пропонує відмовитися від теоретико-методологічних стереотипів і нормативно-прикладних пережитків. У своїй основі вона спирається на такі вихідні положення:

- 1) НСРД – це різновид слідчих (розшукових) дій;
- 2) ключова ознака таких дій – негласність;
- 3) структурно-логічна побудова їх системи залежно від тяжкості вчиненого злочину та факту втручання в приватне спілкування;
- 4) полісуб'єктність проведення, що передбачає здійснення взаємодії між учасниками кримінального провадження.
- 5) тісний зв'язок з оперативно-розшуковою діяльністю (далі – ОРД);

Проблемою взаємодії слідчих та оперативних підрозділів присвячено значну кількість наукових праць та рекомендацій. Проблема взаємодії під час розкриття та розслідування злочинів порушена в публікаціях О. М. Бандурки, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, В. С. Зеленецького, В. П. Корж, Є. Д. Лук'янчикова, В. В. Топчія, В. Ю. Шепітька, М. Є. Шумила та багато інших, які велику увагу приділяють правовій основі, організації, видам і формам взаємодії, характеру взаємодії слідчого з оперативними підрозділами на різних етапах досудового розслідування.

Аналіз практики показує, що з набуттям чинності КПК України 2012 року сталося розбалансування взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами. Саме тому, нашою метою є спроба дослідити організацію взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час провадження негласних слідчих (розшукових) дій та запропонувати вирішення окремих проблем.

Питання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій вирішується на основі вже отриманої гласної чи негласної інформації, письмових доручень правоохоронних органів, слідчих і посадових осіб, які ведуть кримінальний процес, запитів міжнародних правоохоронних органів та організацій інших держав. Закон дозволяє проведення негласних слідчих (розшукових) дій за наявності необхідних підстав для їх проведення й використання відповідних засобів, тобто для початку цих дій суб'єкти їх проведення повинні мати законні підстави. Законні підстави негласних

слідчих (розшукових) дій є гарантією дотримання законності під час їх проведення [2]. До речі, у процесуальній літературі підставами для початку кримінального провадження вважаються дані, які свідчать про факт підготовлюваного або вчиненого злочину. Необхідні наявні ознаки злочину визначено в Загальній частині Кримінального кодексу України (далі – КК України) [3].

В етимологічному аспекті «підстава» означає «те, чим пояснюються, виправдовуються вчинки, поведінка» [1]. Законодавець у загальному вигляді визначає випадки й умови, за яких можуть проводитися негласні слідчі (розшукові) дії, а саме:

а) відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб;

б) злочин належить до категорії тяжких або особливо тяжких;

в) проводяться винятково в кримінальному провадженні;

г) проводяться на підставі ухвали слідчого судді, а контроль за вчиненням злочину – винятково за рішенням прокурора (ч.4 ст.246 КПК України) [4].

Це розуміється так, що законодавець наділив слідчого правом здійснювати традиційно неприродну для нього пошукову функцію, що підкреслюється найменуванням «слідчі (розшукові) дії». Водночас слідчий наділений правом ініціювати й проводити й негласні слідчі (розшукові) дії, які за своєю сутністю є реалізацією оперативно-розшукових методів. Крім того, у КПК України окрім проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій не передбачається можливості проведення будь-яких інших оперативно-розшукових заходів [2]. На практиці це призводить до того, що оперативні підрозділи припиняють будь-яку активну діяльність в очікуванні відповідних постанов або окремих доручень слідчого [5].

Слідчий здійснюючи повноваження відповідно до вимог КПК України, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Організація взаємодії при направленні оперативним підрозділом матеріалів, зібраних за результатами оперативно-розшукової діяльності, до слідчого підрозділу здійснюється у відповідності до ст. 214 КПК України, стст. 7, 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Інструкції [6].

Водночас, на цьому етапі керівник оперативного підрозділу перед направленням матеріалів до слідчого підрозділу зобов'язаний вивчити їх особисто і у разі встановлення невідповідності вимогам нормативних документів та Інструкції надати вказівки щодо усунення недоліків та забезпечити їх виконання і тільки після цього приймає рішення про направлення матеріалів до слідчого підрозділу, попередньо упевнившись, що рекомендації із доопрацювання виконані [5].

Підсумовуючи вищезазначене ми дійшли висновку, що ефективна взаємодія між слідчим та оперативними підрозділами під час розкриття та

досудового розслідування кримінальних правопорушень, на теперішній час, розбалансована. Чинним КПК України оперативні підрозділи позбавлені активної ролі у досудовому розслідуванні, тотальна залежність оперативних підрозділів від волі слідчого не сприяє профілактиці кримінальних правопорушень та своєчасному їх розкриттю. Така залежність лише стає великою перешкодою для всіх учасників кримінального провадження, що знаходяться на стороні обвинувачення.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / укл. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Негласні слідчі (розшукові) дії : курс лекцій / [Никифорчук Д.Й., Ніколаюк С.І., Поливода В.В. та ін.] ; за заг. ред. проф. Д.Й. Никифорчука. – К. НАВС, 2012. – 176 с.
3. Басиста І.В. Кримінальний процес України: навч. посіб. / Басиста І.В., Галаган В.І., Удовенко Ж.В. – К. : ЦУЛ, 2015. – 352 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: – К.: «Центр учбової літератури», 2018. – 254 с
5. Гарбовський Л. А. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами щодо провадження негласних слідчих (розшукових) дій / Л. А. Гарбовський // Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - 2016. - Вип. 1. - С. 12-16. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2016_1_4.
6. Тагієв С. Р. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій / С. Р. Тагієв // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. - 2015. - № 2(1). - С. 233-239. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2015_2\(1\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2015_2(1)_37).

Кузема І.О. здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ЗА ТЕЛЕФОННИМИ РОЗМОВАМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Ми зараз живемо у 21 столітті, де інформація і доступ до неї є найважливішим у забезпеченні захисту громадян від злочинних посягань, ефективного розкриття та розслідування скоєних злочинів у сучасних умовах. Конституцією України передбачено, що кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо [1].

Відповідно до ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на недоторканність його житла або таємницю його кореспонденції чи незаконних посягань на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання чи таких посягань[6].

Але все ж таки законодавством передбачено, що тільки уповноважені на те суб'єкти мають право негласно контролювати телефонні розмови громадян, якщо іншим чином неможливо отримати інформацію щодо злочинних дій.

У Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) видом негласних слідчих (розшукових) дій, які пов'язані з втручанням у приватне спілкування та направлені на здійснення контролю за телефонними розмовами, є зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж.

Зазначений вид негласних слідчих (розшукових) дій є одним із результативних і дієвих засобів отримання вагомої інформації у кримінальному провадженні під час здійснення досудового розслідування. Зокрема ч. 1 ст. 263 КПК України передбачає можливість негласного

отримання інформації у вигляді знаків, сигналів, письмового тексту, зображень, звуків, повідомлень будь-якого виду, яка передається засобами телекомунікацій (електрозв'язку) [2].

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно - розшукову діяльність», оперативні підрозділи для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності мають право здійснювати аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж [3].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про телекомунікації» передбачає зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, тобто мереж, що забезпечують передавання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або будь-яких повідомлень між підключеними до неї телекомунікаційними мережами доступу [4].

Крім того, зміст негласної слідчої (розшукової) дії про яку йде мова закріплений у Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [5], а саме підпункту 1.11.5.1, згідно з яким зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж поділяється на:

– контроль за телефонними розмовами, що полягає в негласному проведенні із застосуванням відповідних технічних засобів, у тому числі встановлених на транспортних телекомунікаційних мережах, спостереження, відбору й фіксації змісту телефонних розмов, іншої інформації та сигналів (SMS, MMS, факсимільний зв'язок, модемний зв'язок тощо), які передаються телефонним каналом зв'язку, що контролюється;

– зняття інформації з каналів зв'язку, що полягає в негласному одержанні, перетворенні та фіксації із застосуванням технічних засобів, у тому числі встановлених на транспортних телекомунікаційних мережах, у відповідній формі різних видів сигналів, які передаються каналами зв'язку мережі Інтернет, інших мереж передачі даних, що контролюються.

Право на конфіденційність телефонних розмов не є цілковитим. Законодавством, визначено, що повноваження щодо здійснення контролю за телефонними розмовами громадян підрозділами Національної поліції, є у виняткових випадках необхідним демократичному суспільству в інтересах національної безпеки, для запобігання вчиненню злочину, або ж для з'ясування обставин кримінального провадження.

Однак, не можливо лишити без уваги той факт, що контроль за телефонними розмовами підрозділами Національної поліції має бути винятково вибіркоким.

Підсумовуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що на підставі аналізу законодавства, що регулює повноваження підрозділів Національної поліції щодо контролю за телефонними розмовами, зроблено висновок, що означене буде вважатись правомірним, законним, обґрунтованим та доцільним, при наявності таких умов:

1) вчинено злочин відповідної тяжкості та розпочато кримінальне провадження;

2) під час проведення контролю за телефонними розмовами може бути отримана інформація, яка самостійно або з іншими відомостями буде мати суттєве значення для з'ясування обставин кримінального провадження;

3) наявні відомості про те, що ця особа безпосередньо спілкується чи саме її ідентифіковано як абонента (користувача, кореспондента) певного виду зв'язку (інформаційної системи або її частини);

4) наявні відомості про те, що особа, стосовно якої планується контроль за телефонними розмовами, обізнана щодо обставин, які мають значення для кримінального провадження, або ця особа обмінюється інформацією з іншими особами, яким ці обставини відомі;

5) унаслідок проведення інших слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій не вдається отримати відомості про злочин та особу, яка його вчинила, без здійснення контролю за телефонними розмовами;

6) підставою для проведення контролю за телефонними розмовами є ухвала про дозвіл слідчого судді за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором;

7) слідчим (прокурором) надано доручення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції та органів безпеки, у разі залучення даних підрозділів для проведення прослуховування.

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права// База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

4. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

5. Про телекомунікації : закон України від 18.11.2003 № 1280-IV. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 6. Ст. 39.

6. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Ген. прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України, М-ва фінансів України, Адміністрації Держ. прикордон. служби України, М-ва юстиції України від 16.11.2012 №

114/1042/516/1199/ 936/1681/51 // БД «Законодавство України» / ВР України.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>

Кузьменко І.П., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Нині, на початку ХХІ століття транснаціональна злочинність вийшла на новий рівень розвитку, намагається диктувати свою політичну волю державі, загрожувати суверенітету та цілісності держави та в цілому зазіхати на безпеку особистості, суспільства, держави, що в концентрованій формі можна спостерігати й в сучасній Україні. Саме на території нашої держави можна спостерігати поєднання корупції та політики, злочинності та економіки, що створює загрозу національним інтересам держави та свідчить про глобальну модель транснаціональної злочинності, що може як здійснювати контрабанду викраденого автотранспорту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, забезпечувати «канали» переправлення наркотиків, зброї, так і змінювати кордони, окупувати за допомогою військової сили значні території тощо.

Проблемам транснаціональної злочинності, в тому числі, питанням міжнародного співробітництва у сфері протидії транснаціональній злочинності, були присвячені роботи таких вчених, як П.Д. Біленчук, В.М. Волженкіна, П.І. Гришаєв, Н.С. Карпов, О.І. Леженіна, В.В. Меркушин, Р.А. Мюллерсон, Г.П. Жаровська, М.Г. Вербенський, А.М. Бойко, Т.В. Мельничук, А.Д. Дорошенко, В.П. Сервецький, В.П. Панов та ін., які визначали такі поняття як організована міжнародна злочинність, транснаціональна злочинність, міжнародна злочинна діяльність, транскордонна злочинність, організована злочинність трансконтинентального характеру, міжнародна організована злочинність.

Визначаючи транснаціональну злочинність в Україні, слід зауважити, що у розумінні поняття транснаціональної злочинності слід виходити, перш за все, з того, що даний вид злочину є видом організованої злочинності, що передбачає функціонування організованих злочинних угруповань, що мають розгалужену мережу філіалів в інших державах, використовують міжнародні зв'язки для постійного здійснення глобальних незаконних операцій, пов'язаних з переміщенням потоків інформації, грошей, фізичних об'єктів, людей, інших матеріальних та нематеріальних речей через державні кордони з метою використання сприятливої ринкової кон'юнктури в одній чи декількох іноземних державах для отримання суттєвої економічної вигоди, а також для ефективного ухилення від соціального контролю за допомогою корупції, насильства та використання значних розбіжностей в системах кримінального правосуддя різних країн [1, с. 48]. Тобто транснаціональна злочинність визначена як група осіб, що, попри державні кордони, займається тривалою організованою злочинною діяльністю з метою отримання прибутку і впливу.

Проблема протидії транснаціональній злочинності – є однією з найбільш актуальних і, відповідно, досить важливих і складних для людства і держав світового співтовариства. Транснаціональна злочинність створює загрозу для існування самого міжнародного співтовариства, оскільки в структурі людського суспільства зараз мають місце організовані і цілеспрямовано діючі кримінальні об'єднання. Вони перешкоджають здійсненню не тільки правової, але і в цілому міждержавної соціально-економічної політики. Організовані міждержавні злочинні групи здійснюють найбільш небезпечні протиправні дії, в тому числі насильницькі, посягають на права і свободи громадян, підривають економіку і правопорядок в державах світу і органах державної влади в різних країнах, в діяльності ООН, її формувань, інших міжнародних організацій. Дана обставина сьогодні для світової спільноти в боротьбі з транснаціональною злочинністю має першочергове значення в інтересах забезпечення міжнаціональної безпеки і навіть пов'язана з проблемою виживання людства [2, с. 12; 3].

Головне в сучасній транснаціональній злочинності – це не кількісні її зміни, а якісні перетворення, вираженням яких служить поява нових видів злочинів, зростання масштабів злочинності, зухвалість і жорстокість дій злочинців, проникнення злочинності в усі структури суспільства і держави, рівень її організованості і міжнародного «співробітництва», тобто концентроване вираження того, що загрожує вільному і незалежному існуванню держави.

Цікаво відзначити, що відповідно до класифікації Організації Об'єднаних Націй усі транснаціональні злочини поділяються на 17 груп: відмивання грошей; тероризм; крадіжки творів мистецтва і предметів культури; крадіжка інтелектуальної власності; незаконна торгівля зброєю; викрадення літаків; морське піратство; захоплення наземного транспорту;

шахрайство зі страховкою; комп'ютерна злочинність; екологічна злочинність; торгівля людьми; торгівля людськими органами; незаконна торгівля наркотиками; помилкове банкрутство; проникнення в легальний бізнес; корупція і підкуп суспільних і партійних діячів, виборних осіб [4]. Наведена класифікація транснаціональної злочинності демонструє відповідним чином вплив злочинності на життя приватних осіб, на окремі галузі економіки і світове господарство в цілому.

До того ж, аналіз міжнародно-правових документів дозволяє виділити три групи транснаціональних злочинів:

по-перше, це наднаціональні злочини, які посягають на інтереси людства загалом (агресія, геноцид, екоцид, апартеїд);

по-друге, злочини, що посягають на інтереси двох або більше держав (більшість наркозлочинів, контрабанда, транснаціональна торгівля зброєю й інші);

по-третє, злочини, що вчинюються на території однієї країни громадянами іншої країни з використанням її можливостей. Наприклад, злочини (вбивства, бандитизм, шахрайства тощо) готуються на території України, а вчинюються в Грузії, або навпаки [5, с. 28].

Тобто транснаціональний вимір злочинної діяльності характеризується наступними чинниками: а) діяльність поширюється на територію двох чи більше держав; б) члени організованої злочинної групи є громадянами двох чи більше держав; в) злочини скоюються проти громадянина чи адміністративно-правової одиниці іншої держави; г) приготування, планування та координація злочинів відбуваються з території іншої держави [6, с. 12]. З урахуванням наведеного протидія розвитку та поширення транснаціональної злочинності потребує розробки та впровадження в дію ефективного механізму боротьби із даним явищем, визначення причин її виникнення, яке охоплює усі сфери суспільного життя, враховуючи наступні фактори: по-перше, це злочини, які вчинюються на території однієї країни громадянами іншої країни з використанням її можливостей; по-друге, діяльність поширюється на територію двох чи більше держав; по-третє, члени організованої групи є громадянами двох чи більше держав; по-четверте, приготування, планування та координація злочинів відбуваються з території іншої держави; по-п'яте, високий ступінь небезпеки злочину для більш, ніж однієї держави.

Таким чином, задля належного розвитку суспільства та держави в цілому, головним фактором виступає гарантування її безпеки та цілісності від протиправних посягань з боку злочинних організацій та угруповань. До того ж, важливе значення для міжнародного співробітництва у сфері протидії транснаціональній злочинності мають міжнародні договори, що укладаються на двосторонньому (між державами), регіональному, загальносвітовому рівнях. Крім того, необхідно є налагодження ефективності співпраці між державами, застосування заходів міжнародного співробітництва, серед форм

реалізації якого слід виокремити: міжнародну правову допомогу; екстрадицію особи; перейняття кримінального провадження; передання засуджених осіб; визнання та виконання вироків іноземних держав тощо.

1. Плужнік О. І. Поняття та особливості організованої транснаціональної злочинності. Південноукраїнський правничий часопис. 2016. № 2. С.47-49.
2. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Паніотів Є.К. Б 61 Транснаціональна злочинність: криміналістичний аналіз. Монографія / За ред. П.Д. Біленчука. Київ: КИЙ, 2011. 52 с.
3. Жаровська Г. П. Транснаціональна злочинність як реальна загроза національній безпеці України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2014. Вип. 27(3). С. 33-37.
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789
5. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження: наук.-прак. посіб. [Блажівський Є.М., Козьяков І.М., Толочко О.М. та ін.] ; за заг. ред. Л.О. Фролової. К.: Алерта, 2013. 348 с.
6. Ткаля О. В. Проблемні аспекти розуміння транснаціональної організованої злочинності / О. В. Ткаля, А.А. Шелудько // Порівняльне аналітичне право. 2019. № 1. С. 164-172.

Курганова Д.Р., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОТИЗМУ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Загальновідомо, що наркоманія є складною проблемою сучасного суспільства, що має соціальний, економічний, правовий, медичний та інші

аспекти. Тому, зрозуміло, що ефективна протидія розповсюдженню вживанню наркотиків може забезпечити лише комплексний підхід, в якому має бути поєднано вирішення двох головних проблем: 1) забезпечення належного рівня законодавчого регулювання обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (який би захищав інтереси громадян України, які страждають як від наркотичної залежності, так і від таких тяжких хвороб як ВІЛ/СНІД, онкозахворювання та ін.), 2) створення ефективної системи протидії розповсюдження наркоманії.

Серед заходів по боротьбі з розповсюдженням наркоманії велику роль Відведено організації профілактики. Враховуючи масштабність проблеми наркоманії, МВС України забезпечує організацію наркологічних оглядів серед працівників поліції. :

Переходячи до питань правового забезпечення профілактики наркотизації, слід зазначити, що первинні, періодичні та позачергові профілактичні Наркологічні огляди громадян проводяться відповідно до Закону України «Про психіатричну допомогу» від 22.02.2000 р. та Постанови Кабінету Міністрів № 1238 «Про обов'язковий профілактичний наркологічний огляд I порядку його проведення» від 6.11.1997 р. Забезпечується Департаментом медичного забезпечення та реабілітації МВС України і регламентується Інструкцією «Про обов'язковий профілактичний наркологічний огляд і порядок його проведення у системі МРС України», затвердженою наказом МВС № 1296 «Про медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я системи МВС України» від 4.11.2003 р.

Крім профілактичної роботи, яка полягає у виявленні причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів і вживанні заходів з їх усунення, індивідуальної профілактичної роботи з особами, схильними до вчинення протиправних дій, на оперативні підрозділи покладаються обов'язки запобігання злочинів що готуються.

Запобігання злочинів містить у собі комплекс оперативно-розшукових заходів, здійснюваних оперативними підрозділами, з виявлення осіб, що задумують або готують вчинення злочинів, і прийняття до них заходів з метою недопущення переростання наміру в підготовчі дії, а підготовчих дій у злочин. Розкриття злочинів містить у собі комплексні оперативно-розшукові заходи й процесуальні дії з метою виявлення фактів злочинів, установлення обставин їхнього вчинення, виявлення осіб, що їх вчинили, виявлення й вилучення викраденого, а також предметів, які можуть служити судовими доказами.

Прямим обов'язком оперативного підрозділу є виконання письмових доручень слідчого, вказівок прокурора й постанов суду, запитів повноважних державних органів, установ і організацій про проведення ОРД.

Взаємодія слідчого й оперативного підрозділу в процесі кримінального провадження обумовлене тим, що вони покликані вирішувати ті самі

завдання, однак різними засобами й методами, адекватними відповідним функціям кримінальної юстиції - ОРД і кримінального процесу.

З огляду на цю об'єктивну реальність, законодавець, насамперед створює сприятливі умови для взаємодії слідчого й суб'єкта ОРД щодо профілактики наркотизму серед неповнолітніх. Так, у складі правоохоронного органу або спецслужби створюються як оперативні, так і слідчі підрозділи. Поряд із цим зазначені структури керуються відомчими нормативними актами, що визначають організацію й тактику взаємодії слідчих і співробітників оперативних підрозділів з урахуванням різних варіантів оперативно-розшукового супроводу. Однак при цьому дотримуються спеціальних правил: слідчий визначає перед оперативним підрозділом у письмовій формі проблему, що, на його думку, може бути вирішена тільки оперативно-розшуковим шляхом. При цьому він інформує оперативних працівників про проблеми, додає до свого доручення різного роду документи, використання яких може сприяти вирішенню поставленої слідчим проблеми.

Підрозділ, що здійснює ОРД, самостійно визначає види, організацію й тактику оперативно-розшукових заходів, за допомогою здійснення яких забезпечується вирішення проблеми, сформульованої в дорученні слідчого, Однак, це не виключає оформлення ухваленого рішення планом, що затверджується спільно слідчим і оперативним працівником.

Доручення адресуються підрозділу, уповноваженому на проведення оперативно-розшукової діяльності, але не конкретному працівникові. Керівник підрозділу призначає співробітника, відповідального за проведення оперативно-розшукового заходу чи негласної слідчої (розшукової) дії (далі НСРД). Виключення становлять ситуації, коли слідчий і оперативний працівник працюють у складі однієї слідчо-оперативної групи.

Підрозділ, що здійснює ОРД, зобов'язаний виконати в межах своїх повноважень доручення в письмовій формі, вказівки прокурора й рішення суду про проведення оперативно-розшукових заходів та НСРД щодо кримінальних правопорушень, прийнятим до провадження.

Україна є країною-учасником міжнародних договорів з питань боротьби зі злочинністю. Зобов'язання, що випливають із цих договорів, підлягають виконанню.

Згідно з п. 3 ст.6 Закону «Про ОРД», органи, що здійснюють ОРД, зобов'язані виконувати в порядку, передбаченому міжнародними договорами України запити відповідних міжнародних правоохоронних організацій і правоохоронних органів інших держав на підставі договорів і угод. Міжнародне право допускає можливість і регулює двосторонні й багатосторонні відносини правоохоронних органів і спецслужб різних держав. Упорядковані взаємини подібного роду, передбачають рішення питань про надання допомоги один одному, характері цієї допомоги, сферах спільної діяльності тощо.

Відповідно до п. 5 ст. 7 ЗУ «Про ОРД» оперативні підрозділи зобов'язані здійснювати взаємодію між собою й іншими правоохоронними органами з метою швидкого й повного розкриття злочинів і викриття винних.

В ОРД під взаємодією розуміється комплекс спільних або погоджених за часом і місцем дій декількох оперативних підрозділів за рішенням завдань у боротьбі зі злочинністю спільними зусиллями.

Оперативні підрозділи діють не самі по собі, а в системі органів, які здійснюють ОРД. Вони здатні вирішувати завдання не ізольовано, а у взаємодії з іншими підрозділами правоохоронних органів, використовуючи їх можливості. Питання координації діяльності оперативних підрозділів особливо актуальні тому, що наркотизм серед неповнолітніх набирає глобальних масштабів, а злочинність носить різнобічний характер, глибоко законспірована, а їй протистоїть діяльність розгалуженої мережі підрозділів, правоохоронних органів, що вимагає впорядкування, взаємозв'язку, погодженості їхніх спільних дій, що відповідає підпорядкованості й спільного маневру силами й засобами.

Взаємодія залежить від розв'язуваних оперативним підрозділом завдань і відомчої приналежності. Так, наприклад, оперативні підрозділи НПУ можуть взаємодіяти:

- між собою в межах органу Національної поліції;
- з іншими неоперативними службами свого органу Національної поліції (слідчих підрозділів, превентивної діяльності й ін.);
- з оперативними підрозділами іншого органу Національної поліції;
- з оперативними підрозділами іншого правоохоронного відомства;
- з неоперативними підрозділами іншого правоохоронного відомства.

Взаємодія в інтересах рішення оперативно-розшукових завдань здійснюється між оперативними підрозділами кожного відомства, що здійснює ОРД.

Взаємодія між органами, що здійснюють ОРД, не повинне обмежуватися тільки обміном інформацією, а охоплювати й сприяння один одному в рішенні завдань, потребуючих спільних зусиль. Для впорядкування процесу такої взаємодії підрозділи, що здійснюють ОРД, традиційно видають відомчі нормативні акти, що визначають організацію й тактику спільної діяльності. У таких документах узгоджуються питання, що стосуються форм взаємодії, наприклад, спільне планування типових дій у надзвичайних ситуаціях, порядок підготовки, і проведення різного роду заходів відносно об'єктів оперативно-розшукової зацікавленості, розроблювальних різними відомствами. Широко застосовується розробка міжвідомчих типових планів. Крім того, практикуються періодичні зустрічі відповідних представників різних оперативно-розшукових відомств для обговорення проблемних питань, обміну досвідом, визначення необхідності в міжвідомчих нормативних актах або обговорення вже підготовлених їхніх проектів.

Взаємодія між органами Національної поліції і іншими суб'єктами

правоохоронної діяльності також визначається як заснована на законах і підзаконних актах, узгоджена щодо мети, місця і часу діяльності різноманітних рівнів системи НПУ й інших суб'єктів по охороні громадського порядку і боротьби зі злочинністю.

Аналіз кримінально-процесуального законодавства, законів України „Про Національну поліцію”, „Про оперативно-розшукову діяльність”, „Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” й інших законодавчих і відомчих нормативних актів дає підставу стверджувати, що взаємодія оперативних підрозділів із населенням щодо профілактики наркотизму серед неповнолітніх може здійснюватися в гласній і негласній формах співробітництва. Така взаємодія має бути регламентована чинним законодавством за згодою особи, яка бажає співпрацювати. Крім того, не має бути загроз небезпечних наслідків для життя і здоров'я осіб, які беруть участь у проведенні тих або інших заходів або надають іншу допомогу.

Головним змістом такої взаємодії є необхідність легалізації оперативно-розшукових дій, надання кримінальному судочинству відомостей про задокументовані факти і перехід оперативно-розшукових заходів у докази. Під час реалізації оперативно-розшукових дій шляхом порушення кримінального провадження такі громадяни набувають процесуального статусу свідків, спеціалістів, понятих, експертів. У Законі України „Про оперативно-розшукову діяльність” визначено, що взаємодія оперативних підрозділів із громадянами здійснюється у формі надання допомоги щодо проведення оперативно-розшукових заходів.

Більш складною формою взаємодії оперативних підрозділів із громадянами є негласна робота. Відповідно до ст. 13 Закону України « Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю мають право залучати громадян до негласного співробітництва (робота під прикриттям).

Наприклад, у Німеччині, під взаємодією поліції з населенням розуміється свідома, запланована, тривала і цілеспрямована робота поліції з громадянами, що ведеться за двома магістральними напрямками: зовнішньо управлінському; внутрішньо організаційному.

Розрізняють також активну і пасивну роботу з населенням. Під пасивною розуміється насамперед робота з пресою. Ця діяльність регулюється відповідним законом. Значно важчим і цікавішим є активний напрямок взаємодії, заснований на тактичних спільних заходах для запобігання і розкриття злочинів, роботі щодо ліквідації наслідків стихійних лих.

На сьогоднішньому етапі розвитку держави є певні труднощі по здійсненню взаємодії поліції та громадськості. Насамперед, це пов'язано з такими недоліками: рівень інформованості громадян про злочинність і пильність поліції по боротьбі з нею невисокий; ставлення до поліції, яке є

узагальненим показником її діяльності, що переконливо говорить про становище і статус поліції в суспільстві, готовність громадян до співробітництва з органами правопорядку в цілому негативне, престиж професії низький; готовність населення до співробітництва з органами Національної поліції України невисока (не більш 20% населення підтримують дії поліції) громадяни часто відмічають низький рівень культури працівників поліції, грубощі і тяганину при розгляді скарг та заяв громадян.

*Капустник В. В. , докторант Харківського національного
університету внутрішніх справ, Харків*

ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬСЯ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Сьогодні в теорії оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) не існує єдиної класифікації оперативно-розшукових заходів (далі – ОРЗ). І це є зрозумілим, оскільки ОРЗ настільки різноманітні за метою, колом суб'єктів-виконавців, особливостями організації, тактикою проведення та багатьма іншими показниками, що кожен фахівець залежно від особистого практичного та наукового досвіду й окремих ознаках ОРЗ, класифікує їх по-своєму, за показниками, які вважає найбільш важливими.

На думку М. Л. Грібова «практичне розуміння оперативно-розшукових заходів та їх системи доводиться ґрунтувати на далеких нині від досконалості положеннях відомчих нормативно-правових актів» [1, с. 18].

Багатогранна парадоксальність спостерігається у підході розробників відомчих актів Міністерства внутрішніх справ України до класифікації заходів, які не мають кореляційного зв'язку з конкретними негласними слідчими (розшуковими) діями, відповідно, не мають спеціального порядку застосування: їх узагалі не зараховано до категорії ОРЗ та названо заходами оперативного (ініціативного) пошуку [2, с. 113].

Слід також зазначити, і на це звертає увагу М. Л. Грібов, що «поняття ОРЗ та їх перелік досить своєрідно формулюють розробники наказів, інструкцій, настанов різних відомств, а оперативні підрозділи керуються цими документами, наповнюють різним змістом конкретні ОРЗ, їх системи і загалом ОРЗ» [1, с. 19].

Тож, логічним стає наукове завдання використання в законодавчій базі та відомчих підзаконних нормативно-правових актах єдиної теоретичної основи змісту, переліку та системи ОРЗ як практичного втілення у практику засобів та форм ОРД.

Аналізуючи наукові напрацювання фахівців і практичну діяльність підрозділів кримінальної поліції з реалізації ОРЗ й використання їх результатів під час превентивної діяльності і в доказуванні за кримінальними провадженнями, вважаємо, що наріжним каменем під час розроблення класифікації ОРЗ є потенційна можливість і виключна необхідність обмеження прав людини й громадянина під час проведення ОРЗ, що позначається на будь-яких класифікаційних ознаках.

Таким чином, найбільш предметною має стати класифікація ОРЗ, яка, насамперед, будується за критерієм можливості обмеження прав і свобод людини під час здобуття оперативної інформації за допомогою проведення ОРЗ. На наш погляд, класифікація ОРЗ, що проводяться підрозділами кримінальної поліції може бути зведена у групи за ознаками, поділеними за: а) метою (ОРЗ, що проводяться з метою превенції злочинної діяльності; ОРЗ, спрямовані на зведення до мінімуму небезпечних наслідків від вже вчиненого злочину); б) рівнем обмеження прав і свобод людини під час проведення ОРЗ (ОРЗ, що тимчасово обмежують права і свободи людини; ОРЗ, що не обмежують права і свободи людини); в) рівнем позавідомчого санкціонування (ОРЗ, що проводяться виключно на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням керівника органу, відповідного оперативного підрозділу або його заступника, уповноваженого на здійснення ОРД, погодженого з прокурором; ОРЗ, що проводяться за рішенням прокурора; ОРЗ, що не потребують позавідомчого санкціонування); г) формою проведення ОРЗ (гласні; негласні); д) необхідністю використання оперативно-технічних засобів (допускається можливість використання спеціальних технічних заходів під час проведення ОРЗ; використання спеціальних технічних заходів є обов'язковою умовою для проведення ОРЗ); е) за колом суб'єктів-виконавців ОРЗ (оперативними працівниками підрозділу-ініціатора; із залученням працівників оперативно-технічних підрозділів); ж) часом проведення (разові; триваючі); з) можливістю використання інформації, здобутої під час проведення ОРЗ у досудовому розслідуванні як доказ (інформація, використання якої в якості доказу неможливе; інформація, використання якої у досудовому розслідуванні доцільне).

Вважаємо, що пропонована класифікація має логічну послідовність, відбиває сучасні правові й практичні реалії та може використовуватися під час розробки навчальних програм, підготовки навчально-методичної та спеціальної літератури з дисциплін оперативно-розшукового напрямку.

1. Грібов М. Л. Класифікація оперативно-розшукових заходів: традиційні підходи та сучасні реалії // Бюлетень з обміну досвідом роботи : науково-практичне видання Міністерства внутрішніх справ України. К. : ВРВД ДНДІ МВС України, 2016. № 206/2016. С. 16–26.

2. Ігнатюк О. В. Аналіз підходів класифікації оперативно-розшукових заходів. Південноукраїнський правничий часопис. 2017. № 1. С. 109–115.

Лозицький М.П., здобувач вищої освіти, факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Волошина М.О., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності, факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ. СИСТЕМА ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Забезпечення інформаційної безпеки та охорона власних секретів є одною з пріоритетних задач кожної держави. Так, у Німеччині система захисту державних секретів перетинається із загальною системою захисту значущих секретів у сфері промисловості й торгівлі (промислове шпигунство) та регулюється нормами низки законів, до яких відносяться: Кримінальний кодекс, Закон про боротьбу з недобросовісною конкуренцією, Постанова про боротьбу з підкупом не посадових осіб, Федеральний закон про охорону даних тощо. Удосконалення захисту державних секретів здійснюється за трьома напрямками: вдосконалення законодавства у сфері захисту державних секретів і секретів фірм; посилення органів контррозвідки та надання їм великих повноважень, у тому числі й у сфері захисту державних секретів; створення організацій “самодопомоги” в промисловості та розгортання їх діяльності. У Німеччині інформація з обмеженим доступом може мати три ступені секретності: “цілком таємно” (Streng Geheim); “таємно” (Geheim); “конфіденційно” (VS-Vertraulich). Відомості, які містять інформацію про проведення оперативно-розшукових заходів, належать до службової таємниці та охороняються відповідним законодавством. Відповідальність за порушення службової таємниці встановлена у 28 розділі Кримінального кодексу ФРН.

У Великій Британії існує закон з охорони державної таємниці, який має назву “Про державну таємницю” (Official Secrets Act). Згідно з чинним законодавством Великобританії інформація з обмеженим доступом може мати чотири ступені секретності: “цілком таємно” (Top Secret); “таємно” (Secret); “конфіденційно” (Confidential); “для службового користування”

(Restricted). У цьому законі конкретизовані формулювання складів злочинів, пов'язаних із розголошенням інформації, що охороняється, більш чітко подане визначення відомостей, які становлять державну таємницю, уточнені поняття збитків, що завдаються державі внаслідок розголошення тих чи інших відомостей.

У США система обмеження доступу до певних відомостей регулюється Указом Президента “Секретна інформація в сфері національної безпеки”, відповідно до якого в США існують три ступені секретності: “цілком таємно” (Top Secret), “таємно” (Secret) та “конфіденційно” (Confidential). Відповідно до Указу Президента США державні органи розробляють власні інструкції щодо роботи з державною таємницею [1].

В Україні вимоги щодо охорони секретної інформації поширюється на усі підприємства, організації, установи, окремих громадян України, які мають допуск й доступ до державної таємниці.

Відповідно до статті 20 Закону України “Про державну таємницю” державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації мають право провадити діяльність, пов'язану з державною таємницею, після надання їм Службою безпеки України спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею (далі – Спеціальний дозвіл) [2].

З часу проголошення незалежності України почалося формування системи захисту інформації, розроблення нормативно-правової бази.

Вітчизняні дослідники, які у своїх працях досліджували питання забезпечення охорони державної таємниці у сфері інформаційних відносин були: О.Г. Корченко, О.Є. Архипов, І.Т. Бородавко, В.П. Ворожко, І.І. Божков, А.С. Пашков. Серед наукових праць, які заклали фундаментальні теоретико-методологічні засади інформаційного забезпечення у сфері правоохоронної діяльності, необхідно назвати роботи І.В. Арістової, К.І. Белякова, Р.А. Калюжного, М.Я. Швеця, Є.Б. Кубка, В.А. Кормича, В.С. Цимбалюка, В.Д. Гавловського та інших [3, с. 177-178].

Відповідно до вимог Закону України «Про державну таємницю» віднесення інформації у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку до державної таємниці, зміни ступеня секретності цієї інформації та її розсекречування здійснює Державний експерт з питань таємниць [2].

Ученими були виявлені недоліки у критеріях і процедурі віднесення державним експертом з питань віднесення тієї чи іншої інформації до державної таємниці й оцінку шкоди національній безпеці у разі її розголошення.

Державним органом, який вперше прийняв на себе завдання захисту інформації, стала Служба безпеки України (далі - СБУ) [4]. Згідно пункту 7, ст. 24 Закону України «Про Службу безпеки України», СБУ повинна «брати участь у розробці і здійсненні відповідно до Закону України "Про державну

таємницю" та інших актів законодавства, заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та здійснення контролю за додержанням порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв, що містять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, сприяти у порядку, передбаченому законодавством, підприємствам, установам, організаціям та підприємцям у збереженні комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєвоважливим інтересам України» [3, с. 179-182]. Служба безпеки України на підставі рішень державних експертів з питань таємниць формує Звід відомостей, що становлять державну таємницю. Зазначений Звід та зміни до нього набирають чинності з моменту опублікування в офіційних виданнях України.

Для кращого розуміння суті державної таємниці, слід розкрити дефініцію цього поняття. За ст. 1 Закону України «Про державну таємницю» державна таємниця – «вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою» [2].

Таким чином, до державної таємниці відноситься інформація у різних сферах діяльності, а саме: у сфері оборони, у сфері економіки, науки і техніки, у сфері зовнішніх відносин, у сфері державної безпеки та охорони правопорядку. Конкретні відомості можуть мати різний ступінь секретності, що визначає особливості доступу до таких відомостей. За ступенями секретності відомості можуть бути віднесені до категорії: «особливої важливості», «цілком таємно», «таємно». Конкретні дані відносяться до певної категорії відомостей, що містять державну таємницю, лише за умови, що їх розголошення завдаватиме шкоди інтересам національної безпеки України. При цьому слід зазначити, що законом заборонено відносити до державної таємниці будь-які відомості, якщо цим звужуються зміст і обсяг конституційних прав і свобод людини і громадянина, завдається шкода здоров'ю та безпеці населення.

Інформація вважається державною таємницею з часу опублікування Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, до якого включена ця інформація, чи зміни до нього у порядку, встановленому цим Законом.

Суттєвими ознаками державної таємниці є:

- 1) державна таємниця становить дуже важливу для держави інформацію;
- 2) розголошення державної таємниці може спричинити серйозну шкоду національній безпеці та інтересам держави;
- 3) перелік відомостей, які можуть бути віднесені до державної таємниці, закріплюється Законом України «Про державну таємницю»;

4) державна таємниця охороняється засобами адміністративної та кримінальної відповідальності;

5) для охорони державної таємниці створена система охорони державної таємниці [5].

Не відноситься до державної таємниці інформація:

- про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, про вплив товару (роботи, послуги) на життя та здоров'я людини;
- про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян;
- про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення;
- про факти порушень прав і свобод людини і громадянина;
- про незаконні дії державних органів, органів місцевого самоврядування та їх посадових і службових осіб;
- інша інформація, доступ до якої відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути обмежено.

Вперше дефініцію поняття «система охорони державної таємниці» надав Божков І.І. у своїй науковій праці як комплекс організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв [6, с. 7-10]. Але, дана дефініція повністю аналогічна вже встановленому на законодавчому рівні поняттю охорони державної таємниці.

Архіпов О.Є. пропонує тлумачення системи охорони державної таємниці як «створеної у державі для забезпечення охорони державної таємниці відповідної системи, основною метою якої є запобігання розголошенню секретної інформації, недопущення втрат її матеріальних носіїв і використання цієї інформації на шкоду безпеці держави» [7, с. 62].

Проте більш чітке і повне визначення, на думку автора, представлено в роботі Пашкова А.С. Система охорони державної таємниці – організована державою сукупність суб'єктів, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, повноваженнями яких, згідно законодавства України, є розробка і реалізація організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів спрямованих на запобігання розголошенню відомостей, що становлять державну таємницю [8].

Слід зазначити, що відповідно до законодавства України, за порушення режиму секретності встановлено дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність. У відповідності до Кримінального кодексу України (ст. 328) строк позбавлення волі за розголошення державної

таємниці може сягати 8 років. Тому, недбале та формальне ставлення до забезпечення режиму секретності є неприпустимим [9].

Викликає занепокоєння динаміка постійного зростання кількості кримінальних проваджень за статтею 328 Кримінального кодексу України – «Розголошення державної таємниці». Так, в 2014 році було обліковано 14 проваджень – найменший показник, в 2015 – 25, в 2016 – 28, в 2017 – вже 35, в 2018 – 34, а з початку 2019 – найбільша кількість – 45.

Висновки. З часу проголошення незалежності України почалося формування системи захисту інформації, розроблення нормативно-правової бази.

Система охорони державної таємниці (за Божковим) – це комплекс організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв.

Державна таємниця – це вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та визнані за законом державною таємницею і підлягають охороні державою.

На тлі сучасних соціально-політичних, економічних, євроінтеграційних процесів, постає серйозне вирішення завдань про забезпечення національної безпеки і оборони України через тотальне поширення фіктивної, недостовірної інформації і, найважливішим завданням перед органами влади є забезпечення інформаційної безпеки, зокрема охорона інформації, що містять державну таємницю.

Підсумовуючи зазначене, можна дійти висновку, що наразі державна таємниця розглядається як один із найважливіших видів інформації з обмеженим доступом, а розголошення її може призвести до породження нових загроз державній безпеці. Таким чином, охорона державної таємниці є однією із складових частин загальної системи забезпечення національної безпеки України. А подальший розвиток та постійне вдосконалення системи охорони державної таємниці та службової інформації забезпечуватиме адекватне і гнучке реагування на можливі загрози її безпеці.

1. Ковальов К.Є., Леонов Б.Д. «Забезпечення охорони державної та службової таємниці у сфері оперативно-розшукової діяльності за законодавством окремих держав: порівняльний аналіз». Журнал «Інформація і право» № 1(20). 2017, с.112-122.

2. Закон України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ / Відомості Верховної Ради України, 1994, № 16, ст. 93.

3. Дрейс Ю.О. «Функціонування системи охорони державної таємниці в Україні: організаційно-правова структура, принципи та завдання».

Український Науковий журнал "Інформаційна безпека", 2014, т. 20, випуск 2, с. 176-184.

4. Закон України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 р. № 2229-ХІІ / Відомості Верховної Ради України, 1992, № 27, ст. 38.

5. [Електронний ресурс]: https://pidruchniki.com/1513061645193/pravo/rezhim_derzhavnoyi_tayemnitsi.

6. Божков І.І. Державна таємниця та система її охорони. Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. №4. 2002. С.7-10 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pnzzi.kpi.ua/4/04_p7.pdf.

7. Оцінювання ефективності системи охорони державної таємниці: Монографія. О.Є. Архипов, І.Т. Бородавко, В.П. Ворожко. Київ. Вид-во НА СБ України, 2007. 62 с.

8. Пашков А.С. Загальні принципи охорони державної таємниці / Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Вип. №17. 2009.[Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Znrviknu/2009_17/vip17-29.pdf.

9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III / Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25, ст. 131.

Матвієнко Є.І., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОНЛАЙН-ОБШУКУ ЯК РІЗНОВИДУ СЛІДЧИХ ДІЙ В РАМКАХ ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Таємне проникнення до електронних інформаційних систем становить собою окремий вид негласних слідчих (розшукових) дій. Спеціальний статус цієї слідчої дії обумовлений тим, що завжди відбувається з втручанням у приватне спілкування, а тому вимагає додаткового обґрунтування при його

здійсненні, яке аргументує неможливість отримання в інший спосіб відомостей про злочин та особу, яка його вчинила.

Правовою підставою для проведення цієї дії в кримінальному процесі є ст. 264 КПК України, в якій закріплено, що пошук, виявлення і фіксація відомостей, що містяться в електронній інформаційній системі або її частин, доступ до електронної інформаційної системи або її частини, а також отримання таких відомостей без відома її власника, володільця або утримувача може здійснюватися на підставі ухвали слідчого судді, якщо є відомості про наявність інформації в електронній інформаційній системі або її частині, що має значення для певного досудового розслідування [1].

Для врегулювання загальних процедур організації проведення негласних слідчих дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, забезпечення додержання конституційних прав та законних інтересів учасників досудового розслідування, швидкого, повного та неупередженого розслідування злочинів спільним наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Державної прикордонної служби України No 114/1042/516/1199/936/1687/5 від 16.11.2012 затверджена Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [2].

Пунктом 1.11.6 Інструкції [2] визначено, що зняття інформації з електронних інформаційних систем без відома її власника, володільця або утримувача (ст. 264 КПК України) полягає в одержанні інформації, в тому числі із застосуванням технічного обладнання, яка міститься в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютер), автоматичних системах, комп'ютерній мережі.

Кримінальне процесуальне законодавство прямо не визначає спосіб отримання інформації з електронних цифрових систем, але він може здійснюватися як через фізичний доступ працівника правоохоронних органів, так і через програмне проникнення, тобто, як зазначено нами, онлайн-обшук. Саме зняття інформації з електронних інформаційних систем за допомогою таємного програмного проникнення є набагато складнішою процедурою як із точки зору її виконання, так із точки зору її фіксації.

Слід звернути увагу, що даний вид слідчої дії в тому чи іншому вигляді використовується і в інших країнах Європи. Наприклад, у Франції подібні заходи відображені в кримінальному процесуальному кодексі, але застосовуються лише для розслідування злочинів, які вчинені злочинною організацією, або тяжких злочинів, таких як вбивства, торгівля зброєю, збут наркотичних речовин, педофілія. Дозвіл на застосування даного виду слідчих дій та нагляд здійснює слідчий суддя.

У Німеччині online-обшук не відображений у положеннях кримінального процесуального кодексу, а правовою підставою для його

застосування є лише Закон «Про боротьбу з тероризмом». Компетенція застосування даного виду слідчої діє належить Федеральному відомству кримінальної поліції.

Австрія саме в цьому виді слідчих дій не має жодної регламентаційної норми. Але земельний суд із розгляду кримінальних справ Відня висловив позицію, якою дозволив таємне програмне проникнення, хоча й не в абсолютній мірі. Суд вирішив, що спеціальне програмне забезпечення на комп'ютері особи, по відношенню до якої проводяться відповідні слідчі дії, може робити знімки екрана з певним проміжком часу, які автоматично направляються для аналізу даних співробітникам правоохоронних органів [4].

Але, як уже було зазначено вище, саме фіксація та відображення результатів негласної слідчої дії робить вразливим доказ, отриманий у ході такої слідчої дії. Вимоги до фіксації ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій закріплені у ст. 252 КПК України. Процесуальними документами щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій є постанови, клопотання, доручення, протоколи уповноваженого співробітника (працівника) оперативного підрозділу, слідчого, прокурора, а також ухвали слідчого судді [1]. Фіксація результатів негласної слідчої (розшукової) дії повинна здійснюватися таким чином, щоб завжди була можливість експертним шляхом встановити достовірність цих результатів. При виявленні відомостей, що мають значення для досудового розслідування й судового розгляду, слідчий негайно складає протокол, в якому відтворює відповідну частину інформації. Хоча нормативно це не передбачено, але правознавці в своїх наукових роботах рекомендують, окрім стандартних процесуальних реквізитів протоколу про проведення слідчої дії, визначених у ст. 104 КПК України [1], зазначати відомості про використане спеціальне програмне забезпечення, за допомогою якого проводилися такі дії.

Серед таких відомостей можуть бути: 1) найменування, виробник та серійний номер програмного забезпечення, за допомогою якого проводилася слідча дія; 2) реквізити та строк дії ліцензійної угоди на використання спеціального програмного забезпечення, за допомогою якого проводилася слідча дія, а також відомості про його сертифікацію в разі наявності; 3) копія спеціального програмного забезпечення, за допомогою якого проводилася слідча дія. Саме ці дані дозволяють у подальшому експертним шляхом встановити достовірність отриманих у ході слідчої дії результатів.

При цьому слід мати на увазі, що згідно зі ст. 62 Конституції України обвинувачення не може ґрунтуватися на припущеннях, а також на доказах, одержаних незаконним шляхом. Докази повинні визнаватися такими, що одержані незаконним шляхом, наприклад, тоді, коли їх збирання й закріплення здійснено або з порушенням гарантованих Конституцією України прав людини і громадянина, встановленого кримінально-процесуальним законодавством порядку, або не уповноваженою на це

особою чи органом, або за допомогою дій, не передбачених процесуальними нормами [3].

У випадку відсутності в протоколі інформації про спеціальне програмне забезпечення, яке використовувалося для проведення відповідних слідчих дій, є підстави для визнання такого доказу недопустимим, а тому він не може бути в подальшому використаний при прийнятті процесуальних рішень і на нього не зможе посилатися суд при ухваленні судового рішення [4].

Таким чином, як ми бачимо правовою підставою для проведення цієї дії в кримінальному процесі є ст. 264 КПК України. Зняття інформації з електронних інформаційних систем за допомогою таємного програмного проникнення є набагато складнішою процедурою як із точки зору її виконання, так із точки зору її фіксації. Зокрема, спираючись на досвід зарубіжних країн, нами було визначено, що чимало країн застосовують такий вид обшуку, пов'язаний із зняттям інформації з електронних інформаційних систем.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Редакція від 25.09.2019, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Наказ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

3. Конституція України від 07.02.2019, ВВР, 2019, № 9, ст.50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

4. Особливості проведення online-обшуку як різновиду слідчих дій // Юридичний вісник України. – 2019. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/osoblyvosti-provedennya-online-obshuku-yak-riznovydu-slidchyh-dij/>.

Маляренко С. А., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Часові вимоги висувають досить жорсткі критерії для забезпечення прав та свобод людини. Зокрема, перейшовши від монархічних, тоталітарних систем, ставши на демократичний шлях, більшість най розвинених країн світу тяжіють до демократизму, всіляко захищаючи права людини.

Ограни поліції, як один з найдавніших органів людської цивілізації мають чи не най першочергове завдання — дотримання прав людини. Не беручи до уваги природно-правові теорії дотримання прав людини, з огляду позитивістського підходу, за якого права людини санкціонуються державою, оперативні підрозділи поліції забезпечують права людини при здійсненні своїх повноважень та виконанні службових обов'язків. Актуальність дослідження підкреслюється постійним порушенням прав людини правоохоронними органами та новітніми викликами часу.

Поліція виконує ряд функції, зокрема охороняє громадський порядок, попереджує та розкриває злочини, забезпечують безпеку дорожнього руху, захищає державу та суспільство тощо, проте одним із основних загальних питань є забезпечення прав і свобод людини.

Розвиток органів Національної поліції України (далі НПУ) повинен бути спрямований на забезпечення прав і свобод людини. Основними шляхами цього розвитку можуть бути: створення місцевої поліції; приведення стану управління органами внутрішніх справ у відповідність до загальносвітових стандартів; упровадження кримінологічного супроводження діяльності органів внутрішніх справ; чітке визначення форм і методів діяльності поліції у сфері забезпечення прав і свобод людини, заснованих не тільки на суворому контролі з боку посадових осіб усіх рівнів, а й на розумінні кожним працівником персональної відповідальності за порушення цих прав та свобод [1, ст. 30].

Одним із ключових елементів збільшення функцій та повноважень НПУ є давня дилема, яка виникає у співвідношенні між ефективною

діяльністю органів НПУ у забезпеченні безпеки суспільства та забезпеченні прав та основоположних свобод людини. Тобто, у випадку, коли суспільство вимагає більшої безпеки та захищеності, деякі основні права та свободи можуть бути обмежені, саме з метою ефективної реалізації цього завдання. Однак, при обмеженні деяких прав та основних свобод НПУ можуть бути знехтувані основні гарантії забезпечення прав та основних свобод людини, і саме тому у таких ситуаціях контроль за діяльністю НПУ може стати досить проблематичним [2].

Одним із головних завдань існування прав людини є ліквідація порушень з боку держави та відповідних посадових осіб. Міжнародні стандарти у галузі захисту прав людини направлені на запобігання таких порушень та зловживання свого становища.

Недопущення порушення прав людини співробітниками поліції повинно ставитися на перше місце їх діяльності, адже деякі правопорушення з боку правоохоронців є сам по собі злочинами: нанесення тілесних ушкоджень, катування, вбивство тощо.

Нерідко громадськість постає проти дотримання прав для порушників закону, особливо при резонансних справах. Проте, закон їх захищає в міру їх становища, тобто злочинці мають право на справедливий суд, гуманне утримання тощо.

Однією з особливостей дотримання прав людини оперативними підрозділами Національної поліції є те що, вони мають справу не зі злочинцями, а з підозрюваними у вчиненні злочину і тільки суд має право перекваліфікувати їх у таких. Саме тому поліцейський, не дивлячись на власні переконання не повинен нехтувати правами людини

Отже, дотримання прав людини співробітниками Національної поліції України є одним з їх ключових завдань. При здійсненні своїх функцій поліцейські повинні пам'ятати, що мають справу з підозрюваними, а не зі злочинцями. Нерідко права людини порушуються, цьому свідчить багато справ, а деякі порушення стають злочинами (вбивство, катування тощо) і це значною мірою підриває довіру населення до поліції та держави загалом.

1. Негодченко, О. В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ: організаційно-правові засади : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / О. В. Негодченко; Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2004. 36 с.

2. Принципи правоохоронної діяльності відповідно до Європейської конвенції з прав людини та практики Європейського суду з прав людини / В.С. Мармазов // Часопис Київського університету права. 2009. № 2. С. 262-271.

Мельник Ю. С., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями, потребує особливих підходів, враховуючи їх національні особливості. Створення системи спеціальних правоохоронних органів, що здійснюють протидію злочинам, що вчиняються організованими групами й злочинними організаціями, пояснюється тим, що саме це суспільно-небезпечне явище відрізняється специфічними ознаками, швидкими темпами зростання та поширеності, особливостями протидії з боку правоохоронних органів України. У зв'язку з цим лише спеціальним підрозділам, які уповноважені здійснювати оперативно-розшукову діяльність, а також з використанням гласних, негласних штатних та позаштатних працівників під силу здійснювати протидію організованим групам і злочинним організаціям, які сформовані на етнічній основі.

Безпосередньо оперативними підрозділами, які в першу чергу здійснюють протидію злочинам, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями є: – Національна поліція. Національна поліція є тим органом, що займає першу сходинку серед вповноважених органів на протидію, за допомогою використання форм та методів оперативно-розшукової діяльності.

Досить стрімка жага злочинців до вдосконалення своїх професійних навичок, спонукає оперативні підрозділи Національної поліції України впроваджувати та модернізувати напрями та методи діяльності.

Нехтування додержанням чітко визначених алгоритмів призводить до неефективності виконаної роботи. Найефективніше виконання зазначених завдань можливе лише за умови комплексного підходу до з'ясування природи оперативно-розшукової протидії організованим злочинності.

До головних питань, що пов'язані з організацією оперативно-розшукової протидії організованим злочинності оперативними підрозділами територіальних органів Національної поліції України, слід віднести наступні:

- 1) сутність та місце оперативно-розшукової протидії організованим злочинам на території обслуговування;
- 2) зміст структурно-функціонального забезпечення оперативно-розшукової протидії організованій злочинності підрозділами кримінальної поліції відділів (відділень) територіальних органів Національної поліції;
- 3) механізм правового регулювання оперативно-розшукової протидії організованій злочинності підрозділами кримінальної поліції відділів (відділень) територіальних органів Національної поліції;
- 4) організація оперативно-розшукової протидії організованій злочинності оперативними підрозділами територіальних органів Національної поліції за такими формами: виявлення та оперативно-розшукове запобігання злочинам; оперативно-розшукове документування злочинної діяльності; оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження по злочинам, що вчинені на території обслуговування.

Отже, оперативно-розшукова протидія матиме успішний результат лише при чіткому дотриманню раніше визначеного плану дій. Оперативним підрозділам Національної поліції відведена провідна роль та на них покладені певні повноваження. Незначна прогалина існує в тому, що рівень технічного забезпечення професійних злочинців у декілька разів вищий від технічного забезпечення оперативних підрозділів. І в результаті цього, на сьогодні помітна певна неготовність оперативних підрозділів до реагування та усунення наслідків на професійної злочинної діяльності. На нашу думку, доречним доповненням до всього вище викладеного буде, вироблений та законодавчо закріплений комплекс дій, який буде певною допомогою при розслідуванні певних категорій злочинів. Система заходів, що спрямована на запобігання організованій злочинності включає в себе заходи, які направлені на блокування та усунення факторів, причин та умов, що є підґрунтям для її процвітання.

Вважаємо за доцільне запропонувати такий перелік оперативно-розшукових заходів:

- 1) розробка та впровадження новітніх систем захисту громадян, їх житла та нерухомості в цілому;
- 2) здійснення заходів оперативного характеру, а саме рейди на вокзалах, в аеропортах з метою пошуку членів організованих злочинних груп та злочинних організацій, що перебувають у розшуку або переховуються від правоохоронних органів;
- 3) удосконалення роботи адміністрації місць позбавлення волі;
- 4) заведення окремої бази, що відведена для нагляду за членами організованих злочинних груп та злочинних організацій після відбуття покарання.

Стрімкий розвиток сучасного світу зумовив певний перерозподіл сфер впливу, і провідну роль у керуванні ними отримали злочинці, віддали велику частину свого життя для вдосконалення своїх злочинних професійних

навичок. В той же час сформувалася нова хвиля кримінальних авторитетів, які не дотримувалися способу життя старшого покоління злочинців, та нехтували «Кодексом злодіїв в законі». Ця категорія злочинців не мала судимостей, не здобувала авторитет у місцях позбавлення волі та прагнула буди успішними бізнесменами чи спортсменами. Керівники цих злочинних угруповань утверджували свій авторитет не кількістю судимостей, татуюваннями або знанням жаргону, а вмінням швидко й ефективно реагувати та вирішувати питання щодо фінансового забезпечення, вирішувати конфлікти між підлеглими, організувати транснаціональні зв'язки та вкладати гроші в розвиток «бізнесу».

Відмінності між професійною та організованою злочинністю вивчало чимало науковців. Вирішальним критерієм їх розмежування є наявність або відсутність корупційних зв'язків, виникнення яких у професійній злочинності ознаменують процес перетворення її на злочинність організовану.

Головними напрямками трансформації професійної злочинності в організовану є:

1) надмірне розростання та розподіл організації професійних злочинців, утворення філій і дочірніх структур (найбільш яскравим прикладом є так звані злодії в законі);

2) взаємодія між різними професійними злочинними угрупованнями, утворення центрів координації та планування, спільних фінансових органів, розподіл сфер впливу.

Таким чином, особи з персонально-професійними протиправними навичками є затребуваними у сфері організованої злочинності. Вони досить часто є членами організованих злочинних структур, нерідко самі стають їх організаторами та керівниками, що можна пояснити багатьма причинами. Так,

досягнення максимальної вигоди від протиправної діяльності професійних злочинців неминуче призводить до посилення її організаційних засад, диференціації функцій, виділення найбільш підготовлених лідерів, посилення їхнього статусу тощо.

Виділимо дві особливості професійної злочинності:

по-перше, це їх вміння вчасно пристосовуватися до тієї ситуації, що в той чи інший час складалася в державі, а також до тих умов, що склалися у місцях позбавлення волі;

по-друге, якщо все таки вдалося ідентифікувати злочинця, що причетний до вчинення злочину(та він входить до складу певної професійної злочинної організації) то вину на себе візьме той, хто відноситься до нижчих шарів.

Ще з 90-х років, у професійних злочинців було прийнято віддавати все те, що вони «заробили» своїм професіоналізмом, до так званого «общака», недопустимим було особисте збагачення окремого члена злочинної організації. Далеко не завжди професійні злочинці ведуть безробітний спосіб

життя, іноді за офіційним працевлаштуванням, вони маскують свою професійну злочинну діяльність.

Завдяки стабільному та досить великому «протиправному» збагаченню професійні злочинці не тільки забезпечують собі заможне життя, а й мають капітали для відкриття власних якихось справ.

З початком розвитку підприємницької діяльності в Україні, професійні злочинці почали стрімко здобувати професійні навички в таких сферах як, контрабанда та фінансове шахрайство. За статистичними даними, на початку ХІХ ст. організована та професійна злочинність в Україні, контролювала близько 60% приватних підприємств і до 50% державних. Більш цікавими для професійних злочинців стали такі сфери діяльності: кредитно-фінансова, обіг цінних паперів і фальшивомонетництво; легалізація доходів, отриманих незаконним шляхом; незаконна зовнішньоекономічна діяльність; приватизація; діяльність щодо умисного та фіктивного банкрутства; незаконний обіг наркотиків; незаконний обіг зброї; новітні технології; незаконне вивезення за кордон й експлуатація жінок, дітей, торгівля неповнолітніми; незаконна міграція; розкрадання антикваріату, контрабанда культурних цінностей; автобізнес. І в усіх цих сферах діяльності кожен із злочинців не міг посягати на вчинення «не свого злочину». Кожен відповідав за свою справу та гарантував бездоганне її виконання.

Водночас кримінальну обстановку в Україні загострює так звана тенденція, коли професійними злодіями стають колишні медичні працівники, колишні правоохоронці, колишні військовослужбовці та колишні спортсмени. Перелічені особи, володіють певними спеціальними знаннями. Так наприклад, колишній поліцейський має певний багаж знань, що допомагатиме йому при вчиненні злочинів, у деяких випадках «обходити закон». Колишні медичні працівники можуть бути корисні у злочинних угрупованнях тим, що знають певні дози медикаментів, які нейтралізують жертву(від втрати свідомості до настання смерті). Військовослужбовці та спортсмени володіють фізичною підготовкою на високому рівні, що стане не аби якою перевагою для них. Так, коефіцієнт злочинності на 100 тис. населення України за 2016 рік у два з половиною рази перевищив аналогічний показник 1990 року, а в першому півріччі 2019 року, за даними Генеральної прокуратури України, було зареєстровано 446 158 тис. кримінальних правопорушень (вони включають категорію тяжких та особливо тяжких злочинів), без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим й окремих районів Луганської та Донецької областей. Напевно це самий найвищий показник з 1997 року, який свідчить тільки про те, що злочинці не зупиняються, а вчаться новому та слідкують за технічним прогресом.

За даними 2015–2019 років науковці визначили, що Україна посіла 113-те місце в списку країн з найвищим рівнем професійної злочинності, причому загалом у переліку було 137 країн. У групі країн з високим рівнем

злочинності Україна опинилася поруч з такими державами як: Африка, Південна та Латинська Америка.

Аналіз всього вище сказаного, дає змогу зробити такий висновок, що на території України діють стійкі професійні злочинні угруповання, з ієрархічною структурою, де в кожного є свої обов'язки та чіткі правила, яких вони повинні дотримуватися. Стрімке погіршення криміногенної ситуації в нашій державі не дає нам шансу на оптимістичні прогнози на майбутнє. Професійна злочинність у всіх своїх проявах була та залишається тривожною реальністю сучасного суспільства та актуальною проблемою нашої держави. Викоринити це можливо шляхом впровадження комплексних заходів, що представляють собою жорсткий контроль за всіма сферами кримінальної діяльності.

Мядзель М.М., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТІ МЕТИ ТА ЗАВДАННЯ КОТРОЛЮ ЗА ВЧИЕННЯМ ЗЛОЧИНУ

Актуальність теми полягає в тому, що масштаби та тенденція до зростання сучасної злочинності, особливо організованого, транснаціонального характеру, становлять серйозну загрозу для суспільства як на національному, так і міжнародному рівнях. Зазначене вище вимагає відпрацювання ефективної загальнодержавної системи протидії злочинності. Саме з метою виявлення, попередження та припинення такої діяльності вживається система заходів політико-правового, адміністративного характеру, до яких, серед інших, віднесено контроль за вчиненням злочину.

Варто вказати, що науково-практичному аналізу проблем проведення контролю за вчиненням злочину присвячена низка наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів, серед яких О.М. Бандурка, Б.І. Бараненко М.А. Погорецький, Е.О. Дідоренко, В.В. Іванов, Б.В. Індиченко, Л.Н. Маймескулов, В.В. Матвійчук, С.І. Мінченко, Д.Й. Никифорчук,

С.А.Панасюк, В.Є. Тарасенко, Р.В. Тарасенко, А.В. Савченко, В.Ф. Усенко, О.Н. Ярмиш та інші.

Необхідно зазначити, що складання постанови на проведення окремих форм контролю за вчиненням злочину, складання плану проведення НСРД, розгляд проведення організації та конфіденційне співробітництво має важливий елемент у вигляді чіткого розуміння мети та завдань, на вирішення яких будуть спрямовувати уповноважені суб'єкти наявні сили та засоби. При цьому неможливо визначити винятково на підставі розгляду правових основ, без урахування особливостей його організації. Отже, для розуміння сутності та змісту зазначеної НСРД необхідно, в першу чергу, визначити мету та завдання.

Перш ніж розпочати розгляд мети та завдання контролю за вчиненням злочину, необхідно розкрити поняття терміна «Контроль за вчиненням злочину», який у загальному розумінні трактується як: комплекс взаємопов'язаних правових, організаційно-тактичних дій, які здійснюються виключно за рішенням прокурора у визначених чинним законодавством формах і полягають у перевірці уповноваженими суб'єктами відповідності наявності та достовірності підстав вважати, що може вчинитися або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України [1].

Далі варто враховувати те, що контроль за вчиненням злочину є негласною слідчою (розшуковою) дією, зазначена НСРД у будь-якій формі може здійснюватись у межах розпочатого кримінального провадження. При цьому слід враховувати, що відомості про факт і методи проведення контролю за вчиненням злочину не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених положеннями КПК України [2].

Загальними завданнями, які можна віднести до категорії «стратегічних», є отримання (збирання) доказів або перевірка вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні з метою забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду.

Практика проведення контролю за вчиненням злочину свідчить про те, що його окремі форми проведення мають також власні специфічні завдання та мету, визначену положеннями чинного законодавства. При цьому загальні завдання контролю за вчиненням злочину, на нашу думку, мають містити систематизовані узагальнені ознаки завдань його форм: контрольованої та оперативної закупки; контрольованої поставки; спеціального слідчого експерименту й імітування обстановки злочину.

Враховуючи те, що згідно з положеннями чинного КПК України негласні слідчі (розшукові) дії є різновидом слідчих розшукових дій, НСРД притаманні загальні завдання останніх. Відповідно до змісту ст. 223 КПК України слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному

кримінальному провадженні [2]. На основі вищезазначеного можна визначити, що завданнями НСРД є отримання (збирання) доказів або перевірка вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні.

Враховуючи наведене, необхідно виділити основні завдання контролю за вчиненням злочину, як:

- отримання (збирання) доказів або перевірка вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні з метою забезпечення всебічного, повного та неупередженого розслідування;
- документування фактів протиправної діяльності та виявлення усіх осіб, причетних до реалізації злочинних намірів;
- виявлення причин та умов вчинення злочинів;
- виявлення наявності або відсутності злочинних намірів у особи;
- запобігання вчиненню злочину та викриття відомої чи невідомої особи (осіб), яка планувала чи замовляла його вчинення.

Якщо розглянути конкретні форми контролю за вчиненням злочину, то можна зазначити, що метою контрольованої та оперативної заупок полягає у викритті та належному документуванні факту вчинення злочину, способу та особи, яка його вчинила [3].

Аналіз положень інструкції, у якій визначено порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, свідчить, що метою проведення контрольованої поставки є виявлення ознак злочину та фіксації фактичних даних про протиправні діяння осіб, відповідальність за які передбачено КК України [3]. Положення ст. 4 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» метою контрольованої поставки визначають виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь в цьому [4]. Метою контрольованої поставки відповідно до ст. 101 МК України визначено припинення міжнародного незаконного обігу наркотичних речовин і виявлення осіб, які беруть участь у такому обігу [5].

На основі вищезазначеного можна зробити висновок, що ефективність проведення контролю за вчиненням злочину залежить, першочергово, від чіткого розуміння його завдань та мети, оскільки це обґрунтовує рішення щодо спрямувань відповідної техніки, засобів та вирішення питання щодо способу проведення відповідної НСРД. Враховуючи те, що контроль за вчиненням злочину здійснюється у межах кримінального провадження, доцільно приділити значну увагу на визначені нормами КПК України завдання, які виступають основоположними. Так, завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, тощо. Необхідно зазначити, що кожне

кримінальне правопорушення або готування до нього є індивідуальним, тому потребує повної та всебічної підготовки до контролю за вчиненням злочину, також, важливим елементом виступає обрана форма проведення даної НСРД. Адже, в залежності від форми залежить результат досягнення обраної мети та її способу.

1. Етимологічний словник української мови: в 7 т. /редкол.: О.С. Мельничук (гол. ред.) та ін. К.: Наук. думка, 1982-2006. Т. 2. 572 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України [текст]/– К.: «Центр учбової літератури», 2012. 292 с.

3. Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. №114/1042/516/1199/936/1687/5 «Про затвердження Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» URL: <http://www.minjust.gov.ua/42544>. (дата звернення 20.10.2019)

4. Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 20.10.2019)

5. Митний кодекс України від 22.09.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення 19.10.2019)

Настич Т.М., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

НЕГЛАСНЕ ТА КОНФІДЕНЦІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В МЕЖАХ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

У своїй діяльності слідчі та оперативні працівники використовують різні способи отримання інформації, що стосується їх діяльності по викриттю вчинених чи тих, що готуються правопорушень. Досить часто на практиці застосовують негласне співробітництво. Можна говорити, що конфіденційне співробітництво є частиною негласного співробітництва.

Одним із найуживаніших напрямів проведення негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД) є використання такого заходу як конфіденційне співробітництво.

У положеннях п.п. 1, 6, 13 ч. 1 ст. 8 та ч. 2 ст. 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», зазначено, що на оперативних працівників покладено обов'язок дотримуватися умови добровільності при використанні допомоги громадян. При цьому для громадян не існує правового обов'язку допомагати працівникам оперативних підрозділів, тобто - це їх право.

Під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених цим Кодексом.

Забороняється залучати до конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих дій адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, якщо таке співробітництво буде пов'язане з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру.

Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим цим Кодексом. Відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, у разі здійснення щодо них заходів безпеки можуть зазначатися із

забезпеченням конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному законодавством.

До конфіденційного співробітництва залучається конфідент, який виступає як особа, яка за власною ініціативою надає секретну інформацію, або як особа, яка виконує доручення як агент, але це поняття використовується при негласному співробітництві в межах НСРД. КПК України не визначає поняття «конфідент», але загально прийнято вважати, що це повнолітня дієздатна особа, яка на засадах добровільності та конспіративності залучається до негласних слідчих (розшукових) дій або надає інформацію, що використовується для вирішення завдань кримінального провадження (ст. 275 КПК України)».

Конфіденційне співробітництво має законне закріплення в кримінально-процесуальному Кодексі України та Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», а ось негласне співробітництво має дедалі менше закріплення на законодавчому рівні.

Слід звернути увагу, що у теперішній час змістовного законодавчого закріплення «конфіденційного співробітництва» не існує. На законодавчому рівні закріплено лише основні функції та призначення конфіденційного співробітництва, закон надає право конфіденційного співробітництва, але не визначає певного порядку його проведення. У зв'язку з цим виникають проблеми його реалізації у практичній діяльності слідчих та оперативних підрозділів. Досить важко закріплювати відомості, які надає конфідент під час співробітництва, адже це треба зробити так, щоб не розсекретити його, а відомості залишилися достовірними та правдивими і в подальшому мали значення для проведення досудового розслідування.

Проблемним питанням також є той факт, що на суді зазвичай виникає необхідність допиту конфідентів, але це ж потрібно зробити так, щоб не розсекретити його особистість. Тому досить часто інформацію яку надає конфідент неможливо використовувати, оскільки це може завдати шкоди саме цій особі.

Важливим питанням для вирішення є той факт, що в сучасних умовах не всі судові зали України обладнані сучасними технічними приладами, які б надали змогу залучати до співпраці та надання показань, свідчень під час судового розгляду. Тільки у великих містах судові зали обладнані відповідними технічними пристроями, що відповідають нормам та забезпечують безпеку осіб конфіденційного співробітництва. А саме, це технічні прилади, що надають змогу змінювати голос та приховувати і змінювати обличчя. Показання конфідентів зазвичай мають велике значення для кримінального провадження, але через неможливість їх надавати в судовому залі, неналежне закріплення на законодавчому рівні особливостей їх співпраці, отримана від них інформація не використовується повною мірою.

Таким чином, можна дійти висновків, що при конфіденційному співробітництві в межах негласних слідчих (розшукових) дій залучаються особи, які можуть надати інформацію досудовому розслідуванню та називаються конфідентами, а ось при проведенні негласного співробітництва, в межах негласних слідчих (розшукових) дій залучаються агенти, інформація про них є таємною, секретною, не підлягає розголошенню.

На законодавчому рівні слід більш детально закріпити вказані питання та особливості співпраці цих осіб з органами виконавчої влади, аби їх показання були законними, були корисними для досудового розслідування та самі конфіденти знаходилися в безпеці.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 05.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n384>.

2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

Пархоменко А.О., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС
ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВТРУЧАННЯМ У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ З
УРАХУВАННЯМ МІЖНОРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

Україна з початку її незалежності проголошує себе соціальною та правовою державою, діяльність якої здійснюється відповідно до принципу верховенства права, згідно з яким головною цінністю країни є людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність та безпека [1].

Також, у сучасний період Україна є суб'єктом міжнародних відносин, політичний курс якої направлений на євроінтеграцію. Система національного законодавства включає в себе низку міжнародно-правових актів ратифікованих Верховною Радою України.

Виходячи з норм міжнародного законодавства та Конституції України – права та свободи людини визнаються найбільшою цінністю держави. Так, зокрема, ст. 31 Конституції України кожному гарантує таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Також, відповідно до ст. 32 цього ж закону ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, окрім випадків передбачених Конституцією України [1].

Важливо наголосити, що у відповідності до принципу верховенства права всі інші нормативно-правові акти нашої держави повинні ґрунтуватися на засадах, визначених Конституцією України. Так, одним з принципів, визначених КПК України є принцип таємниці спілкування, сутність якого повністю відповідає конституційним вимогам [2].

Відносно міжнародних нормативно-правових актів, то ст. 12 Загальної декларації прав людини закріплює захист від свавільного втручання в приватне і сімейне життя, посягання на недоторканість житла та таємницю кореспонденції або посягання на честь та репутацію [3].

У ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначено про право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції [4].

Такі ж положення містить і Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [5].

Поряд з такими основоположними принципами, проведення деяких видів НС(Р)Д пов'язані із втручанням у приватне спілкування. З огляду на це, вважаємо за необхідне з'ясувати наскільки виправданим та правомірним є таке втручання.

Якщо звернутися до вітчизняних законодавчих актів, тут ми бачимо, що та ж норма статті 31 Конституції України, поряд із заборонаю втручання у приватне спілкування, визначає також випадки, коли це дозволяється та навіть є виправданим і необхідним. Зокрема, винятками можуть бути встановлені лише судом випадки, передбачені законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінального провадження, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо [1].

Тут, важливим є те, що ці винятки повністю відповідають нормам чинного міжнародного законодавства. Так, ч. 2 ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначає наступне: органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [4].

Окрім цього, КПК забороняє використовувати інформацію, отриману внаслідок втручання у спілкування інакше як для вирішення завдань кримінального провадження.

Отже, з огляду на зазначене вище, можна зробити висновок, що застосування НС(Р)Д, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування є цілком виправданим та необхідним з певних підстав, визначених як у вітчизняному законодавстві, так і у міжнародному, оскільки завдана шкода охоронюваним законом правам є цілком пропорційною меті та завданням проведення НС(Р)Д.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.: станом на 21 лютого 2019 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. №1-рп/2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. : станом на 25 вересня 2019 р. // Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, №11-12, №13, ст. 88. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Загальна декларація прав людини ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10 грудня 1948 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікована Законом №475/97-ВР від 17 лютого 97 р., станом на 02 жовтня 2013 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148 – VIII (2148-08) від 19 жовтня 73 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

Плескачова В.С., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОТОКОЛІВ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Інститут негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д) є новелою для кримінального процесуального законодавства України. Відповідно до положень ч. 1 ст. 246 КПК України негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом [1].

У системі доказів, які використовуються під час доведення вини осіб, підозрюваних у вчиненні тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень, особливе значення мають протоколи проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них.

Як зазначає О. Геселев, результати проведення НС(Р)Д у кримінальному провадженні мають доволі сильний доказовий потенціал порівняно з можливостями інших процесуальних дій. НС(Р)Д дають змогу встановити та зафіксувати відомості про злочин та особу, яка його вчинила, у режимі онлайн, тобто реального часу, коли такі дані виявляються й фіксуються безпосередньо під час готування до злочину або його вчинення. Це, безумовно, впливає на їх якісну оцінку та можливість подальшого ефективного використання як доказів у кримінальному провадженні [2, с. 33].

Протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування (ч. 1 ст. 256 КПК України) [1].

Норма ч. 1 ст. 257 КПК України дає змогу зазначити, що якщо в результаті проведення негласної слідчої (розшукової) дії виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується у даному кримінальному провадженні, то отримана інформація може бути використана

в іншому кримінальному провадженні тільки на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора [1]

У вказаній нормі КПК України визначає так звані «звичайні» випадки, коли проводячи, наприклад, негласну слідчу (розшукову) дію – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, слідчий, намагаючись отримати відомості про вчинене умисне убивство, натомість отримує інформацію про причетність осіб, щодо яких застосовуються вказані негласні слідчі (розшукові) дії, до вчинення іншого тяжкого злочину – збуту наркотичних речовин або незаконного заволодіння транспортними засобами. У такому випадку Закон надає право прокурору прийняти рішення про звернення до слідчого судді суду апеляційної інстанції з відповідним клопотанням про надання дозволу на використання результатів вказаних негласних слідчих (розшукових) дій в новому кримінальному провадженні. Порядок загальної процедури організації проведення негласних слідчих дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні визначено в Інструкції (п. 4.3) [3].

Водночас іноді на практиці виникають «незвичайні» випадки, коли результати негласних слідчих (розшукових) дій мають однакове доказове значення в двох різних провадженнях, при цьому злочини вчинено різними особами, які не пов'язані між собою. А тому вирішити такий випадок постановою прокурора про об'єднання кримінальних проваджень в одне не можливо.

Згідно з ч. 3 ст. 254 КПК України виготовлення копій протоколів про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них не допускається [1].

Тому це є великою проблемою, адже протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій не можна залучити одразу в двох кримінальних провадженнях. А тому вважаємо за доцільне, внести зміни до КПК України щодо дозволу виготовлення копії протоколів.

Підсумовуючи зазначене, вважаємо, що положення кримінального процесуального законодавства України, які стосуються інституту негласних слідчих (розшукових) дій, потребують доопрацювання. Висвітлені проблеми та запропоновані шляхи їх вирішення підвищать ефективність використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій для боротьби зі злочинністю на території України і, як наслідок, притягнення винних осіб до відповідальності.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Геселев О. Проблеми легітимізації використанні результатів негласних слідчих (розшукових) дій для доказування у кримінальному

провадженні. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2018. № 1. С. 30-43.

3. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : затверджено наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України та Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/ 1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

Приступа Д.В., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

МІСЦЕ ТА РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ПРОТИДІЇ РОЗБОЯМ

Охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави передбачені п. 2 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію». У статті 7 цього закону відповідно передбачено «Дотримання прав і свобод людини», а саме: під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації.

У теорії оперативно-розшукової діяльності більшістю вчених прийнято визначати, що суб'єкт ОРД – це спеціально уповноважений орган або підрозділ що, відповідно до визначеного законодавцем функціонального призначення, реалізовує комплексні повноваження щодо застосування спеціальних сил та засобів ОРД з пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави.

Серед суб'єктів Національної поліції оперативно-розшукову протидію розбоям відповідно до функцій підрозділів поліції можуть здійснювати лише підрозділи кримінальної та спеціальної поліції. Ми цілком згодні з позицією О.В. Кириченка, що кримінальна поліція виконує надзвичайно широкий спектр правоохоронних функцій, серед яких можна назвати такі: здійснення захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, виявлення та запобігання розбоям; встановлення та викриття осіб, які готують або вчинили розбої; здійснення комплексу заходів щодо виявлення та документування осіб, які займаються злочинною діяльністю; протидія незаконному обігу вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин; виявлення та запобігання розбоям, вчиненим неповнолітніми; запобігання виникненню організованих злочинних угруповань, встановленню ними корумпованих зв'язків з державними службовцями та посадовими особами, втягненню їх у злочинну діяльність; протидія транснаціональній злочинності та ін.

На сьогодні система кримінальної поліції у нормативно-правових актах не визначена. Разом з тим у структурі Національної поліції існують такі оперативні підрозділи як підрозділи карного розшуку; оперативної служби; оперативно-технічних заходів; протидії злочинам, пов'язаним з торгівлею людьми; кримінальної розвідки; кримінального аналізу.

Основними суб'єктами оперативно-розшукової протидії розбоям є підрозділи карного розшуку. Зокрема, до функцій підрозділів карного розшуку належать: 1) у межах компетенції попередження, виявлення і розкриття розбоїв, протидія груповій злочинності; 2) виявлення, припинення та розкриття розбоїв, вчинених учасниками організованих груп, злочинних організацій, бандитських формувань; 3) робота з джерелами оперативної інформації та за оперативно-розшуковими справами; 4) аналіз ефективності використання негласного апарату, проведення оперативних розробок у боротьбі з розбоями; 5) вивчення та аналіз стану злочинності, чинників, що її обумовлюють, прогноз криміногенної ситуації; 6) проведення комплексних оперативно-профілактичних відпрацювань територій регіонів держави, а також спеціальних операцій, спрямованих на протидію розбоям; 7) координація діяльності кінологічних підрозділів з ефективного використання службових собак у розшуку і затриманні злочинців, розкритті розбоїв, проведення спеціальних заходів, у період ліквідації наслідків аварій, стихійного лиха та під час інших надзвичайних подій; 8) спільно з підрозділом інформаційно-аналітичного забезпечення організація створення та поповнення автоматизованих інформаційних систем оперативно-розшукового і профілактичного призначення; 9) забезпечення функціонування, своєчасного поповнення та належного використання оперативно-розшукових обліків.

Починаючи з моменту відновлення незалежності України, у 1991 році та до теперішнього часу, країна знаходиться під масивним впливом держав,

які мають за зміст своєї діяльності розбудову імперії через різні форми агресії. Для протидії даній агресії залучаються органи Національної поліції. Поняття взаємодії Національної поліції та населення під час виконання нею обов'язків із забезпечення публічної безпеки та порядку визначені чинним законодавством України як ключові та такі, що мають обумовлювати успішність діяльності поліцейських органів та підрозділів.

З метою визначення причин та умов вчинення розбоїв, планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад, а рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції.

Операція об'єднаних сил, фактично, є переформатуванням Антитерористичної операції (АТО), яка діяла з 14 квітня 2014 року до 30 квітня 2018, з введенням воєнного або надзвичайного стану, переданням управління від СБУ, яка формально керувала АТО, до Об'єднаного оперативного штабу ЗСУ, який почав діяти о 14:00 30 квітня 2018 року. Під командуванням АТО, згідно ст. 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», перебували: військовослужбовці (резервісти, військовозобов'язані) та працівники Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, особи рядового, начальницького складу, військовослужбовці, працівники Міністерства внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції, а також працівники підприємств, установ, організацій, які залучалися та брали безпосередню участь в антитерористичній операції в районах її проведення у порядку, встановленому законодавством.

У свою чергу, під час проведення ООС активну участь у зміцненні законності, відновленні порядку, захисту населення від протиправних діянь, у східній частині України, беруть працівники Національної поліції. Згідно з бойовими розпорядженнями до відпрацювань охорони громадського порядку, заходів щодо профілактики, виявлення, розслідування розбоїв залучаються працівники ГУНП в області, територіальних підрозділів, вибухотехнічного відділу, працівники кінологічного центру зі службовими собаками, управління «Корд», підрозділів патрульної служби поліції особливого призначення ГУНП в областях та м. Києві, військовослужбовців НГУ.

Заступник голови Національної поліції Костянтин Бушуєв обговорив з керівниками приданих сил з різних регіонів країни основні завдання, які

стоять перед правоохоронними органами, а саме: проведення переформатування роботи блокпостів, а також порядок несення служби батальйонами поліції особливого призначення.

Метою такого перетворення роботи блокпостів є здійснення контролю за рухом транспорту, людьми, їх перевірка та огляд, а головне – зовнішня ізоляція району від незаконних збройних формувань, своєчасного виявлення їх пересування, шляхів можливого виходу бойовиків з районів їх зосередження, ізоляція й позбавлення доступу до джерел постачання; заборона надходження поповнення, постачання боєприпасів та зброї та недопущення прориву через блокпост. Проаналізувавши значну кількість вироків у Єдиному державному реєстрі судових рішень, ми дійшли висновків, що за період 2017-2019 років на окупованих та прилеглих до окупованих територій Донеччини і Луганщини переважну більшість корисливо-насильницьких злочинів вчиняють з мотивів незаконного заволодіння чужим майном шляхом розбою. Були виявлені випадки вчинення вищезазначених злочинів і військовослужбовцями.

Так, наприклад, в листопаді 2018 року досудовим розслідуванням встановлено, що у співробітника Сватівського відділу поліції виник злочинний умисел на заволодіння грошовими коштами місцевого мешканця у розмірі 100000 гривень, які чоловік отримав за продаж насіння соняшника. До злочину у якості співвиконавця правоохоронець залучив свого знайомого військовослужбовця-контрактника однієї з військових частин ЗСУ.

У період 2018 року зафіксовано 84 факти вчинення розбійних нападів на вищевказаних територіях, з яких 66 передано до суду. У 2019 році дещо зменшилася кількість вчинення даних корисливо-насильницьких злочинів, а саме 73 факти вчинення правопорушення, з яких 68 передано до суду. Виявлення та розслідування розбоїв у незначний проміжок часу та зменшення кількості їх вчинення пояснюється саме особливістю оперативного обслуговування Донецької та Луганської областей. Як уже нами було зазначено, під час проведення ООС оперативне перекриття територій здійснюється завдяки наявності великої кількості блокпостів і залучення працівників Національної поліції України та інших правоохоронних органів.

Отже, у випадках вчинення розбоїв відносно жителів регіонів Донецької та Луганської областей існує певний алгоритм дій щодо першочергових заходів, метою яких є встановлення осіб, які вчинили злочин, свідків, обставин, речових доказів, а також фактичних даних, які б сприяли виявленню та розслідуванню даної категорії злочинів. Задля цього задіяний особовий склад розподіляється на групи перекриття шляхів виїзду з міста (мобільні блокпости); групи, що здійснюють подворовий обхід та перевірку осіб за наявними базами даних; група з перевірки місцезнаходження осіб, які перебувають у розшуку; група перевірки осіб, які за інформацією причетні до

сепаратизму; група фільтрації та документування; група перевірки власників зброї; групи патрулювання та перевірки осіб за наявними базами.

Аналізуючи наші дослідження, можна визначити наступні особливості протидії розбоїв на території проведення ООС підрозділами кримінальної поліції, як суб'єктами ОРД, а саме:

отримання для оперативних підрозділів слідової інформації з місця вчинення розбою, а саме криміналістичних особливостей (слідів, речей, предметів, які залишили злочинці, недопалків, гільз або куль тощо); розкриття по гарячих слідах (отримання інформації за зовнішніми ознаками осіб, які вчинили злочин або транспортного засобу, який може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення) можна отримати у випадку відеофіксації події або пояснень свідків або очевидців; надання орієнтувань за цими ознаками особовому складу, які задіяні на блокпостах з урахуванням маршруту руху чи шляхів відходу; відпрацювання місць залежно від предмету посягання (ломбарди, стихійні ринки, обмін-продаж тощо); отримання інформації про використання аеророзвідки; використання інформаційно-аналітичного забезпечення щодо осіб, які притягалися до кримінальної відповідальності або стоять на обліку за вчинення корисливо-насильницьких злочинів, розповсюдження їх фотороботів серед особового складу та на блокпостах. Також важливо застосовувати профілактичні заходи, такі як інструктажі для патрулів по місту, бесіди серед населення та ін.

Отже, підводячи підсумок та аналізуючи нормативні акти, що регламентують компетенцію перелічених оперативних підрозділів правоохоронної системи України, можна констатувати, що у загальному вигляді лише підрозділи Кримінальної поліції Національної поліції України мають право здійснювати оперативно-розшукову протидію розбоям.

Русило М. О., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

**ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ НЕГЛАСНИХ ЗАСОБІВ
ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

Сьогодні надзвичайно актуальним є питання порядку проведення та застосування для доказування у кримінальному провадженні результатів негласних слідчих (розшукових) дій (далі-НС(Р)Д), які безпосередньо пов'язані із тимчасовим обмеженням прав та свобод людини. Не дивлячись на тісний зв'язок негласних слідчих (розшукових) дій з оперативно-розшуковими заходами, ці дії та заходи є різними за своєю правовою дійсністю.

Впровадження у нинішній кримінальний процес України інституту негласних слідчих (розшукових) дій є наслідком надання процесуального статусу не оперативно-розшукової діяльності, а спеціальних негласних заходів отримання інформації про злочин та особу, яка його вчинила. У 2012 році на підставах тодішнього Кримінально процесуального кодексу схожі негласні заходи справді існували у формі оперативно-розшукових заходів, підстави та порядок проведення яких регулювались Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та іншими нормативно-правовими актами [1].

Згідно з положеннями глави 21 КПК України негласні слідчі (розшукові) дії визначено як різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню. Фіксація їх ходу і результатів відповідає загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим у КПК України. Протоколи та інші результати проведення НС(Р)Д використовуються в доказуванні на тих самих підставах, що і результати інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування. Негласні слідчі (розшукові) дії, як і гласні слідчі (розшукові) дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. НС(Р)Д, таким чином, є процесуальними діями, підстави, порядок проведення та використання результатів яких визначено у ст. 246 та інших статтях КПК України [2].

Засоби та методи, які використовувалися як конфіденційна складова негласних дій, передбачають можливість використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, що має правове значення для визначення цих дій як негласних та надає їм виключно специфічних ознак та властивостей. Результатом цього є отриманні данні НС(Р)Д у кримінальному провадженні, які мають велике доказове значення порівняно з можливостями інших процесуальних дій. Наприклад, під час проведення гласних, тобто відкритих слідчих (розшукових) дій з'ясовуються та досліджуються сліди злочину вже після його вчинення.

З іншої сторони, закритий характер НС(Р)Д надає можливість уповноваженим особам втручатися в особисте життя, спілкування, тобто тим самим обмежувати конституційні права та свободи людини. Такі особливості з об'єктивної сторони впливають на сприйнятливність результатів негласних слідчих (розшукових) дій з точки зору забезпечення прав особи, гарантій їх дотримання у зв'язку з проведенням негласних дій. Дійсно підкреслив М.А. Погорецький з цього приводу, що негласні слідчі (розшукові) дії можуть бути як ефективним засобом отримання доказів у кримінальному процесі, так і засобом грубого порушення прав, свобод і законних інтересів. Тому застосування таких засобів у кримінальному процесі потребує як постійного вдосконалення їх оперативності, так і процесуальних гарантій законності [3, с. 271].

Також важливою проблемою розсекречення є використання результатів НС(Р)Д для доказування у кримінальному провадженні, а саме вимога щодо обов'язкового додання до матеріалів провадження ухвал слідчого судді про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які тимчасово обмежують права людини, після відповідної процедури їх розкриття. Така ухвала, певна річ, має велике значення щодо оцінювання отриманих результатів негласних дій як допустимих доказів.

Саме та інформація, яка міститься в ухвалі, дає можливість прокурору під час досудового розслідування або суду під час судового розгляду кримінальної справи розцінювати законність та правомірність дій уповноважених осіб для проведення НС(Р)Д з політики дотримання вимог ухвали про дозвіл на проведення негласних дій щодо певних потрібних осіб, строків проведення, місця проведення таких дій, видів цих дій тощо [2].

Виходячи з усього вище переліченого виникає ще одна проблема – це процедура легітимізації секретної інформації, зняття грифу таємності з відповідної ухвали слідчого судді, без чого, доречі, неможливо користуватися нею для оцінювання прилежності та допустимості доказів у гласному й відкритому вже судовому провадженні. Останнім часом, ні в КПК України, ані в іншому законі немає чіткого порядку процедури розсекречування ухвал слідчих суддів про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової дії), що створює певну колізію під час практичної діяльності слідчих, прокурорів. Але ж загальний порядок легітимізації,

досить послідовно врегульований Інструкцією. Саме тому, у даному випадку для розв'язання проблеми розсекречення ухвал слідчих суддів можна застосовувати за схожими відповідними приписами Інструкції, які встановлюють процедуру розсекречення інших процесуальних документів, що стали правовою підставою для проведення НС(Р)Д [4].

Іншою проблемою відкриття доступу до можливостей використання інформації негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язкове складання протоколів, де фіксуються хід і результати дій, пов'язаних із підготовкою до проведення НС(Р)Д, також враховуються застосування спеціальних технічних засобів, речей, предметів тощо. Дійсне кримінальне процесуальне законодавство, а саме ст. 273 КПК України, передбачає можливість застосування під час проведення негласних дій за рішенням керівника органу досудового розслідування, прокурора, заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів. Цілью є допуск виготовлення та використання спеціально виготовлених речей і документів, створення та застосування спеціально утворених підприємств, установ, організацій. Як передбачено у ч. 2 ст. 273 КПК України, виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для проведення конкретних негласних слідчих дій оформляються відповідним протоколом [2]. Але ж водночас даною статтею кримінального кодексу не регулюється порядок фіксації схожих дій слідчого або працівників уповноваженого оперативного підрозділу щодо виготовлення, створення ідентифікованих (помічених) засобів (як приклад, мічених грошових банкнот, що викростовуються під час спеціального негласного слідчого експерименту, метою якого є викриття службової особи в одержанні неправомірної вигоди, тобто корупції).

Належне та правильне оформлення зазначених процесуальних негласних дій, обов'язкова фіксація ходу і результатів їх проведення в окремому протоколі, одночасно за допомогою відеозапису, є необхідним додатковим процесуальним засобом забезпечення конституційних прав особи при здійсненні негласних слідчих (розшукових) дій. Наявність таких протоколів надає суду реальну можливість перевірити дотримання засад законності і верховенства права при підготовці та виконанні НС(Р)Д, має вирішальне значення для оцінки отриманих внаслідок цих дій даних як достовірних і допустимих доказів легітимності їх використання для доказування у кримінальному провадженні.

Отже, саме дотримання верховенства та прозорості права під час прийняття рішення, проведення, використання та застосування результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні, велика увага щодо забезпечення гарантій Конституцією України прав людини під час їх здійснення та оформлення унеможливить спроби довести незаконність таких заходів, які нібито порушують ці права. Використання аналогів права, які ґрунтуються на вказаних вище засадах та принципах, при здійсненні зазначених дій у випадках наявних помилок та колізій чинного законодавства

буде мати змістовне значення для розсекречування одержаних за їх результатами фактичних даних та інформації як належних та допустимих доказів.

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України редакція від 28.11.2019 № 4651-VI // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Погорецький М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні / М.А. Погорецький // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 270–276.

4. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: спільний наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>

Рец В.В., здобувач вищої освіти, факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Олексенко В.Г., викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМАТИКА

Сьогодні інформаційне забезпечення правоохоронних органів має стратегічне значення в системі протидії злочинності. Будь-яка інформація про особу, річ або інші об'єкти може значно скоротити попередження, викриття і розслідування злочинів. Варто зауважити, що ефективність роботи

оперативно-розшукових підрозділів Національної поліції України залежить від кількості і якості оперативно значущої інформації, яка є підставою для проведення будь-яких оперативно-розшукових заходів або інших дій. Зокрема, джерелом таких відомостей є інформаційно-аналітичні ресурси всіх рівнів та джерела інформаційного простору держави. Вони є базовими та систематизованими обліками, з використанням їх даних здійснюється оперативно-розшукова діяльність.

Слід зауважити, що одним із завдань правоохоронного відомства було і залишається реформування інформаційно-аналітичного забезпечення, його оптимізації і підвищення рівня ефективності для того, щоб воно дійсно функціонувало. Сьогодні, на жаль, інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності існує тільки де-юре, обов'язковість створення і функціонування банків інформації закріплена в наказах, інструкціях та інших нормативно-правових актах Міністерства внутрішніх справ, але де-факто на практиці часом виникають ситуації, коли уповноважена службова особа не може виконати свої посадові обов'язки лише через відсутність підстави для здійснення певних оперативно-розшукових заходів, тобто оперативно корисної інформації.

Виходячи із вищевикладеного слід підкреслити, що інформація у даному випадку розглядається не як сукупність певних даних, а як важливий стратегічний ресурс. Успішна інформаційно-аналітична діяльність правоохоронних органів є запорукою для виконання завдань, покладених на Національну поліцію України відповідним законом. Чітко врегульована система збору, обробки, передачі, систематизації та обліку наявної інформації створить можливості для функціонування правоохоронної системи у більш широких, глобальних масштабах.

Під поняттям «інформаційне забезпечення» можна розуміти не тільки процес забезпечення інформацією, але і сукупність форм документів, нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення та форм існування інформації, яка знаходиться в системі і використовується у процесі функціонування інформаційно наповненого ядра [1, с. 299]. Таким чином інформаційне забезпечення має неоднозначну природу, тому що може бути представлене як процес акумулювання і переробки інформації або як сукупність носіїв інформації.

Комплексний характер сфери оперативно-розшукової діяльності вимагає належного інформаційно-аналітичного забезпечення. Ефективність роботи поліції у боротьбі зі злочинністю зміщується в бік розвитку аналітичної роботи, а саме накопичення і систематизації інформації у базах даних, виведення корисного інтегралу для підвищення коефіцієнту корисної дії органів та підрозділів Національної поліції України [2].

Інформаційне забезпечення діяльності Національної поліції, як і будь-яка інша галузь управлінського характеру, безперервно удосконалюється.

Власне, таке удосконалення відбувається в аспекті взаємодії підрозділів Національної поліції в рамках інформаційної системи [2].

Інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності складається з ряду підсистем, проте вони не є відокремленими, а поєднані стійкими структурними зв'язками. Нормативно-правову базу організації та функціонування інформаційно-аналітичного забезпечення становлять закони України, постанови та розпорядження Верховної Ради України, укази, розпорядження та доручення Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, відомчі накази, інструкції та настанови МВС України, міжвідомчі та міжнародні нормативно-правові акти [3, с. 146-147].

Крім того, до основних нормативно-правових актів відноситься Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, закони України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про Національну поліцію» тощо. Усі ці та нормативна база стосовно законодавства про інформацію: Закон України «Про інформацію», «Про державну таємницю», «Про захист інформації в автоматизованих системах» тощо, регулюють діяльність підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Насправді нормативних документів у цій галузі достатньо, проте незважаючи на це результативність роботи інформаційно-аналітичного забезпечення залишає бажати кращого, тобто фактично не створюються умови до повного і якісного виконання завдань оперативними підрозділами Національної поліції України [3, с. 146-147].

Таким чином, порушення питання стосовно відсутності належної кількості нормативно-правових актів у сфері оперативно-розшукової діяльності немає жодного сенсу і актуальності, тому що із вищенаведеного дослідження вбачаємо, що нормативно дана діяльність добре забезпечена, проте проблема полягає у повноті тих даних, якими володіють оперативні підрозділи під час виконання своїх функцій. Саме тому проблематика інформаційно-аналітичного забезпечення полягає у правильному структуруванні отриманої інформації, повноті даних, які знаходяться в обліках та вміння з ними працювати, що свідчить про необхідність реформування самого порядку зберігання наявних даних. Зокрема, досвід США говорить про зберігання інформації про особу в Єдиній картці, де в одній базі даних під одним ім'ям збережено всю необхідну інформацію. Сучасна практика роботи з інформацією вимагає не відділ аналітичного забезпечення у Головному управлінні, у якому налічується близько 20-30 осіб, а одна особа-аналітик, яка досконало знатиме свою справу у кожному територіальному підрозділі. Таким чином, можна значно підвищити рівень протидії злочинності, якщо забезпечити підрозділи інформацією. Проте не слід плутати аналітику із роботою з паперами, тому що така особа на посаді,

пов'язаній із віднайденням відомостей і побудовою структурних зв'язків повинна мати високий коефіцієнт корисної дії.

Отже, інформація розглядається не як сукупність певних даних, а як важливий стратегічний ресурс. Успішна інформаційно-аналітична діяльність правоохоронних органів є запорукою для виконання завдань, покладених на Національну поліцію України відповідним законом. Чітко врегульована система збору, обробки, передачі, систематизації та обліку наявної інформації створить можливості для функціонування правоохоронної системи у більш широких, глобальних масштабах.

Комплексний характер сфери оперативно-розшукової діяльності вимагає належного інформаційно-аналітичного забезпечення. Ефективність роботи поліції у боротьбі зі злочинністю зміщується в бік розвитку аналітичної роботи, а саме накопичення і систематизації інформації у базах даних, виведення корисного інтегралу для підвищення коефіцієнту корисної дії органів та підрозділів Національної поліції України.

1. Стокороса Т.М. Інформатизація та інформаційне забезпечення: підходи до трактування понять. Науковий вісник НЛТУ України. 2008. Випуск 18.9. с. 296-301.

2. Рец В.В., Прокопов С.О. Інформаційне забезпечення діяльності Національної поліції як інструментарій у боротьбі зі злочинністю. Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару «Використання сучасних інформаційних технологій в діяльності Національної поліції» від 28 листопада 2019 р. Дніпро: ДДУВС, 2019.

3. Пеньков С., Шендрик А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності оперативних підрозділів Міністерства внутрішніх справ України: нормативно-правове регулювання. Національний юридичний журнал: теорія і практика. Серпень, 2015. С. 146-151.

Савченко В.О., здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Черненко А.П., кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ІНФОРМУВАННЯ ПЕВНИХ ОРГАНІВ ПРО ПРИЧИНИ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Актуальність даної теми зумовлена зростанням кількості виявлених фактів незаконного обігу наркотичних засобів, а також наркозалежних людей, які проживають в Україні. Нажаль така тенденція спостерігається не тільки в Україні. Нині немає жодної країни у світі, яка б могла стверджувати, що їй вдалося подолати це зло.

Наркоманія в Україні, на думку спеціалістів, давно набула ознак епідемії. Кількість людей, які вживають наркотики близько 100 тисяч (за офіційними даними). Реальна цифра людей, що вживають наркотики, за оцінками МВС, в 10-12 разів більша, і складає 800-900 тисяч, а тенета наркобізнесу ловлять все нові жертви. За даними Інтерполу, в Україні зареєстровано 65 тисяч розповсюджувачів наркотиків.

Наркоманія – це насамперед проблема молоді. Дослідження показали, що середній вік початку прийому наркотиків – 13–15 років, а в деяких містах нашої країни ще молодший – 9–13 років. Наркоманія – це важка хвороба, яка дуже швидко розвивається. Середня тривалість життя людини після початку регулярного прийому наркотиків становить 7 років. Наркомани рідко доживають до 30-річного віку. Як свідчать дослідження, часто вживати наркотики починають зовсім випадково, через цікавість. Молодь «знайомиться» з наркотиками на дискотеках і вечірках, в компанії з друзями. Існують й інші причини збільшення кількості наркоманів, а саме: економічна криза, безробіття, проблеми в особистому житті тощо.

Все це змушує людину за допомогою наркотиків шукати «кращого життя», але це життя без майбутнього.

Незважаючи на те, що зловживання наркотиками стало однією з найгостріших світових проблем ХХ–ХХІ ст. досвід вживання людьми наркотичних речовин вимірюється тисячоліттями.

Початково вживання наркотиків було пов'язане з релігійними та побутовими звичаями. Багато тисяч років тому наркотики почали використовуватись служителями різних релігій для досягнення стану містичного екстазу при виконанні культових обрядів та ритуалів.

Першою рослиною з психоактивними властивостями, про яку є згадка в історії, був мак. Ще 5000 років тому його використовували шумери, які жили на землях Месопотамії (сучасний Ірак). На глиняних табличках, які були знайдені через століття в стародавньому Сингапурі, залишились рекомендації щодо приготування та вживання опіуму [1, с. 166-167].

З наведеної цитати доволі яскраво видно, що людство на протязі 5 тисячоліть відкривало все нові і нові види наркотиків. Зрозуміло, що свої пошуки у цьому питанні люди направляли на медицину, тобто на допомогу тяжко хворим людям тощо, але разом з цим, певні люди бачили у наркотиках засоби для збагачення. Саме через це, у злочинному середовищі почали розробляти наркотичні засоби, до яких люди швидко звикали та ще й ставали наркозалежними, готовими за будь-який кошт їх придбати для власного вживання. З цього моменту лікарі об'єднали свої зусилля на лікуванні цієї залежності, ними розроблені спеціальні методики лікування, відкриті спеціалізовані медичні установи, але на сьогодні вони ж й зазначають, що вказані методики дієві лише при активній позиції самого хворого, за його особистої зацікавленості на одужання. Проте навіть після одужання, подолання такими хворими наркозалежності не є стійкою, певна частина їх повертається до наркоманії. Часто причинами повернення до наркоманії є легкість або доступність людини придбати такі наркотичні засоби. З метою викорінення таких причин законодавцем встановлені суворі заборони у незаконному збуті наркотичних засобів, а реалізація таких заборон цілковито покладається, в основному, на правоохоронні органи, здебільшого це оперативні підрозділи поліції, котрі покликані виявляти, фіксувати такі факти, що визнаються у більшості випадків злочинами, встановлювати осіб винуватих у розповсюдженні наркотичних засобів та притягнення їх до відповідальності.

Слід зазначити, що в основному описаний механізм протидії незаконному обігу наркотичних засобів є доволі дієвим, факти незаконного обігу наркотичних засобів виявляються, винуваті у їх вчиненні притягуються до відповідальності, але ми хотіли б звернути увагу на певні прогалини у такій протидії, які на нашу думку мають місце.

Передусім хотілося б зазначити, що у відповідності до положень Кримінального процесуального кодексу України (далі-КПК України) слідчий, котрому доручено проведення досудового розслідування таких категорій злочинів, зобов'язаний ретельно встановити всі обставини вчиненого кримінального правопорушення та притягнути винуватих у їх вчиненні до кримінальної відповідальності. При цьому слідчий, встановивши всі обставини вчиненого злочину, не зобов'язаний встановлювати причини та умови вчинення такого злочину, а також вживати заходи до їх усунення. Стаття 40 КПК України, котра визначає повноваження слідчого не містить таких вимог. Таких вимог не містять й інші норми КПК України [2]. Більше того, відповідно до ст. 222 КПК України: «Відомості досудового

розслідування можна розголошувати лише з письмового дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим.

Слідчий, прокурор попереджає осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про їх обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу. Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, встановлену законом» [2].

Аналізуючи наведені норми можна дійти висновку, що закон не лише не зобов'язує слідчого встановлювати причини та умови фактів незаконного обігу наркотичних засобів, але й забороняє йому і всім іншим це робити. На наш погляд, такий стан чинного законодавства не відповідає викликам часу щодо протидії злочинності у сфері незаконного обігу наркотичних засобів. Як, на нашу думку, законодавцю у таких розслідуваннях слід було б зобов'язати слідчого інформувати відповідні органи, котрі здійснюють координацію протидії незаконному обігу наркотичних засобів чи профілактичні заходи, особливо оперативні підрозділи, про факти котрі були причиною чи умовою для вчинення таких злочинів і вжити відповідних заходів до їх усунення.

Саме на цьому наголошується у ч.8 п. 1) та у ч.9 п. а) Дохинської декларації про включення питань попередження злочинності та кримінального правосуддя у більш широку повістку дня Організації Об'єднаних Націй з метою вирішення соціальних та економічних проблем і сприянню забезпечення верховенства права на національному та міжнародному рівнях, а також участі громадськості, підготовлену Управлінням Організації Об'єднаних Націй по наркотиках та злочинності [3].

Хотілося б нагадати, що такі норми існували у Кримінально-процесуальному кодексі України 1960 року (далі- КПК 60 року), зокрема: «Стаття 23 КПК 60 року мала таку назву: «Виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочину». Відповідно до цієї статті: «При провадженні дізнання, досудового слідства і судового розгляду кримінальної справи орган дізнання, слідчий, прокурор зобов'язані виявляти причини і умови, які сприяли вчиненню злочину».

А ст. 23-1 КПК 60 року «Подання органу дізнання, слідчого, прокурора в кримінальній справі» встановлювала, що «Орган дізнання, слідчий, прокурор, встановивши причини і умови, що сприяли вчиненню злочину, вносять у відповідний державний орган, громадську організацію або посадовій особі подання про вжиття заходів для усунення цих причин і умов.

Якщо в ході дізнання, досудового слідства або перевірки, що проводилась на підставах, передбачених частиною 4 статті 97 цього Кодексу, буде встановлено, що в діянні особи, яка притягається до кримінальної відповідальності, чи в діяннях інших осіб є ознаки дисциплінарного правопорушення або ці особи повинні бути згідно з чинним законодавством

притягнуті до матеріальної відповідальності, орган дізнання, слідчий чи прокурор зобов'язані порушити в поданні питання про притягнення цих осіб до дисциплінарної або матеріальної відповідальності.

Не пізніш як у місячний строк по поданню має бути вжито необхідних заходів і про результати повідомлено особу, яка надіслала подання».

У разі залишення посадовою особою подання без розгляду орган дізнання, слідчий чи прокурор зобов'язані вжити заходів, передбачених статтями 254-257 Кодексу України про адміністративні правопорушення [4].

1. К.М. Кишко Людина і наркотики //Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Медицина», випуск 2 (52), 2015 р., - с. 166-168 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/15390/1/%D0%9B%D0%AE%D0%94%D0%98%D0%9D%D0%90%20%D0%86%20%D0%9D%D0%90%D0%A0%D0%9A%D0%9E%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%98.pdf>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88) URL: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n676>

3. Дохинская декларация о включении вопросов предупреждения преступности и уголовного правосудия в более широкую повестку дня Организации Объединенных Наций в целях решения социальных и экономических проблем и содействия обеспечению верховенства права на национальном и международном уровнях, а также участием общественности // УПРАВЛЕНИЕ ОРГАНИЗАЦИИ ОБЪЕДИНЕННЫХ НАЦИЙ ПО НАРКОТИКАМ И ПРЕСТУПНОСТИ, Вена, ТРИНАДЦАТЫЙ КОНГРЕСС ОРГАНИЗАЦИИ ОБЪЕДИНЕННЫХ НАЦИЙ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ ПРЕСТУПНОСТИ И УГОЛОВНОМУ ПРАВОСУДИЮ, Доха, 12–19 апреля 2015 года, ОРГАНИЗАЦИЯ ОБЪЕДИНЕННЫХ НАЦИЙ, Нью-Йорк, 2015 год [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unodc.org/documents/congress//Declaration/V1504153_Russian.pdf

4. Кримінально-процесуальний кодекс України Втрата чинності від 19.11.2012, підстава - 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>

Салогуб С. М., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

БАЗОВІ АСПЕКТИ ТЕХНІКИ КИШЕНЬКОВИХ КРАДІЖОК І МЕТОДИКА ОПЕРАТИВНОГО РЕАГУВАННЯ: РЕКОМЕНДАЦІЇ

Одним із ключових завдань підрозділів Національної поліції України було і залишається захист та охорона приватної власності від корисливих злочинних посягань. Законодавство України у вигляді Основного Закону – Конституції, Кримінального кодексу, Цивільного кодексу містить положення про невід’ємне право володіти, користуватися та розпоряджатися предметами матеріального і нематеріального світу. У ст. 40 Конституції України зазначено, що «Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним» [1]. Цивільний кодекс закріплює концептуальні положення власності в аспекті базових складових цього права. Власник має всі три правомочності: володіння, користування, розпорядження об’єктами власності. Інші особи (невласники), як правило, мають ці правомочності кожен зокрема і залежать від правомочностей і волі власника. Порядок набуття права приватної власності визначається Цивільним кодексом [2].

Безперечно, не поодинокими є випадки, коли право власності відчужується у особи незаконно суб’єктами злочинної діяльності. У такому випадку створена законодавча система для охорони і захисту права власності, де базовим документом є Кримінальний кодекс, який у завданнях визначає, зокрема, захист права власності від протиправних посягань і передбачено санкцію за вчинення злочину, де родовим об’єктом виступають суспільні відносини, які виникають з приводу права власності. Зокрема, дослідження цікавить норма ст. 185 Кримінального кодексу «Крадіжка», тобто «таємне викрадення чужого майна» [3]. Ця норма має 5 частин і відповідно кожна наступна частина доповнюється певними кваліфікуючими ознаками.

До поняття «крадіжка» також входить поняття кишенькова крадіжка. Спектр таких протиправних дій досить немалий, тому що злочинний світ розвивається досить стрімко, враховуючи модернізовані прийоми і способи викрадення цінних і коштовних речей із кишень пересічних громадян. Ведення наукових діалогів про захист громадян і напрацювання методів

попередження таких крадіжок має принципове значення, тому що безпека і недоторканність визнаються найвищими соціальними цінностями в умовах удосконалення й оновлення суспільства, а також формування розвинутої в аспекті права і демократії держави.

Питанням вивчення методики розслідування кишенькових крадіжок було присвячено значну кількість праць таких вчених-юристів, як А.М. Алексєєва, Р.С. Белкіна А.П. Вайнгардта, В.А. Володимирова, І.Ф. Герасимова, Л.Г. Голікова, О.І. Гурова, І.І. Карпець, Є.І. Макаренка, В.В. Осіна, С.В. Романова, Ю.Д. Федорова, І.Н. Якімова. Однак тема кишенькових крадіжок у сучасній літературі, яка використовується на практиці працівниками оперативних і слідчих підрозділів, залишається недостатньо дослідженою і розвинутою.

Зокрема, будь-яке дослідження, яке проводиться з метою виявлення, попередження, розкриття або напращування якихось методик ґрунтується на вивчення певного явища, у даному випадку протиправного посягання, у ретроспективі. Бурхливі події на початку ХХ століття у жовтні 1917 року призвели до розвитку злочинного світу та установа міцних зв'язків між злочинними групами на основі негласних правил і принципів. Цікавим є те, що подекуди таке становлення відбувалося завдяки переходу злочинців на сторону радянської влади [4].

Загострена боротьба за ключові позиції злочинного світу в кінці 20-х – на початку 30-х років призвела до стрімкого виходу на передові позиції кишенькових крадіїв, які відрізнялися кмітливістю і вправністю, були виключними професіоналами у своїй справі. Кишенькові крадіжки відносяться до найбільш професійних видів злочинної діяльності у зв'язку з тим, що цей вид посягання вимагає певної підготовки, яка передбачає не лише навчання, а й систематичне підвищення злодійської кваліфікації. Саме тому за всю історію існування злочинного світу саме вони найчастіше ставали «злодіями в законі» [5]. Такі «професійні» якості кишенькових крадіїв слід враховувати під час їх пошуку або проведення профілактичних заходів, тому що оперативному працівнику потрібно фактично скласти ідеальну умовну схему для того, щоб опинитися в потрібний час в потрібному місці, зафіксувати факт кишенькової крадіжки і схопити із на гарячому, щоб у подальшому довести, що саме ця особа вчинила конкретне правопорушення. Саме в таких ситуаціях і виникають труднощі у роботі, перш за все, правоохоронних органів.

Виходячи із цього, цілком виправданою є наступна взаємозалежність: крадіжки чужого майна є найбільш легко вчинюваними злочинами, та разом з тим їх розкриття залишається на низькому рівні. Більшою мірою через об'єктивну неспроможність довести очевидні речі для того, щоб визнати особу винуватою у вчиненні конкретного кримінального правопорушення, тому що пріоритетною у системі будь-якого процесу в українській системі права є презумпція невинуватості.

Техніка кишенькової крадіжки характеризується низкою показників: способом вчинення, яких на сьогоднішній день налічується безліч і вони залежать від конкретної ситуації, тому що, як правило, такі злодії, працюють в місцях масового скупчення людей, особливо там, де люди тісно розташовані один до одного, що значно полегшує здійснення протиправного посягання. Дії кишенькового злочинця чіткі, ретельні та обмірковані. Використовуються численні способи і тактики, які базуються на професіоналізмі, ввічливості, акторській майстерності і вправності злочинця, а дії, частіше за все, спрямовані на викрадення речей із кишень піджаків і штанів різного типу [6]. Вражає поліфонія способів вчинення крадіжок кишеньковими крадіями. Це зумовлено їх широкою спеціалізацією. Наприклад, «писарі» використовують прийом розрізання одягу або сумки за допомогою спеціальних пристосувань – леза або гострої монети; крадії, які у натовпі витягають із кишені гаманець або коштовні речі; «ширмачі» використовують для прикриття своїх дій газети, плащі, букети квітів; крадії, які використовують гачки для ловлі риби для витягання із кишень або інших предметів одягу прикраси або гаманці; злочинці, які перекусують інструментами браслети, сережки, ланцюжки, тобто «хірурги»; так звані «понтчики» будують власний злочин на прийомі радісної неочікуваної зустрічі або конфлікту і часто працюють групою. Існують також кишенькові крадії-інтелектуали, які поєднують звичайну кишенькову крадіжку із шахрайством, проте вони орієнтуються виключно на заможних осіб із значними грошовими сумами [7];

базовим прийомом для кишенькової крадіжки є відволікання уваги або збентеження жертви до такого ступеня, щоб людина забула про гаманець у кишені або коштовності на тілі;

безперечно, слід звернути увагу на високу майстерність даного типу злодіїв, які, розуміючи, диференційованість і неочікуваність ситуації, можуть швидко і точно зорієнтуватися, чим значно зменшують ризик втрапити за ґрати;

суб'єктивний фактор відіграє вагому роль в організації кишенькових крадіжок і виражається у ступені професіоналізму і майстерності, якими володіє крадій. Це досить часто вирішує питання його власної «безпеки».

Успіх кишенькового злодія цілком залежить від його власного мистецтва кишенькової крадіжки, а не від ряду об'єктивних обставин, що іноді перешкоджають під час злому замків або торгівлі речовинами, обіг яких заборонено.

Особливої уваги заслуговує питання вивчення особливостей кишенькової крадіжки на концептуальному рівні. Досить важливим є питання розмежування моменту викрадення, адже нерідко на практиці кишеньковим крадієм є той, хто викрав сумку у пасажира, який задивився у вікно, а той, хто викрав сумку, коли пасажир вийшов – лише крадій. Науковці доводять, що кишенькова крадіжка характеризується умисною

формою вини у вигляді прямого умислу, проте нерідко він є невизначеним або неконкретизованим. Із даного дослідження випливає, що кваліфікація не залежить від розміру збитків, тому що вона повністю визначена діями винного. До особливостей об'єктивної сторони даного злочину вважаємо за доцільне віднести непомітність дій, а також особливі умови вилучення чужої речі із визначеного особою місця зберігання (одяг, сумка, інший ручний багаж) [8].

Під час виявлення кишенькового крадія за заявою потерпілого необхідно проводити комплекс оперативно-розшукових дій, використовуючи оперативні комбінації або слідчі дії в залежності від процесуальної необхідності для встановлення і затримання злочинця. Базовою дією є допит потерпілого, під час якого отримують основну оперативну інформацію про викрадені цінності, час, місце і спосіб вчинення, а також підозрюваних осіб. Особливу увагу слід звернути на моменти відвернення уваги потерпілого, яка є основним інструментом крадіїв.

Під час допиту потерпілому можна надати альбоми із фотознімками осіб, які потенційно могли вчинити даний злочин для впізнання. Крім того, слід уважно досліджувати об'єктивну сторону діяння, щоб виявити стиль кишенькового крадія, його поведінку, а також дії, які його демаскують як злодія. Така інформація ретельно аналізується і в подальшому є фундаментальним матеріалом для пошуку крадія [9].

Отже, у сучасній правовій науці тема кишенькових крадіжок є недостає вивченою і теоретично обґрунтованою. Подане дослідження є спробою узагальнення базових категорій техніки таких крадіжок, а також методики проведення оперативних заходів під час розкриття даного злочину. Крім того, для законодавця вкрай важливо встановити факт. Коли крадіжка вважається кишеньковою, а також враховувати способи її вчинення і спеціальні навички суб'єкта.

-
1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. (з останніми змінами від 21.02.2019 р.) № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 11.10.2019).
 2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.03.2003. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 11.10.2019).
 3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 11.10.2019).
 4. Карманные кражи или как противодействовать карманникам. URL: <https://altapress.ru/proisshestvija/story/karmannie-krazhi-ili-kak-protivodeystvovat-karmannikam-40543> (дата звернення: 11.10.2019).

5. Фецин М.А. Спосіб вчинення кишенькових крадіжок як елемент криміналістичної характеристики. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 1 (22), 2018. С. 219-222.
6. Техника карманных краж. Личная безопасность. 12.02.2016. URL: <https://kobra.ks.ua/личная-безопасность/техника-карманных-краж/> (дата звернення: 11.10.2019).
7. Данилов О.О. Маги криманала. Воровские профессии и мастерство вора. URL: <https://law.wikireading.ru/41293> (дата звернення: 11.10.2019).
8. Колоколов М. Карманная кража. URL: <http://отрасли-права.рф/article/14170> (дата звернення: 11.10.2019).
9. Основні методики розслідування крадіжок. URL: <http://www.allbest.ru/> (дата звернення: 11.10.2019).

Семенов М. Д., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

З моменту перших згадок про агентурні прийоми роботи в Старому Завіті, сотні тисяч людей кожен рік залучається до співпраці з національною поліцією України в якості добровільних помічників правоохоронних і спеціальних служб або в якості штатних працівників, що забезпечують розвідувальні, контррозвідувальні та розшукові функції. Загально відомо, що оперативні працівники сучасної Національної поліції отримують інформацію, яка становить оперативний інтерес з метою протидії злочинності з різних джерел, зокрема з одного із найпоширенішого джерела оперативної інформації, а саме від негласних працівників. Вважаємо за необхідне зірнутися до історії цієї категорії негласного апарату, його ролі, походження та становлення в сучасних правоохоронних органах.

Метою нашого дослідження, на підставі вивчення й аналізу наукової та спеціальної літератури, є розкриття історичного аспекту походження оперативного-розшукової діяльності та її місце в сучасній правоохоронній

структурі. Отже, історія становлення негласних працівників розпочалася досить давно, про них було відомо ще з самої Біблії в якій говориться про те, що Мойсей послав кількох своїх прибічників (дванадцять спостерігачів) в землю Ханаан, щоб вони вияснили чисельність її жителів, оборону міст, родючість землі. Через сорок днів посланці вернулись і розповіли зібрану інформацію, підкріпивши свій звіт зразками землі Ханаанської. На той час дана інформація мала велику цінність і здобути її могли лише вмілі особи, які вирізняються своєю винахідливістю та обережністю.

Становлення українських агентів почалось в Київській Русі, де розслідуванням керували київські князі через лазутчиків, біженців, купців, які з високою імовірністю виконували роль тогочасних інформаторів збираючи інформацію з усіх усюд. Історія свідчить, що Київська Русь добре орієнтувалася в навколишньому світі, в хитросплетіннях європейської і східної політики, вміло вибираючи час для своїх військових і дипломатичних заходів і забезпечуючи їх інформаційно.

За часів Гетьманщини вся охоронна і розшукова діяльність зосереджується в руках отаманів і гетьманів, а кримінальне судочинство здійснюється полковими суддями, писарями за дорученнями полковників і гетьманів. Інформацію для них діставали козаки, ремісники, шинкарі, селяни, тобто ті люди, які весь час знаходились в людних місцях та мали широке коло спілкування. Під час царювання Петра I розшукові функції виконували різні урядові установи:

- Петербурзька поліцейська канцелярія (з 1715 р.), яка поклала початок створення в Росії регулярної поліції;

- Таємна канцелярія розшукових справ (з 1718 р.)

- У політичних справах, Контора розшукових справ (з 1724 р.) тощо.

У 1719 р. губернаторам наказували утримувати таємних підсильщиків, для того щоб між іншими не було якогось пустування. Можна припустити, що мова йде саме про інформаторів (тайних агентів), які збирають оперативну інформацію для вище перерахованих поліцейських урядових установ.

Уже на початку 20-го століття, коли починав вводитися територіальний принцип організації роботи системної частини, вся територія міста могла перебувати під наглядом агентів або інформаторів, які надавали інформацію про злочини або злочинців до відділень тогочасної поліції. Слід зазначити, що у період розбудови УРСР, оперативні працівники тих часів підпорядковувалися Інструкції з організації таємної агентури в установах карного розшуку, затвердженій НКВС УРСР 02.01.1922. Ця Інструкція визначала поняття «негласного інформаторства» та визначала коло осіб, які можуть бути залучені до конфіденційного співробітництва. За способом діяльності розвідка поділялася на зовнішню і внутрішню. Саме зовнішня розвідка полягала у збиранні розвідниками оперативної інформації як серед населення, так і по можливості, від самих учасників банд.

На початку ХХІ ст. під впливом науково-технічного прогресу оперативно-розшукова діяльність все активніше використовує інформаційні технології для збору, аналізу і збереження конфіденційної інформації про осіб і факти, що представляють інтерес для розвідки, контррозвідки та розшукової роботи, пройшовши багатовікові випробування негласний співробітник залишається одним з ефективних засобів боротьби з посяганнями на інтереси держави, конституційні права та свободи громадян.

Можна виділити декілька основних періодів становлення та розвитку в оперативно-розшуковій діяльності:

- Розшук - IX-XVII ст.;
- Розшукова справа - XVII- XVIII ст.;
- Розвиток розшукової діяльності - XIX-XX ст.;
- Революційний і радянський період - 1917-1991 рр.;
- Сучасний період.

На сьогоднішній день, ухвалення Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» створило реальну можливість сформувати абсолютно нову галузь українського законодавства в системі оперативно-розшукової діяльності.

Більшість депутатів стверджує, що чинний Закон про ОРД потребує змін. Тому 3 червня 2016 року було зареєстровано новий проект Закону про ОРД. Це обумовлюється тим, що є неузгодженість між процесуальною діяльністю та оперативною.

Отже, підсумовуючи зазначене, можна наголосити, що оперативно-розшукова діяльність пройшла дуже довгий та цікавий шлях становлення та формування, і прийняття нового нормативного акту є необхідним для результативності цієї діяльності в цілому.

1. Бандурка О. М. Теорія і практика оперативнорозшукової діяльності : монографія. Харків : Золота миля, 2012. 619 с.

2. Албул С. В., Андрусенко С. В., Мукоїда Р. В., Ноздрін Д. О. Основи оперативно-розшукової діяльності : навч. посіб. Одеса, 2016. 270 с.

3. Оперативно-розыскная деятельность : учебник / под ред. Горяинова К. К., Овчинского В. С., Синилова Г. К., Шумилова А. Ю. М. : Инфра-М, 2004. 848

Семенецький О.В., аспірант кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ (ВЗАЄМОДІЇ) СЛІДЧОГО І ПРАЦІВНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ХОДІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЄСПЛ ТА ІНШИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ МІЖНАРОДНИХ УСТАНОВ

Ефективне здійснення кримінального судочинства України залежить не лише від виконання завдань, визначених ст.2 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України [1], а й від повноти та своєчасності проведення слідчих (розшукових) дій у ході досудового розслідування, відпрацювання й перевірки різних версій скоєння злочину, а також застосування найновітніших методів розслідування.

Досягти цієї мети можливо, зокрема, завдяки імплементації та дотримання міжнародних стандартів забезпечення прав людини, оскільки саме тільки одноразове порушення прав особи у ході конкретного досудового розслідування ставить під питання його законність та виправданість принципів ефективного розслідування та положень, що регулюють діяльність правоохоронних органів у сфері кримінального судочинства України.

Конвенція та правові позиції ЄСПЛ є частиною національної правової системи, що породжує нові структури (інституції), норми права, новий європейський правопорядок» [2, с.26].

Заслуговує на увагу думка Ковальова А.В.: «Розглядаючи процес взаємодії національного й міжнародного права, визначаючи умови ефективності національно-правової імплементації, необхідно відмітити, що крім збереження внутрішніх переконань і дотримання стабільності на правовому рівні, система законодавства постійно відчуває потребу в зовнішньому впливі, який прогнозує переналаштування національної системи, її конструктивну дезорганізацію, що підвищує її функціональні якості» [3, с.82].

З такими твердженнями важко не погодитись оскільки: у відповідності до ст.9 Основного Закону України [4] чинні міжнародні договори є частиною національного законодавства України; а згідно ст.2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [5] рішення ЄСПЛ є обов'язковим для виконання Україною відповідно до ст.46 Конвенції. У зв'язку з цим, правові позиції, що містяться в рішеннях проти держави Україна, підлягають безпосередньому застосуванню судами України при вирішенні аналогічних справ. Однак найважливішим, у контексті даного дослідження є те, що у разі, якщо в рішенні ЄСПЛ констатується лише невідповідність національного

законодавства вимогам Конвенції та не вказується конкретна модель та механізм вирішення спірного питання, це рішення повинно бути належних чином імплементовано систему національного законодавства України шляхом внесення відповідних змін і доповнень до КПК України та інших законодавчих актів, що регулюють взаємодію слідчого та працівників оперативних підрозділів правоохоронних органів.

Більше того, накопичення судової практики та правових висновків ЄСПЛ щодо застосування так званих особливих методів розслідування спричинило прийняття Комітетом Міністрів Ради Європи Рекомендацій № Rec (2005) 10 «Про «особливі методи розслідування» тяжких злочинів, у тому числі терористичних актів» від 20.04.2005р [6]. Як кінцевий результат, у своїй сукупності рішення ЄСПЛ: «Big brother watch та інші проти Сполученого Королівства» від 13.09.2018р. (зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст.264 КПК України) [7]; «Affaire Ben Faiza c. France» від 08.02.2018р. (установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст.268 КПК) [8]; «Якуба проти України» від 19.02.2019р. (ознайомлення з матеріалами застосування спеціальних методів розслідування) [9] та зазначені Рекомендації підштовхнули парламент України внести зміни до ст.300 КПК України, Законом України № 2617-VIII від 22.11.2018р. [11], яка встановлює дозвіл на виконання окремих негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування кримінальних проступків [1].

Отже, з огляду на зазначене вище констатуємо, що судова практика ЄСПЛ та деякі нормативно-правові акти міжнародних установ мають прямий вплив на кримінально-процесуальне законодавство України, зокрема, безпосередньо і на положення КПК України, що регулюють діяльність (взаємодію) слідчих та працівників оперативних підрозділів правоохоронних органів під час досудового розслідування, шляхом породження нових та видозміни вже існуючих процесуальних норм.

Також судова практика ЄСПЛ та міжнародні акти мають й інший аспект впливу на діяльність (взаємодію) слідчих та працівників оперативних підрозділів, який полягає у застосуванні ними положень практики ЄСПЛ та міжнародних актів власне на практиці, у ході досудового розслідування (правозастосовна діяльність).

Так, відповідно до ч.2 ст.1 КПК України кримінальне процесуальне законодавство України складається в тому числі і з відповідних положень міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; а відповідно до ч. ч. 1, 5 ст.9 КПК України керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися практики ЄСПЛ та інших міжнародних договорів [1].

Одним із основних елементів діяльності слідчого та оперативних підрозділів у ході досудового розслідування, визначених ЄСПЛ та міжнародними актами, є дотримання принципів ефективного розслідування у

ході кримінального провадження. Ч.3 ст.38 КПК України встановлено, що орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування, виходячи із цього, також окремо взяті працівники оперативних підрозділів за дорученням слідчого мають забезпечувати таку ж ефективність розслідування [1].

У першу чергу, ефективність розслідування передбачає виконання державою (в особі органів досудового розслідування в тому числі) обов'язку його офіційно провести у необхідному обсязі, а не формально, встановивши обставини злочину та винних осіб. Про це свідчить рішення ЄСПЛ у справах «Гонгадзе проти України» від 08.11.2005р. [15] та «Євген Петренко проти України» від 29.01.2015р. [16], де суд визначив, що для того, щоб розслідування могло вважатися «ефективним», воно має в принципі призвести до встановлення фактів у справі та встановлення і покарання винних осіб. Будь-які недоліки розслідування, які підривають його здатність до встановлення винних осіб, ставлять під сумнів дотримання цього стандарту та вимог оперативності й розумної швидкості, які також передбачаються у цьому контексті.

У рішеннях ЄСПЛ по справах «Басенко проти України» від 26.11.2015р. [17] та «Орлик проти України» від 11.02.2016р. [18] суд також нагадує, що ст.3 Конвенції вимагає від органів влади проведення ефективного розслідування стверджуваного жорстокого поводження, навіть якщо таке поводження мало місце з боку приватних осіб. Згідно з принципами ефективності, які суд визначає у своїй практиці, таке розслідування має бути незалежним, безстороннім і підлягати громадському контролю, а компетентні органи повинні діяти зі зразковою ретельністю та оперативністю.

Проте, не зважаючи на наведені рішення та правові позиції ЄСПЛ і на положення деяких нормативно-правових актів міжнародних установ, чіткий механізм використання останніх у процесі безпосередньої правозастосовної діяльності слідчим та оперативними підрозділами правоохоронних підрозділів й досі залишається не розробленим, а право їх безпосереднього застосування віддається на розсуд суб'єктів цієї діяльності, оскільки у кримінальному процесуальному законодавстві України (і на рівні підзаконних нормативно-правових актів) відсутня адекватна імплементація та систематизація саме окремих правових позицій ЄСПЛ, яких необхідно дотримуватись у ході досудового розслідування.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України № 4651-VI від 13.04.2012р. // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10. С. 474. Ст.88.

2. Завгородній В.А. Теоретичний інструментарій дослідження феномену впливу практики європейського суду з прав людини на юридичну

діяльність в Україні / В. А. Завгородній // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2019. Вип. 1. С. 20-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2019_1_4.

3. Ковальов А.В. Вплив міжнародних конвенцій і практики Європейського суду з прав людини на забезпечення прав і свобод засуджених осіб в Україні та країнах Європейського Союзу / А. В. Ковальов // Альманах міжнародного права. 2017. Вип. 17. С. 81-89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/amp_2017_17_11.

4. Конституція України : Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141.

5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України № 3477-IV від 23.02.2006р. // Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. С. 1114. Ст. 260.

6. Рекомендація N Rec (2005) 10 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про «особливі методи розслідування» тяжких злочинів, а також у разі терористичних актів» від 20.04.2005р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_670.

7. Рішення ЄСПЛ у справі «Big brother watch та інші проти Сполученого Королівства» від 13.09.2018р. URL: <https://www.echr.com.ua/translation/sprava-big-brother-watch-ta-inshi-proti-spoluchenogo-korolivstva-pres-reliz>.

8. Рішення ЄСПЛ у справі «Affaire Ben Faiza c. France» від 08.02.2018р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-180657%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-180657%22]}).

9. Рішення ЄСПЛ у справі «Якуба проти України» від 19.02.2019р. URL: <https://www.echr.com.ua/translation/sprava-yakuba-proti-ukra%D1%97ni-tekst-rishennya>.

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України № 2617-VIII від 22.11.2018р. // Відомості Верховної Ради України. 2019. № 17. С. 5. Ст. 71.

12. Рішення ЄСПЛ у справі «Гонгадзе проти України» від 08.11.2005р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_420.

14. Рішення ЄСПЛ у справі «Євген Петренко проти України» від 29.01.2015р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a60.

15. Рішення ЄСПЛ у справі «Басенко проти України» від 26.11.2015р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b26.

16. Рішення ЄСПЛ у справі «Орлик проти України» від 11.02.2016р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b11.

Скалецький Д. А., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Панасюк О. І., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативної-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ «ЗЛОДІЙ В ЗАКОНІ» У СТРУКТУРІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

На сьогодні в Україні склалась досить складна політична та економічна ситуація. Даною нестабільністю користуються представники злочинного світу – злочинні угруповання (організовані групи, злочинні організації, злочинні співтовариства), організатори або керівні особи, які відповідно до їх ієрархії є «зłodії в законі», котрі потрапляють до України з території Російської Федерації, Грузії, Вірменії, Азербайджану і встановлюючи кримінальні контакти, впливають на криміногенні процеси, зокрема, контролюють певні види нелегального бізнесу, що призводить до погіршення криміногенної обстановки в державі.

«Зłodії в законі» є одним із ключових елементів організованої злочинності. Це специфічне для колишнього СРСР, а нині і для країн пострадянського простору злочинне об'єднання, що утворилося в 30-х роках ХХ століття, яке не має аналогів у світовій кримінальній практиці та характеризується наявністю жорсткого кодексу кримінальних традицій (спеціальних правил поведінки), а також винятковим рівнем закритості і конспіративності.

Зłodії в законі - це еліта злочинного світу. Вони мають великий авторитет, виконують роль своєрідних суддів між кримінальними елементами, вирішують конфлікти, «розрулюють» різні спірні ситуації. Зłodії в законі мають дуже велику повагу в організованій злочинності [1].

У 2016 році Верховною Радою України запропоновано прийняти законопроект №1188 , «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо встановлення кримінальної відповідальності для «зłodіїв в законі» та посилення відповідальності за злочини, вчинені злочинними угрупованнями.

В новій редакції закону пропонують доповнити ч.3 ст 27 ККУ , де передбачається, що до числа організаторів також відносяться особи, які

причетні до створення, керування та фінансування злочинного угруповання (організованої групи, злочинної організації або злочинного співтовариства), а також особи, які мають статус «злочинця в законі».

Пропонується викласти в новій редакції статтю 255 (Створення злочинної організації, злочинного співтовариства або участь у них) Кримінального кодексу України, передбачивши встановлення кримінальної відповідальності для осіб за створення та участь у злочинному співтоваристві (частина 2 та 3 статті 255) та зайняття особою вищого становища в злочинній ієрархії («злочинця в законі») (частина 4 статті 255), а також у частинах 1-4 передбачається конфіскація майна у суб'єктів вказаних злочинів. Також вказана стаття доповнюється двома примітками, де надається визначення поняття «злочинне співтовариство» та «злочинця в законі» але, як не дивно законопроект не знайшов підтримки серед депутатів [2].

На нашу думку в реаліях сьогодення «Злочинця в законі» це 60-70 -річний чоловік похилого віку, який основну частину часу проводить у в'язниці, де користується всіма благами . «Злочинця в законі», як правило, ніколи не буде застосовувати на вулиці ніж, чи візьме в руки вогнепальну зброю. На сьогоднішній день потрібно боротися з особливо небезпечними рецидивістами, які на сьогоднішній день дійсно є величезною проблемою.

У той же час світ не стоїть на місці, змінюється і злочинська середа. За останній час, роки і навіть десятиліття, поняття «злочинця в законі» змінилося, з'явилися «злочинці мільйонники», тобто ті, хто, скажімо за мільйон доларів, може купити собі титул "злочинця". До того ж, є особи, які не мають права бути «злочинцями в законі», але при цьому набагато небезпечніші, ніж самі "злочинці".

Верховна Рада України ухвалила за основу і в цілому законопроект №2513 про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою, внесений та визначений Президентом України Володимиром Зеленським, як невідкладний. Відповідне рішення підтримали 236 народних депутатів.

Так, проект закону №2513 розроблено з метою припинення діяльності злочинних спільнот, учасників таких спільнот, притягнення до кримінальної відповідальності "злочинців у законі", а також інших учасників злочинних спільнот та осіб, причетних до створення та функціонування злочинних спільнот.

Законопроект пропонує доповнити Кримінальний кодекс України наступними пунктами:

злочин визнається вчиненим злочинною спільнотою, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), учасником, організатором, керівником та/або координатором якої є "злочинця у законі";

"злочинцем у законі" визнається особа, яка дотримується притаманних злочинному середовищу традицій і правил поведінки, користується "авторитетом" серед осіб, які вчиняли кримінальні правопорушення, керує,

координує та/або організовує діяльність злочинної спільноти чи її частини або є учасником такої спільноти.

Окрім того, законопроектом пропонується карати організацію проведення зустрічей (т.зв. "сходки") представників злочинних організацій чи злочинних спільнот з метою розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення злочинної діяльності чи координації дій злочинних організацій чи злочинних спільнот, а так само сприяння в її проведенні, або керівництві такою зустріччю ("сходкою"), позбавленням волі на строк від 3 до 6 років [3].

1. Постправа: нічого нового, окрім слова [URL: <http://medialab.online/news/posttruth/?fbclid=IwAR2S3IwfJCoL39I9xIKPISKG-5PsXcahXmpgfEgg32y9cP5hNU4o8A7uwI4>].

2. Кримінальна відповідальність за статус злоді в законі» URL: <https://dt.ua/UKRAINE/rada-vidmovilasya-vvesti-kriminalnu-vidpovidalnist-za-status-zlodiy-v-zakoni-208485.html>.

3. Рада підтримала президентський законопроект "про злодіїв в законі" URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1873139-rada-pidtrimala-prezidentskiy-zakonoproekt-pro-zlodiyiv-v-zakoni>

Стацак А.Ю., кандидат юридичних наук, докторант Харківського національного університету внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ГЛАСНИХ ТА НЕГЛАСНИХ ЗАХОДІВ В КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Принципи проведення оперативно-розшукових заходів під час здійснення ОРД прямо вказані в ст. 4 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", а саме: законність, дотримання прав і свобод людини і громадянина, принцип взаємодії з органами управління та населенням [1]. Однак науковцями виділяються й інші принципи, які напрацьовані практикою оперативно-розшукової діяльності і впливають із змісту норм Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", відомчих нормативних актів органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Зокрема в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначається, що оперативні працівники мають право проводити гласні та негласні заходи.

Водночас, постає казуалістичне питання щодо правомірності одночасності використання гласних (нетаємних) та негласних (таємних) заходів. Спробуємо з'ясувати відповідь на нього.

Взагалі «захід» це сукупність дій або засобів для досягнення, здійснення чого-небудь [2].

Водночас, поняття «гласність» розуміється як політичний термін, що позначає політику максимальної відвертості (відкритості) у діяльності державних установ і свободи інформації. Тобто, виходячи із такого поняття «гласності» можна зробити висновок, що гласними є лише ті заходи, відомості про які не становлять державну таємницю.

Однак як зазначає Д.Б. Панюшин різні результати при розподілі форми проведення ОРЗ на гласну і негласну виникли в силу того, що не сформульовано критерій, за яким цей поділ робилось. Так, розподіл на гласну форму проведення ОРЗ і негласну відбувалося за трьома ознаками: приховування факту проведення ОРЗ; приховування осіб, що здійснюють ОРЗ; приховування істинних цілей проведення ОРЗ.

Згідно з правилами логіки, при наявності трьох ознак потрібно говорити не про дві форми проведення ОРЗ (гласно, негласно), а про вісім. Відповідно ж до правил логіки, при дихотомічному розподілі, повинна застосовуватися ознака, який ділить обсяг поняття на два класи, поняття про які перебувають у відношенні суперечності.

Тому проводячи детальні аналіз існуючих думок науковців, логічних методів моделювання та тлумачення, вказаний вчений визначає, що по-перше, існує дві форми проведення ОРЗ: гласна і негласна, підставою виділення яких служить така ознака, як прийняття або неприйняття співробітником оперативного підрозділу заходів недопущення усвідомлення зацікавленою особою факту здійснення щодо нього оперативно-розшукової діяльності. По-друге, негласна форма проведення ОРЗ забезпечується двома способами: повне приховування від зацікавленої особи інформації, пов'язаної із здійсненням оперативно-розшукової діяльності; надання впливу на зацікавлену особу з метою введення в оману щодо оперативно-розшукової характеру здійснюваної діяльності [3].

Враховуючи вказане можна дійти висновку, що тільки у випадку поєднання гласних та негласних заходів можливе максимальне ефективне досягнення завдань оперативно-розшукової діяльності.

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XI URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

2. «Захід» URL : [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D1%85%D1%96%D0%B4_\(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D1%85%D1%96%D0%B4_(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F))

3. Панюшин Д. Б. Признак выделения гласной и негласной формы оперативно-розыскных мероприятий // Научно-методический электронный журнал «Концепт». 2014. Т. 20. С. 3221–3225. URL: <http://e-koncept.ru/2014/54908.htm>.

Тищенко М.С., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Важливу роль у своєчасному їх виявленні, попередженні та розслідуванні корисливо-насильницьких злочинів відіграє належне використання знань оперативно-розшукової характеристики цих злочинів.

Загальноприйнято в теорії оперативно-розшукової діяльності розглядати оперативно-розшукову характеристику злочинів з позицій функціонування суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, яка містить у собі найбільш важливі, пошукові ознаки, що у сукупності дають більш глибоке уявлення про суб'єкта злочину, дозволяють прийняти правильне рішення щодо застосування тих оперативно-розшукових засобів і методів, що забезпечують ефективне виявлення і розкриття досліджуваних видів злочинів. Такі пошукові ознаки є структурно-змістовними елементами оперативно-розшукової характеристики, що відіграють важливу роль у плануванні й організації розкриття всіх видів злочинів і, зокрема, корисливо-насильницьких.

Використання елементів оперативно-розшукової характеристики сприяє здійсненню оперативно-розшукових заходів у межах загальних форм оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України, а саме: оперативної розробки за оперативно-розшуковими справами; організації негласної роботи; ведення профілактичних, криміналістичних та оперативних обліків; оперативної профілактики тощо.

Корисливо-насильницька діяльність складається з різноманітних злочинів, що відіграють в ній різну за значенням роль. На наш погляд, досліджувана злочинна діяльність може включати в себе п'ять груп злочинів: головні, допоміжні, споріднені, супутні і нетипові.

До головних відносяться ті злочини, які, власне, є основними, найчисленнішими в злочинній діяльності особи чи групи осіб, і які безпосередньо спрямовані на задоволення матеріальних запитів злочинців.

До них слід віднести грабежі з застосуванням насильства (ст. 186 КК), розбійні напади (ст. 187 КК), вимагання (ст. 189 КК), бандитизм, чинений з корисливих спонукань (ст. 257 КК), вбивства з корисливих мотивів (п. 6 ч.2 ст. 115 КК), викрадення наркотичних засобів і психотропних речовин та їх аналогів шляхом грабежу, розбою, вимагання (ст. 308 КК), викрадення вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або рівноцінних матеріалів шляхом грабежу, розбою чи вимагання (ст.262 КК).

Дані злочини поєднує намір одержати майнову вигоду за рахунок викраденого, задовольнити особисті потреби матеріального характеру шляхом застосування насильства чи погрози його застосування до осіб, у яких викрадене майно знаходиться в особистій власності, у володінні, у користуванні, довірено для збереження, транспортування, розпорядження і т.п.

Корисливо-насильницькі злочини, крім наявності загального мотиву і способу заволодіння викраденим майном, супроводжуються і багато в чому схожою слідовою картиною, що має важливе оперативно-розшукове та криміналістичне значення. Воно полягає в тому, що дозволяє розробити загальну міжвидову методику їх розслідування.

Допоміжні злочини спрямовані на підготовку і забезпечення тих чи інших умов корисливо-насильницької злочинної діяльності, окремих її епізодів (наприклад, розкрадання, незаконне придбання чи виготовлення зброї, крадіжка форменого одягу для наступних проникнень у житло і нападів під видом працівників міліції); усунення перешкод у ході вчинення злочину і приховування слідів своїх дій (убивство свідків, підпал об'єкта, на який відбувався напад, чинення опору при затримці й ін.).

До допоміжних відносяться такі види злочинів, як навмисне знищення чи ушкодження майна (ст. 194 КК), вбивства (п.п. 3, 8, 9 ст. 115 КК), незаконне позбавлення волі чи викрадення людини (ст. 146 КК), захоплення заручника (ст. 147 КК), крадіжка (ст. 185 КК), викрадення документів, штампів і печаток (ст.357 КК), підробка й використання їх для майбутніх корисливо-насильницьких злочинів (ст. 358 КК), втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК), незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК), незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК), розкрадання в різних формах вогнепальної зброї, бойових припасів чи вибухових речовин (ст. 262 КК) й ін.

Спорідненими з корисливо-насильницькими злочинами можна назвати ті злочини, які у більшості випадків хоча й зумовлені корисливими мотивами і відбуваються з застосуванням чи з погрозою застосування насильства, однак матеріальні потреби злочинців задовольняються не за рахунок майна потерпілого, а за рахунок винагороди з боку замовників злочину або інших незаконних доходів. До таких злочинів відносяться вбивства, вчинені на замовлення (п.11 ч.2 ст.115 КК), насильницьке викрадення людини з метою

наступного продажу чи використання в корисливих цілях – примушування до безоплатної праці, жебрацтва, заняття проституцією й ін. (ст.ст. 146, 149 КК), примушування до виконання чи до невиконання цивільно-правових зобов'язань (ст. 355 КК). Такі злочини можуть доповнювати корисливо-насильницьку злочинну діяльність, відбуватися паралельно з нею або утворювати самостійну галузь злочинної діяльності. Ці злочини в силу їхніх криміналістичних особливостей доцільно розглядати як об'єкти окремих методик розслідування [25; 128, с. 509-515; 72; 77; 122, с. 224-229].

До побічних відносяться злочини, що виходять за рамки цілей названої діяльності і відбуваються ніби попутно, з урахуванням кримінальної ситуації (приміром, згвалтування та інші статеві злочини у відношенні до потерпілих, їхніх рідних і близьких, навмисне пошкодження майна у ході розбійного нападу), або не вимагають у ситуації, що склалася, застосування насильства (крадіжки, грабежі без застосування насильства).

До нетипових можна віднести окремі злочини, які не пов'язані з корисливо-насильницькою злочинною діяльністю безпосередньо, але чиняться окремими учасниками даної злочинної групи з різних мотивів (хуліганство, контрабанда, порушення правил про валютні операції й ін.).

Отже, до елементів оперативно-розшукової характеристики корисливо-насильницьких злочинів слід віднести наступні: 1) способи вчинення і приховування корисливо-насильницьких злочинів; 2) особистість злочинця; 3) слідова картина як «комплекс ознак» (слідів), що мають специфіку, властиву вчиненню корисливо-насильницьких злочинів; 4) час і місце вчинення злочинів; 5) предмет зазіхання.

Необхідно зазначити, що всі названі елементи перебувають у тісному зв'язку, при якому аналіз одного з них (способу злочину) дозволяє висувати обґрунтовані версії про осіб, що вчинили злочин. Це ж положення поширюється і на інші ознаки. Наприклад, сліди злочину відображають зв'язок з особистістю злочинця. Сліди приховання також орієнтують на коло осіб, що вчинили злочин.

Фещин М.А. , аспірант кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО І ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КИШЕНЬКОВИХ КРАДІЖОК

Найважливішою умовою досягнення успіху в розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень є взаємодія органів, які беруть

участь у цій діяльності. У боротьбі зі злочинністю правоохоронні органи утворюють єдину систему і здійснюють свої функції відповідно до Конституції України та інших законів. Водночас правоохоронна система характеризується тим, що до її складу входять управлінські структури різної відомчої підпорядкованості. Спільність мети, завдань, принципів і характеру діяльності пов'язують їх у цілісну систему. Це цілком стосується органів досудового розслідування та підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, проблема взаємодії яких є актуальною сьогодні, оскільки безпосередньо пов'язана із завданням посилення ефективності боротьби зі злочинністю.

Підстави і порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій та здійснення заходів, пов'язаних із тимчасовим обмеженням конституційних прав і свобод людини і громадянина визначають Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Закони України «Про прокуратуру», «Про державну таємницю», «Про оперативно-розшукову діяльність», Порядок організації та забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.2013 № 939 (далі - Порядок), Звід відомостей, що становлять державну таємницю (далі - ЗВДТ) (затверджений наказом Служби безпеки України від 12.08.2005 № 440 і зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17.08.2005 за № 902/11182), та інші нормативно-правові акти.

Запровадження інституту негласних слідчих (розшукових) дій до вітчизняного кримінального процесуального законодавства обумовило потребу закріплення науково-обґрунтованого механізму реалізації їх результатів у кримінальному процесі й, зокрема, у кримінально-процесуальному доказуванні.

Специфіка розкриття та розслідування кишенькових крадіжок певним чином визначається особливостями їх вчинення. Прихованість та короткочасність дій злочинця є наслідком недостатності або відсутності корисної інформації про подію, що розслідується – в багатьох випадках невідома особа злочинця та місце вчинення крадіжки.

Досвід практичної діяльності правоохоронних органів та наукових досліджень свідчить, що на сьогодні відсутня єдина наукова позиція стосовно поняття і сутності взаємодії. Як наслідок, стан взаємодії вважається таким, що не відповідає вимогам складної оперативної обстановки в багатьох областях нашої держави, зокрема це в повній мірі стосується досудових розслідувань кишенькових крадіжок.

Взаємодія слідчого й оперативного підрозділу у кримінальному провадженні має доволі різний та широкий характер. Отже, вона є неоднаковою і реалізується через певні форми. Загальноприйнятою класифікацією форм взаємодії оперативного працівника карного розшуку і

слідчого є розподіл їх на процесуальні та не процесуальні форми. Безумовно, такий поділ має пізнавальну та практичну цінність, дає змогу правильно визначити значення результатів взаємодії.

У процесі протидії кишеньковим крадіжкам потрібна тісна співпраця між слідчими та оперативними працівниками карного розшуку, під час якої одночасно вирішуються питання як процесуального, так і оперативно-розшукового характеру, здійснюються взаємні консультації, узгоджується тактика проведення оперативних заходів та СРД.

На початковому етапі досудового розслідування кишенькових крадіжок, залежно від слідчих ситуацій, слідчий постійно використовує можливості підрозділів, наділених оперативно-розшуковою юрисдикцією. На цьому етапі розслідування проводяться невідкладні слідчі (розшукові) дії, тобто такі, зволікання з проведенням яких може мати наслідок втрату доказів.

Невідкладні слідчі (розшукові) дії в криміналістичному аспекті характеризуються такими ознаками:

швидкість. Характеризує тривалість слідчих (розшукових) дій, час, протягом якого вони мають бути проведені. Ця ознака характерна для провадження всіх слідчих (розшукових) дій;

незамінність. Відображає безпосередні можливості слідчих (розшукових) дій як способу збирання і дослідження доказової інформації. Тому вибір невідкладних слідчих (розшукових) дій визначається особливостями ситуації і тактичною доцільністю їхнього провадження;

безперервність. Законодавець не виключає можливість перерви провадження слідчих (розшукових) дій, наприклад, допиту, огляду й ін. Коли ці дії мають невідкладний характер, перерва під час їх проведення спричинює втрату доказової інформації, Не можна переривати огляд місця події, коли через об'єктивні причини або навмисні дії зацікавлених осіб можуть бути втрачені речові докази;

неповторність. Чинне законодавство допускає повторний допит підозрюваного, огляд місця події, судову експертизу й інші слідчі (розшукові) дії, якщо це обумовлюється обставинами розслідування. Іноді повторне проведення слідчих (розшукових) дій взагалі виключається, наприклад, допит потерпілого, що вмер, або огляд місця події, обстановка якого змінена.

Невідкладні слідчі (розшукові) дії за часом їх проведення можна розділити на дві групи:

дії, що проводяться до початку (огляд місця події);

дії, що проводяться після початку досудового розслідування.

Наприклад, слідом за допитом потерпілого (по його результатах) провадиться обшук, затримання підозрюваного, його огляд, допит свідків й інше, виконання яких не можна відкласти.

Працівники карного розшуку входять у слідчо-оперативну групу (СОГ). Діяльність СОГ здійснюється на підставі планів проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, в яких відображаються версії учинення кримінального правопорушення, конкретні виконавці та терміни виконання.

Оперативне супроводження досудового розслідування забезпечується з моменту створення СОГ і до ухвалення судом вироку або постановлений ухвали, яка набрала законної сили, а також у разі зарозслідуванні кримінального провадження. Оперативні працівники, які входять у СОГ, щотижнево інформують слідчого - керівника СОГ про стан виконання наданих письмових доручень та запланованих заходів, а на його вимогу надають документи, що підтверджують обсяги їхньої роботи.

Під час досудового розслідування кишенькових крадіжок слідчий надає відповідним оперативним працівникам карного розшуку письмові доручення про проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій.

Доручення слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій обов'язкові для виконання оперативним підрозділом.

Особливе значення у вирішенні цього питання мають негласні слідчі (розшукові) дії. Негласні слідчі (розшукові) дії законодавець визначив як різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт і методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України (ч. 1 ст. 246). Що стосується терміна «слідча (розшукова) дія», то розробники Кримінального процесуального кодексу України зазначають, що слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні (ч. 1 ст. 233 КПК України).

Прийняття цієї норми дає можливість слідчому (оперативному працівнику) визначати та застосовувати конкретні негласні слідчі (розшукові) дії в процесі отримання доказової бази щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кишенькових крадіжок, а також у випадках, якщо іншим способом отримати відомості про злочин і злочинця неможливо (Глава 21 КПК України).

Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про кишенькову крадіжку та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Негласні слідчі (розшукові) дії, що передбачені статтями 260, 261, 262, 263, 264 (в частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 270, 271, 272, 274 КПК України, проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів. Що безпосередньо стосується злочину, який ми розглядаємо.

У відповідності до наданих повноважень, передбачених пунктом 2 статті 40 Кримінального процесуального кодексу України слідчий проводить негласні слідчі (розшукові) дії у порядку визначеному розділом 3 глави 21 (Негласні слідчі (розшукові) дії). Проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий може доручити відповідним оперативним підрозділам (пункт 3 частина 2 стаття 40).

Правовою підставою, здійснення негласних слідчих (розшукових) дій оперативними підрозділами НПУ, є письмове доручення слідчого або прокурора в кримінальному провадженні. У цьому випадку, на час проведення зазначених дій, працівник оперативного підрозділу набуває повноважень слідчого. Звертаємо увагу, що працівники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора (стаття 41).

З метою дотримання умов конспірації, досягнення максимального позитивного результату при проведенні запланованих негласних слідчих (розшукових) дій, доручення необхідно направляти виконавцю через підрозділи документального забезпечення та режиму підрозділів Національної поліції України з дотриманням вимог таємного діловодства.

Худенко Д.М., головний інспектор 2 відділу 2 управління Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ПІДГОТОВКИ ДО ОБРОБКИ ВЕЛИКИХ МАСИВІВ ДАНИХ В КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ

Актуальність кримінального аналізу в діяльності правоохоронних органів набирає нових обертів, одним з яких є використання відповідного програмного забезпечення з підготовки великих масивів даних. Перед безпосереднім розглядом питання звернемо увагу на стан науково-теоретичного осмислення підготовки фахівцями великих даних до аналізу, а потім на помилки та програмне забезпечення.

При формулюванні розуміння феномену «кримінальний аналіз» ряд вчених та фахівців [1-6] не говорять про підготовку великих даних або ж вказують різні складові змісту підготовки даних. Можливо автори не ставили перед собою відповідних завдань або не включали підготовку великих даних до кримінального аналізу. Хоча, наприклад, В.І. Школьніков у 2019-2020 роках при викладанні курсу кримінального аналізу ілюструє власні елементи прийомів з підготовки даних, апробовані під час служби в підрозділах Департаменту захисту економіки НПУ. Автор робить це за допомогою

текстового редактора Microsoft Word з метою подальшого аналізу у IBM I2 Analyst's Notebook. Зауважимо, що це не єдиний приклад.

У такому разі виходить, що на науково-теоретичному рівні не враховано подібний досвід. Зокрема, у Департаменті кримінального аналізу НПУ спочатку ознайомлюються зі структурою та змістом даних, підготовлюють та зберігають їх, а лише потім аналізують. За описаного нами порядку іноді достатньо секунди, щоб зробити висновок. Але ж до цього триває кропітка підготовча робота. На нашу думку, така послідовність дій перед безпосереднім аналізом виправдана. Це тому, що вона показала значну ефективність та у ній дотримано правил формальної логіки та математики. Адже ми маємо порівнювати, виключати, сортувати, відбирати і т.п. однорідні значення, обов'язково приведені до єдиного формату!

На рахунок обов'язковості підготовки даних назвемо декілька причин. Уявіть ситуації, коли отримуєте:

- в таблиці на десятки мільйонів строк трафік руху транспортного засобу з камер відеоспостереження, перелік адрес чи телефонних з'єднань або рух коштів по рахунках і т.п.;

- не в табличному вигляді на десятки тисяч строк банківських квитанцій, що містять повторювані назви полів.

Під час ознайомлення з цими масивами даних виявляєте, що в них не дотримано єдиного формату введення даних. Наприклад, в таблицях існують помилки послідовності написання адрес, наприклад, м. Київ, вул. Шевченка, 5 та вулиця Шевченко, 5, м.Київ, в тексті даних є зайві пробіли, набір варіантів написання тексту з короткого та довгого тире і т.п., недруковані або невидимі символи, специфічні символи розділювачів стовбців, різне кодування символів або ж введення символів на різних розкладках клавіатури тощо.

Розглянемо детально один з перелічених випадків, коли такі дані отримано для аналізу у текстових файлах. Ряд файлів може містити введену літеру «С» у прізвищі на англійській та українській розкладці. Тобто у електронній формі джерела або частині програмного забезпечення з введення даних у поле «Прізвище» уваги до чутливості до розкладки клавіатури не приділено розробником або допускалось подібне. Назвемо це явище підмінним ефектом зображення клавіши «С». Відомо, що на англійській розкладці клавіатури для клавіши з літерою «С» код символу розширеного діапазону друку ASCII становить 67, а для української розкладки – 209. Виходить, що візуально в отриманому документі ми бачимо «С», а насправді – це символ, якому може бути присвоєні два коди. Така помилка має значення для роботи з даними в системах управління базами даних, наприклад, Microsoft SQL Server.

Подібні ефекти, як і інші варіанти недотримання єдиного формату та типу даних потягнуть за собою втрату чи ігнорування строк або комірок табличної або не табличної інформації, неможливості чи помилок

імпортування до програмного забезпечення, призначеного для потреб кримінального аналізу. У такому разі зростає ризик втрати ключової інформації та будуть зроблені помилкові висновки. Зауважимо, що помилка в обробці інформації, невірній її зміні чи правці з боку фахівця також приводить до помилкових висновків.

Отже, в надійшовших до підрозділу кримінального аналізу даних можуть існувати помилки введення інформації. Підготовка даних потрібна для приведення їх до єдиного формату та типу. Під час підготовки даних можуть виникати помилки, допущенні при під час приведення їх до єдиного формату чи типу. Обидві групи помилок призводять до викривлення висновків.

Робота з підготовки до обробки великих масивів даних проводиться в програмному забезпеченні, не призначеному для потреб кримінального аналізу. Серед них виділимо основні групи або текстові редактори, програми для роботи з електронними таблицями та системи управління базами даних.

Наприклад, серед текстових редакторів наведемо «EmEditor», який виграє серед подібних рішень за рахунок швидкого читання файлів обсягом більше 2 гігабайт.

Іншим прикладом може бути безкоштовна надбудова для Microsoft Office Excel під назвою «Asap Utilities», де по групах представлено більше 40 потужних макросів на Visual Basic for Applications, корисних при приведенні даних до єдиного формату.

Серед систем управління базами даних важко однозначно назвати лідера тому, що як і вищевказане програмне забезпечення кожна із таких систем має вражаючі особливості. Зокрема, у *Oracle Database 12 C* можливо значно швидше імпортувати відповідний текстовий файл, ніж *Microsoft SQL Server 2014*.

Звісно, що це не вичерпний перелік програмного забезпечення, існує ще багато його різновидів, яке може допомогти у підготовці даних.

Назвати лідерів серед програмного забезпечення замало адже багато чого залежить від фахівця, який повинен мати розуміння механізмів приведення даних до єдиного формату або типу, наприклад, дати чи тексту, а також вміти написати відповідні скрипти.

На нашу думку, кримінальний аналіз буде потребувати подальшого використання вказаного програмного забезпечення, запозичення знань по роботі з великими масивами даних та послуг Big-data аналітиків. Вважаємо, що наші групи програмного забезпечення можуть мати, як прикладний, так і спеціальний або аналітичний характер.

Таким чином, програмне забезпечення з підготовки до обробки великих масивів даних в кримінальному аналізі – це прикладне та спеціальне програмне забезпечення, за допомогою якого дані приводяться до єдиного формату та типу для потреб кримінального аналізу.

1. Заєць О.М. Інститут аналітичного супроводження досудового розслідування кримінального провадження в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку вісник кримінального судочинства. - № 4/2016. - С. 17-25.
 2. Основи кримінального аналізу – тренінг для правоохоронців. URL: <http://oduvs.edu.ua/news/osnovi-kriminalnogo-analizu-trening-dlya-pravoohorontsiv/> (дата звернення: 01.05.2020).
 3. Половніков В.В. Характеристика кримінального аналізу з урахуванням практики його використання в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України // Випуск 34. - 2017. - С.28-40.
 4. Презентація Концепції впровадження в Національній поліції України моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою. URL: <https://www.slideshare.net/NationalPolice/ss-75925350> (дата звернення: 01.05.2020).
- Рудий Т.В., Кулешник Я.Ф., Ярован С.В. Практика кримінального аналізу у протидії кіберзлочинності // Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів кримінальної поліції : збірник наукових статей за матеріалами доповідей Всеукраїнської науково-практичного семінару 23 березня 2018 року. - С.194-201.
5. Школьніков В.І. Використання індикаторів СОСТА у боротьбі із злочинними організаціями / В.І. Школьніков, О.В. Калиновський // Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (20 жовтня 2017 року). – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – Ч. 1. – С. 115-118.

*Чугай Є. М., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент*

**ВИКОРИСТАННЯ ВІДОМОСТЕЙ, НАДАНИХ КОНФІДЕНТАМИ У
РАМКАХ ПРОВЕДЕННЯ НСРД: ТЕОРЕТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій вимагає від слідчого чітко спланованого переліку заходів, що мають проводитись,

підшукування спеціальних засобів, зокрема, імітаційних, та чи не найбільш важливою складовою під час підготовки до таких слідчих дій є залучення інших осіб, які будуть брати участь у безпосередньому виконанні процесуальних дій. З огляду на те, що інститут НСРД у кримінальному процесі є відносно новим, то значна кількість питань, у тому числі і залучення конфідентів до співпраці, все ще залишаються недостатньо розробленими.

Відповідно до ст. 275 Кримінального процесуального кодексу України, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених КПК [1, с.149]. Чіткої дефініції поняття конфідента у КПК не існує, тому ми пропонуємо розглядати конфіденційне співробітництво як встановлення уповноваженими на здійснення слідства органами зав'язків з небайдужими громадянами та тими, хто за власним бажанням має на меті сприяння слідству шляхом надання інформації, яка може бути використана у конкретному кримінальному провадженні. Особливо важливим у контексті залучення конфідентів до проведення НСРД є засада добровільності. Виходячи зі ст. 275 КПК, конфіденційне співробітництво проявляється у двох формах: використання інформації та використання самих конфідентів під час проведення окремих процесуальних дій. Так, відкритим є питання використання наданої конфідентами інформації у рамках кримінального провадження. Зокрема, проблемою залишається використання результатів такого конфіденційного співробітництва як допустимої доказової бази. Наступним неврегульованим питанням законодавчого регулювання конфіденційного співробітництва залишається процесуальний статус інформації, яка надана такими громадянами. Практика використання інформації від конфідентів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій напрацьована, але існують певні труднощі щодо використання інформації конфідента при залучення його до проведення НСРД. Адже ні КПК України, ні Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні не відображають методикою та тактикою такої форми співробітництва [2, с.102].

Проте, відповідно до частини 2 статті 99 КПК України [1] матеріали ОРД, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови їх відповідності вимогам цієї статті можуть використовуватися у кримінальному провадженні як докази. Однак поряд з цим постає питання про те, хто має залучати конфідента до негласного співробітництва, адже такими повноваженнями наділяються лише суб'єкти оперативно-розшукової діяльності, це являється прерогативою оперативних співробітників.

Не менш актуальним питанням є залучення осіб-конфідентів у якості свідків під час судового розгляду. Адже відповідно до ч. 2 ст. 256 КПК, особи, які брали участь у проведенні НСРД можуть допитатись як свідки. У таких випадках, особа, яка допитується у якості свідка повинна забезпечитись заходами особистої безпеки, у тому числі, з неможливістю її ідентифікації. Необхідно зазначити про можливість дистанційного допиту конфідента із суттєвою зміною його зовнішності та голосу на відеозаписі, що дозволить забезпечити особисту безпеку особи, яка сприяла слідству у розслідуванні злочину. Крім того, у деяких країнах світу, як наприклад ФРН, у якості свідка може бути допитаний працівник правоохоронного органу, який був очевидцем проведення НСРД та безпосередньої участі в ній конфідента. Такі показання мають назву «показання з чужих слів», в Україні така практика ще не працює.

Відтак, мусимо констатувати факт недосконалості правових положень, які стосуються участі конфіденційних працівників під час проведення НСРД та у подальшому використанні інформації, наданої ними як доказу. Отже, вважаємо за необхідне прийняття закону України «Про порядок використання інформації, отриманої в результаті конфіденційного співробітництва у рамках кримінального провадження», який би регулював процедуру залучення конфідента до проведення НСРД саме слідчим і порядку використання наданої ним інформації як доказу із можливістю стовідсоткового забезпечення його безпеки.

1. Кримінальний процесуальний кодекс: чинне законодавство із змінами та доповненнями на 04 вересня 2018 року: Офіц. текст. К. : Алерта, 2018. 320 с.

2. Гольдберг Н. Проблеми регулювання конфіденційного співробітництва при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій URL : https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/43697.

3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/ed19920218>.

Чепеляк К.В., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЗНАЧЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ: ОКРЕМИЙ АСПЕКТ

На сучасному етапі розвитку суспільства, з прийняттям Кримінально-процесуального кодексу, серед процесуальних засобів доказування з'явилися нові, які за своїми ознаками наближаються до оперативно-розшукових, та отримали назву «Негласні слідчі(розшукові) дії», що кореспондує Глава 21 цього закону. Як відомо, Конституція України гарантує право на таємницю сімейного та особистого життя, а також право на приватне спілкування. Враховуючи те, що спеціально уповноважені органи, при здійсненні ними негласних слідчих (розшукових) дій тимчасово обмежують основоположні права осіб, гарантовані основним законом держави, законодавець передбачив, що більшість з таких дій, мають здійснюватися з обов'язковими заходами судового контролю.

Актуальність даної тематики зумовлюється, в першу чергу тим, що проведення негласних слідчих (розшукових) дій досить тривалий процес, який потребує достатньо часу та людських ресурсів, з точки зору аналізу практики правоохоронних органів та суду, щодо розгляду відповідних клопотань про дозвіл на проведення тої чи іншої дії.

Проте, складність зазначеної процедури, з одного боку є виправданою, адже має місце тимчасове обмеження основоположних прав людини, гарантованих Конституцією.

Оскільки дана тема не є новою, до неї неодноразово зверталися як вітчизняні так і зарубіжні науковці, зокрема: Б.І. Бороненко, О.Б. Комарницька, Д.Б. Сергєєва, Г.П. Серєда, В.М. Тертишник, О.Ю. Шевчук, та інші. Не зважаючи на таку кількість правників, дана тема була досліджена не у повному обсязі та деякі питання залишаються не вирішеними на сьогодні.

Варто почати з того, що Кримінально-процесуальний кодекс визначає, що негласні слідчі (розшукові) дії - це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом(стаття 246 КПК України)

[1].

Так, негласні слідчі(розшукові) дії відіграють велике значення у розслідуванні кримінальних проваджень щодо тяжких або особливо тяжких злочинів. Метою таких дій є повне, всебічне та об'єктивне зібрання доказової інформації, яка стосується особи чи групи осіб, що вчинили злочин або готують вчинення останнього.

Незаперечним є той факт, що під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій має місце доказування, що включає в себе збирання, перевірку та оцінку доказів, з метою встановлення фактів чи обставин, що мають значення для кримінального провадження.

У кримінальному провадженні доказуванню підлягають:

- подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);
- винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;
- вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;
- обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, що виключають кримінальну відповідальність або є підставою для закриття кримінального провадження;
- обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання [2, с.553].

З огляду на це, науковці виділяють такі ознаки негласних слідчих (розшукових) дій: 1) різновид слідчих (розшукових) дій; 2) ключова притаманна риса- негласність; 3)тісний зв'язок з оперативно-розшуковою діяльністю; 4) структурно- логічна побудова їх системи залежно від тяжкості вчиненого злочину та факту втручання в приватне спілкування; 5) полісуб'єктність проведення, що передбачає здійснення взаємодії між учасниками кримінального провадження; 6) переважне проведення в кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів [3,с. 111].

Отже, підсумовуючи зазначене, можна дійти висновку, що негласні слідчі (розшукові) дії є невід'ємною складовою при розслідуванні кримінальних проваджень тяжких та особливо тяжких злочинів, які наділені характерними їм ознаками, що відокремлюють їх від слідчих (розшукових) дій. Також, негласні слідчі (розшукові) дії здійснюються спеціальними суб'єктами, які реалізують правові норми, які включають в себе застосування гласних і негласних засобів та заходів.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 лют. 2018 р. : (ОФЦ, ТЕКСТ). – К.:Паливода А.В., 2018. – 404 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науковопрактичний коментар / За заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т.Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстініан, 2014. – 1328 с.
3. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному судочинстві України: моногр. / С.Р. Тагієв. К.:ВД «Дакор», 2015. 440 с.

Шахова К.В., кандидат юридичних наук, докторант Харківського національного університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕРПЛИХ ОСІБ ВІД ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ

Безліч цілей, завдань оперативно-розшукової діяльності, що відповідають обов'язкам оперативних підрозділів, а також комплексність мір і заходів цієї діяльності, засобів і джерел її інформаційного забезпечення надають практично майже всій інформації, використовуваної в ОРД, специфічні ознаки саме для оперативно-розшукової характеристики. Інша справа, що ця інформація дійсно багато в чому формується за рахунок ОРД, що перебувають на стику з теорією, різних знань, зокрема криміналістичних, кримінологічних, психологічних та ін. Інакше кажучи, мова йде про давно вже визнаний міждисциплінарний, міжгалузевий і комплексний характер оперативно-розшукової характеристики. Однак важливо при цьому підкреслити, що вона в цьому випадку містить у собі не "чисті", а трансформовані галузеві знання, тобто інформаційні зрізи, затребувані й адекватно використовувані в процесі здійснення ОРД у пізнавальному й інструментально-діючому значеннях. При цьому серцевиною оперативно-розшукової характеристики є спеціальні заходи й методи, які спрямовані на досягнення наміченої мети, рішення виникаючого оперативно-тактичного завдання, подальше пізнання об'єктивної дійсності кримінальної або криміногенної події.

Однак, аналізуючи фахову юридичну літературу можна дійти висновку, що зазвичай оперативно-розшукову характеристику розглядають з позиції визначення особливостей кримінально-правового, криміналістичного, кримінологічного характеру, оскільки вона є складною інформаційною моделлю, яка поєднує в собі комплекс специфічних ознак, рис, особливостей,

що характеризують злочинні прояви в їх розвитку, у поєднанні з безпосередніми причинами, мотивами, метою останніх, зовнішніми умовами, а головне у взаємозв'язку з факторами зовнішнього, кримінально-потенційного, соціального середовища [1].

Враховуючи вказане, визначимо особливості оперативно-розшукової характеристики потерпілих осіб від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи саме шляхом виокремлення особливостей кримінально-правового, криміналістичного та кримінологічного характеру.

Як визначає М. В. Сенаторов потерпілий від злочину – це соціальний суб'єкт (фізична чи юридична особа, держава, інше соціальне утворення або ж суспільство в цілому), блага, праву чи інтересу якого, що знаходиться під охороною кримінального закону, злочином заподіюється шкода або створюється загроза такої. Водночас, вказаний вчений проводить дослідження щодо співвідношення поняття «потерпіла особа» та «жертва злочину». Так, на його думку під жертвою злочину слід розуміти будь-якого соціального суб'єкта, якому злочином заподіюється шкода чи створюється загроза заподіяння такої. Разом з тим, із зіставлення понять «жертва злочину» та «потерпілий від злочину» випливає, що вони мають різний зміст і обсяг. Адже поняттям «жертва злочину» охоплюються не тільки суб'єкти, охоронювані кримінальним законом блага, права чи інтереси яких були порушені у разі вчинення злочину, але й інші суб'єкти, для яких настали негативні наслідки злочину. Отже, вказані поняття повинні мати різні найменування. Водночас, з точки зору ..., загальновіктимологічне поняття слід позначити словосполученням «жертва злочину», а поняття, що має кримінально-правову природу – «потерпілий від злочину». Підкреслюючи різницю між зазначеними поняттями, необхідно звернути увагу на те, що в кримінологічному напрямку віктимології доцільно оперувати як одним, так і іншим поняттям. Адже у багатьох випадках раціонально проводити кримінологічне дослідження не всіх жертв злочинів, а лише так званих «основних», «первинних», «безпосередніх» жертв, тобто потерпілих від злочинів. [2, с. 68-69].

Разом з цим, серед фахівців-юристів розглядаючи питання щодо характерних ознак потерпілої особи від злочину найчастіше виділяють фізіологічні, психологічні, соціально-побутові, освітні характеристики, при чому розглядаючи статеві злочину основну увагу приділяється визначенню ознак лише потерпілих осіб від зґвалтування.

Так, Г.Я. Мартинишин наводить окремі кримінологічні ознаки потерпілих осіб від досліджуваного виду злочинів, спираючись на думки вчених-кримінологів. Зокрема, вказаний автор наводить думку А.С. Лукаш про те, що 100 % потерпілих від зґвалтування є представники жіночої статі, хоча ними можуть бути і чоловіки. Вікові межі вивчених потерпілих сягають від 4-х до 81 року. З них 50,3 % віком 13–19 років; 15 % – 24–32; 14,4 % – 20–23; 1,5 % і 3,7 % – у віці 4–6 та 71–81 років відповідно. Якщо вік чоловіка-

гвалтівника свідчить про його сексуальну активність, то вік потерпілої особи – про її стан при вчиненні зґвалтування. Близько 11,7 % злочинів учинені з використанням беспорядного стану потерпілої особи, причому 41,2 % із них – через вживання одурманюючих речовин, 6,0 % – сильне алкогольне сп'яніння, 2,0 % – хворобливий стан, 4,0 % – психологічні особливості. Решта 5,6 % – з інших причин. 79,5 % потерпілих неодружені. 39,0 % мали неповну середню освіту зазвичай з огляду на шкільний вік; 34,4 % і 15,3 % – середню чи спеціальну відповідно. 43,5 % потерпілих навчалися, 25,7 % були безробітними, 22,8 % – працювали. 83 % були робітниками, 17 % – службовцями, 24,7 % працювали у сфері торгівлі переважно реалізаторами, 11,7 % – офіціантами, 9,1 % – медичними працівниками; 6,5 % – швачками. Решта 48,0 % мали інші місця роботи. У стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння перебували лише 19,6 %. Водночас, аналізується думка М. О. Ларченко зодо того, що 191 (64,7 %) потерпілих від статевих злочинів були знайомі зі злочинцем, незнайомі – 96 (32,5 %), мали родинні зв'язки зі злочинцем – 8 (2,7 %). Крім цього, опитано 107 осіб, 33 засуджених за статеві злочини, переважна частина яких передбачена ст.ст. 152, 153 КК України. На запитання, чи були ви знайомі з потерпілою до скоєння злочину, 36 (33,6 %) відповіли негативно; 41 (38,3 %) зазначили нетривале знайомство; у 30 (28,0 %) випадках злочинця і потерпілу пов'язували близькі стосунки; в одному випадку (0,9 %) був наявний родинний зв'язок. Очевидно, що стосунки злочинця і потерпілої особи певною мірою визначають характер, інтенсивність та суспільну небезпечність злочинного посягання [3, с. 32-34].

Однак, на нашу думку, вказані характеристики осіб, що є потерпілими від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи є не досить вірною, оскільки включає в себе в основному відомості щодо потерпілих виключно від такого злочину як зґвалтування.

Водночас, аналіз емпіричного матеріалу дозволяє констатувати, що характерними ознаками для осіб, які стали потерпілими в результаті вчинення відносно них злочинів передбачених ст.ст. 152-156 КК України є:

- за статевою ознакою: жінки (96,4 %), виключенням є злочини, що передбачені ст. 155 та ст. 156 КК України, де за статевою ознакою потерпілі поділяються приблизно однаково (дівчата – 57,8 %, хлопчики – 52,2 %);

- за віковим критерієм: до 11 років – 7,7 %, від 11 до 16 років – 13,8 %; від 16 до 18 років – 15,8 %; від 18 до 25 років – 30,9 %, від 25 до 35 років – 14,3%, від 35 до 45 років – 8,2 %, від 45 до 55 років – 4,7 %, старші 55 років – 4,6%;

- за соціальним статусом: учні – 28,9 %, працівники сфери послуг – 33,2 %, працівники державних установ – 28,4 %, працівники приватних фірм та організацій – 9,5 %;

- за цивільним станом: одружені - 23,5 %, не одружені – 67,4 %, розлучені – 9,1 %;

- за рівнем освіти: незакінчена середня – 34,1 %, закінчена середня або середньо-спеціальна – 36,7 %, вища освіта – 19,5%, більше ніж дві вищі освіти – 9,7;

- за рівнем достатку: малозабезпечені – 21,4 %, нижче середнього рівня – 27,8 %, середньо забезпеченні – 28,9 %, вище середньо забезпеченого рівня – 17,5 %, багаті – 4,4.

1. Дідоренко Е.О., Бараненко Б.І. Методологічні проблеми оперативно-розшукової діяльності як окремої галузі наукового знання. Вісник ЛАВС МВС ім. 10-річчя незалежності України. Луганськ: РВВ ЛАВС, 2004. Спецвипуск. С. 3-28

2. Сенаторов М. В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві / За науковою редакцією доктора юридичних наук, професора, академіка Академії правових наук України В. І. Борисова. Х.: Право, 2006. 208 с. URL http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/UP/SenatorovMono.pdf (дата звернення: 09.04.2020).

3. Мартинишин Г. Я. Статева недоторканість як об'єкт кримінальноправової охорони в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису: дис. канд. юрид. наук 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право», Львів, 2017. 220с. URL : www.analytique.md (дата звернення: 09.04.2020).

***Шерстюк В.О.**, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

***Телійчук В. Г.**, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент*

**ЩОДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ
ШАХРАЙСТВУ В МЕРЕЖІ «ІНТЕРНЕТ»: МІЖНАРОДНИЙ
ДОСВІД**

В останнє десятиріччя все більше фізичних та юридичних осіб використовують Інтернет та інші форми електронного зв'язку для проведення транзакцій, що призводить до того, що незаконна діяльність з використанням тих же ресурсів також збільшується. Як зазначають експерти Європейського Союзу з питань протидії Інтернет-шахрайствам,

розпочинаючи з середини першого десятиріччя XXI сторіччя, Інтернет-злочинність з кожним роком стає все більш серйозною проблемою. Багато шахраїв, які мігрували в Інтернетсферу, існували в тій або іншій формі протягом багатьох років, але за допомогою Інтернету останні можуть досягати величезної кількості споживачів одночасно і через кордон. Вказаний технологічний засіб також дозволяє використовувати все більш досконалу технологію шахрайства.

На сучасному етапі Інтернет із глобальної поштової та інформаційно-пошукової системи перетворився на інструмент ведення бізнесу, заснованого на принципах мережевої економіки. Ця мережа здатна задовольняти усі потреби бізнесу, враховуючи ті, що пов'язані з реалізацією товарів та їх придбанням. Зокрема, людина може здійснити необхідні розрахункові операції побутового і комерційного призначення та придбати чимало товарів. Використання в комерційній діяльності та повсякденному житті найновіших комунікацій та технологій сприяло виникненню таких нових економічних понять, як «електронна комерція», «електронна торгівля». При цьому кожний із наведених термінів розглядають сьогодні з різних позицій, зокрема, і економічних, і соціальних, і правових. [1]

Взагалі законодавство ЄС захищає споживачів при купівлі товарів або послуг в Інтернеті, однак постійно зростає число споживачів, які відчувають Інтернет-шахрайство. Шахрайство в ЄС за визначенням спільної групи країн ЄС по проблемам Інтернет-шахрайства – це навмисний обман, зробленим для особистої вигоди або з метою заподіяння шкоди іншій особі. Інтернет-шахрайство означає шахрайство, яке здійснюється за допомогою Інтернету. Це стосується шахрайства, скоєного за допомогою електронних покупок, але також за допомогою використання інтернет-послуг, таких як чати, електронні листи, дошки оголошень або навіть програмне забезпечення, щоб нібито обманювати жертв або іншим чином використовувати їх. Шахрайство може бути пов'язано з підробленими аукціонами, продуктами, які навмисно не будуть доставлені, шахрайство з кредитними і дебетовими картами, крадіжки особистих даних і фішингу [2].

Враховуючи зазначене, слід зауважити, що не є дивним, що протидія вказаному виду злочинів покладена на підрозділи Європейського відділу по боротьбі з шахрайством та Європолу. Стосовно Європейського відділу по боротьбі з шахрайством, то до його компетенції входить:

розслідування випадків шахрайства, корупції та інших видів незаконної діяльності; виявлення і розслідування серйозних порушень з боку співробітників ЄС пов'язаними із шахрайськими діями; надання допомоги Європейській комісії у формулюванні і впровадженні політики запобігання та виявлення шахрайства [3].

Розслідування можуть включати співбесіди та огляд приміщень, у тому числі, за межами ЄС. Європейський відділ по боротьбі з шахрайством також координує інспекції національних агентств по боротьбі з шахрайством. Після

проведення розслідування Європейський відділ по боротьбі з шахрайством рекомендує вжити заходів щодо інститутів ЄС і відповідних національних урядів: кримінальні розслідування, судові переслідування, фінансове оздоровлення або інші дисциплінарні заходи. Європейський відділ по боротьбі з шахрайством також контролює виконання цих рекомендацій.

Окремо відмітимо, що однією із найбільших проблем протидії Інтернет-шахрайствам в ЄС є те, що дії по боротьбі з шахрайством в ЄС як і раніше мають певні відмінності в залежності від країни-члену. Щоб вирішити ці проблеми, ЄС у даний час обговорює нову Директиву щодо захисту фінансових інтересів ЄС за допомогою кримінального права. Ця директива забезпечить правову основу для функціонування пропонованої Європейської прокуратури, яка буде здатна розглядати питання, пов'язані з Інтернетшахрайством. Так, Робоча група Європейського Союзу з протидії Інтернет-шахрайствам зазначає, що поява Європейської прокуратури повинна поліпшити розслідування і судові переслідування за злочини, що зачіпають фінансові сторони життєдіяльності країн-членів ЄС. Це обґрунтовано необхідністю забезпечення ефективного розслідування, в масштабах всього ЄС, з огляду на складність багатьох видів великомасштабного шахрайства, в яких часто бере участь більше однієї країни, і тому виходить за рамки національної юрисдикції [3].

Шахрайство, що вчинюється через мережу Інтернет, підриває не тільки міжнародний імідж нашої країни, а й економічно-соціальну ситуацію в середині країни. Багато шахраїв, які мігрують в Інтернет, існують у тій чи іншій формі протягом багатьох років, але розвиваються за допомогою технологій. Споживачі повинні бути обережні і розуміти, що шахрайство буде продовжувати розвиватися в нові форми і платформи.

1. Мусієнко О.Л. Теоретичні засади розслідування шахрайства в сучасних умовах: автореф. дис.. канд. юрид. наук: спец.12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого.

2. Руденко Я.П. Класифікація сучасних методів Інтернет-шахрайств. Матеріали наукової Інтернет-конференції. Ірпінь, 2017. С.128-129

3. Абрамов К. Шахрайство в мережі «Інтернет»: методи захисту від нього. №2. С.-31-33

Шинкаренко І. Р., кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри права, Національного аерокосмічного університету ім.М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Шинкаренко І.І., кандидат юридичних наук, доцент кафедри ОРД та розкриття злочинів Харківського національного університету внутрішніх справ

МЕТОДИ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ЗАГРОЗ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТАМ ІНФРАСТРУКТУРИ АВІАЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ

Сучасна наукова думка визначає, що стосовно об'єктів авіаційного транспорту, безпека об'єкта диференціюється на: безпеку авіації (БА); авіаційну безпеку (АБ); безпеку польотів (БП); економічну безпеку (ЕБ); фінансову безпеку (ФБ); кадрову безпеку (КБ); особисту безпеку (ОБ); фізичну безпеку об'єкту (ФБО); інформаційну безпеку (ІБ); матеріально-технологічну безпеку (МТБ) та ін.[1;2; 3, с. 76-88; 4; 5, с. 278-281.].

Наявність такого різновиду безпеки визначає необхідність здійснення полі діяльності спрямованої на виявлення причин та умов вчинення злочинів на об'єктах авіаційного транспорту, а також нейтралізації потенційних загроз забезпеченню означених об'єктів.

Досвід діяльності поліцейських установ світу та служб авіаційної безпеки свідчить про необхідність здійснення аналітичної діяльності спрямованої на виявлення, обробку, реструктуризацію інформації та побудови на її аналізі схем імовірних злочинних загроз та організаційно-тактичних моделей їх нейтралізації на об'єктах інфраструктури авіаційного транспорту та взагалі всього комплексу структурних елементів критичної інфраструктури.

Означене не можливе без запровадження кримінального аналізу у сфері забезпечення об'єктів авіаційної інфраструктури. Проведене нами дослідження проблем використання кримінального аналізу протидії злочинності, а також результати досліджень О. В. Власюка, О. І. Дем'янчука, Ю. М. Ковбаси, Д. В. Козлова, М. І. Сідора, А. С. Треуса, О.Б. Фаріон [6, с. 351-356; 7, с. 76-83; 8, с. 48-53; 9, с. 53-59; 10, с. 106-110], дозволяють констатувати, що основними рисами та складовими кримінального аналізу у сфері забезпечення об'єктів авіаційної інфраструктури є:

- сукупність систематичних аналітичних процесів;
- вивчення певних характеристик та тенденцій;
- визначення та розуміння (осмислення) зв'язків між даними про загрози втручання у діяльність авіаційного транспорту, про конкретні протиправні дії та інформацією іншого характеру;

- систематичну специфічну інформаційно-аналітичну діяльність;
- полягає у опрацювання інформації, яка є суттєвою для управління або прийняття рішення;
- здійснюється з метою попередження, превенції, виявлення та розслідування злочинів або адміністрування без пекової діяльності на об'єктах авіаційного транспорту.

В умовах сьогодення у фахівців у сфері інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності превалює думка про існування двох видів кримінального аналізу: аналітичний пошук та аналітичне дослідження. Основним змістом аналітичного пошуку є організація інформації таким чином, щоб полегшити завдання з вилучення сенсу із зібраних даних. Аналітичне дослідження полягає у встановленні взаємозв'язків між особами, подіями та предметами [11, с. 133].

З означеного та враховуючі наші дослідження щодо проблем убезпечення об'єктів авіаційної інфраструктури [12; С. 215-229; 13, С. 100-102] можемо констатувати, що: кримінальний аналіз з метою убезпечення об'єктів авіаційної інфраструктури є діяльністю співробітників служб авіаційної безпеки, правоохоронних органів на ґрунті використання інтелектуального програмного забезпечення та системного підходу щодо збору відповідної інформації, аналітичного вивчення певних характеристик, тенденцій з метою встановлення взаємозв'язків між фактами, подіями, явищами, суб'єктами та об'єктами, оптимізації суб'єктами у сфері авіаційної безпеки на державному, територіальному, об'єктовому рівні та під час вирішення конкретних задач протидії загрозам, злочинності (профілактика попередження – виявлення - припинення – розслідування кримінальних правопорушень – виконання покарань – ре соціалізації засуджених).

На наш погляд складовими кримінального аналізу є також діяльність з отримання, обробки, реструктуризації інформації та прогнозування розвитку ситуації. Окрім того враховуючі те, що кримінальний аналіз є одним з елементів кримінальної розвідки ми можемо визначити підґрунтя його запровадження в практичну діяльність правоохоронних органів та структурні елементи.

Таким чином слід погодитися з думкою, що кримінальний аналіз дозволяє ідентифікувати та визначити зв'язки між інформацією, що стосується протиправного діяння, та будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел. Відстеживши ці зв'язки, можна з великою вірогідністю відтворити повну картину діянь, що складають склад кримінально протиправних діянь, а також створюють загрозу безпеці об'єктів інфраструктури авіаційного транспорту.

Досвід поліцій світу показує, що в якості джерела даних для кримінального аналізу можуть бути:

- матеріали кримінальних проваджень;

- результати проведення превентивних та оперативно-розшукових заходів та комплексних операцій ;
- матеріали моніторингу кримінологічної обстановки на окремих територіях та об'єктах авіаційної інфраструктури;
- фізичні особи;
- правові інструменти;
- інтегровані бази даних та результати використання пошукових та розвідувальних комп'ютерних програм;
- речові докази: інформація про фізичне положення, одержана з місця злочину, про жертву, про підозрювану особу і його оточення.
- відкриті джерела;
- відкриті посилання;
- опитування і т. ін [14].

Дослідження передового досвіду діяльності правоохоронних органів, служб авіаційної безпеки та служб безпеки суб'єктів господарювання, що розташовані на об'єктах авіаційної інфраструктури дозволяє визначити, що додатковими джерелами інформації для здійснення кримінального аналізу можуть бути:

- полиграфне опитування;
- заходи з використанням дистанційних детекторів психоемоційного стану біологічних об'єктів;
- здійснення заходів з використанням технології віброізображення (VibraImage);
- , методика психозондірування професора І. Смирнова - «Майн рідер», «Мовчазний базіка» (Silent talker),
- аналізатори брехні по голосу, метод біорадіолокації і т. д. (Амінов І. І., Волинський-Басманов Ю.М., Волинський В.Ю., Каменєва М.Є., Еріашвілі Н.Д., 2010);
- використання система голосового профайлінгу

На наш погляд застосування профайлінгу у сукупності з ідентифікацією за голосом на ґрунті голосового «відбитку» сформованого у і комп'ютерної системі може зіставлятись із будь-якою фразою, вимовленою людиною [15] та сприяти її ідентифікації та в подальшому визначити його небезпечність для об'єкта інфраструктури авіаційного транспорту.

Метою запровадження профайлінга в діяльність правоохоронних органів та служб безпеки об'єктів інфраструктури авіаційного транспорту є:

- розробка типових портретів та стереотипу поведінки осіб, які виношують протиправні задуми, спрямовані на вчинення терористичних актів та екстремістську діяльність;
- формування технології формування тактики оцінки особистості на основі візуальної психологічної діагностики;
- формування системи заходів протидії психологічному впливу з боку потенційних злочинців;

- формування типової технології психологічного впливу на агресивний натовп та групи, що втручаються в діяльність об'єктів авіаційного транспорту;
- освоєння технік і прийомів встановлення і розвитку психологічних контактів під час превентивної діяльності;
- розробка рекомендацій розпізнання потенційних злочинців по їх словесним портретом і типології поведінки та виявлення ознак формування загроз об'єктам авіаційної інфраструктури;
- визначення типової інформації про структуру терористичних і екстремістських організацій, організацію вчинення терористичних актів та формування потенційних загроз втручання в діяльність об'єктів авіаційної інфраструктури;
- розробка тактичних рекомендацій застосування спеціальної техніки електронного (акустичного і візуального) моніторингу місць скупчення людей на об'єктах транспортної інфраструктури та аудіо профайлінгу звукового середовища;
- формування організаційно-тактичної моделі спостереження спостереження за особами, які складають загрозу об'єктам авіаційної інфраструктури передбачивши розташування резервів, сил взаємодії, груп активної протидії і локалізації потенційних терористичних актів і виявлення джерел потенційних загроз;
- створення системи контролю за поведінкою потенційних злочинців, які складають загрозу об'єктам авіаційної інфраструктури;
- формування організаційно-тактичних моделей використання прийомів профайлінга для виявлення і фіксації оперативно значимої інформації при вирішенні завдань попередження загроз терористичної та екстремістської спрямованості.

-
1. Закон України Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 16, ст.199.
 2. Закон України «Про транспорт». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994, N 51. ст.446.
 3. Горбулин В. Национальная безопасность Украины и международная безопасность. *Политическая мысль*. 1997. № 1. С. 76-88.
 4. Сидорчук О. Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення: монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 492 с.
 5. Шинкаренко І. Р., Спіцина Г. О. Актуальні проблеми забезпечення об'єктів авіаційного транспорту в умовах сьогодення. *Актуальні проблеми забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід : матер. II міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 25.10.2019). Дніпро : ДДУВС, 2019, с.278-281

6. Власюк А. В. Использование криминального анализа в борьбе с преступностью: возникновение и становление. *Університетські наукові записки*. 2012. № 4 (44). с. 351-356.

7. Дем'янчук О. І., Ковбаса Ю. М., Сідор М. І. Практика застосування оперативно-розшуковими підрозділами Західного регіонального управління кримінального аналізу у сфері протидії незаконній міграції на державному кордоні України. *Бюлетень Департаменту оперативної діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України*. 2010. № 2. С. 76–83. ,

8. Козлов Д. В. Використання в оперативно-розшуковій діяльності можливостей кримінального аналізу на морській ділянці відповідальності. *Бюлетень Департаменту оперативної діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України*. 2011 № 5. С. 48–53. ,

9. Треус А. С. Стан запровадження системи кримінального аналізу в оперативно-розшукових підрозділах Державної прикордонної служби України. *Бюлетень Департаменту оперативної діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України*. 2009. № 1. С. 53-59.

10. Фарион О.Б. Алгоритм проведення стратегічного кримінального аналізу оперативно-розшуковими підрозділами державної прикордонної служби України. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. № 3 (15). 2012. С. 106-110.

11. Узлов Д.Ю., В. М. Струков Применение интеллектуальной системы криминального анализа в реальном времени (RICAS) для аналитического сопровождения оперативно-розыскной деятельности и досудебного расследования. *Право і безпека: Юриспруденція. Юридична психологія (психологічні науки)*. Харків, 2015. № 2. С. 132-139.

12. Шинкаренко І.Р. Проблеми використання в діяльності оперативних підрозділів національної поліції України кримінального аналізу: теоретико-історичне підґрунтя // Науковий вісник ДДУВС: Збірник наукових праць. 2017. спецвипуск № 1 . С. 215-229. (включено до міжнародної науково метричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща Ю, Варшава).

13. Шинкаренко І.Р, Спіцина Г.О. Напрями формування наукового підґрунтя безпеки об'єктів інфраструктури авіаційного транспорту. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 бер. 2020 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 100-102.*

14. Основи кримінального аналізу: посібник з елементами тренінгу / О.Є. Користін, С.В. Албул, А.В. Холостенко та ін. Одеса: ОДУВС,Ю 2016. 112с.

15. Биометрия. Сам себе пароль. 2007. 07 июля.. URL: <http://www.ean.ru/art1>.

Юдін А.В., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ БОРОТЬБИ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ

Торгівля людьми є величезним міжнародним бізнесом, у якому визначальну роль відіграє організована злочинність. За даними Організації Об'єднаних Націй, обсяги світової торгівлі жінками оцінюються приблизно у 12 мільярдів доларів у рік, а одержувачами прибутків є транснаціональні організації торгівців. Такі виклики світового масштабу вимагають від правоохоронних органів дієвої відповіді все зростаючій загрози.

Як відзначає О.О. Дульський, серед головних завдань першочергових стратегічних напрямків боротьби з організованою злочинністю та тісно пов'язаною з нею корупцією слід вважати знешкодження суспільно небезпечних організованих злочинних структур, діяльність яких насамперед носить міжрегіональний, міжнародний та транснаціональний характер.

Разом із тим, як зазначають практичні працівники, не завжди вдається притягнути особу до кримінальної відповідальності за торгівлю людьми, навіть тоді, коли виявлено сам факт вчинення злочину. Адже, не розроблено дієвих практичних рекомендацій щодо попередження та розкриття вказаного виду злочинів, а існуючі накази та інструкції мають поверхневий характер та абсолютно не відображають потреб та умов сучасності. Постає гостра необхідність пошуку нових дієвих способів виявлення та документування фактів торгівлі людьми, виявлення та знешкодження організованих злочинних груп, причетних до такої діяльності.

На сьогодні проблема боротьби з торгівлею людьми (особливо жінками) стала надзвичайно актуальною для нашої держави. Україна, як і більшість країн Центрально-Східної Європи, вже має досить тривалий сумний досвід втрати значної кількості жінок і дівчат, вивезених з її території за кордон, де вони стають жертвами різноманітних методів та форм експлуатації, найпоширенішою з яких є примушення до заняття

проституцією. Найчастіше країнами призначення для жінок з України є Туреччина, Греція, Кіпр, Італія, Югославія, Боснія і Герцеговина, Угорщина, Чехія, Хорватія, Німеччина, Об'єднані Арабські Емірати, Китай і Нідерланди.

Україна намагається якомога активніше залучатися у процес міжнародного співробітництва у сфері боротьби з торгівлею людьми, а також до загальної боротьби з міжнародною організованою злочинністю. Слід відзначити, що Україна (як на міжнародному, так і на національному рівні) застосовує багатовекторний підхід до проблеми боротьби з торгівлею жінками. Як правило, це проявляється у поєднанні стратегій боротьби з торгівлею жінками як такою, боротьби з нелегальною міграцією та боротьби із міжнародною організованою злочинністю.

Сьогодні одним із негативних проявів світових інтеграційних процесів стала інтернаціоналізація організованої злочинності. Організована злочинність набуває глобального характеру. Діяльність міжнародних організованих злочинних угруповань, у тому числі й тих, що сформувалися в Україні, поширюється на всі регіони світу і досягла рівня, недоступного їм раніше. Створення стійких каналів нелегальної міграції та торгівлі людьми є однією з найприбутковіших сфер та напрямків транснаціональної організованої злочинної діяльності в Україні. Україна є учасницею більш ніж 150 угод і міждержавних договорів щодо боротьби з організованою злочинністю.

Загалом загострення проблеми торгівлі людьми в Україні зумовлене низкою соціально-економічних, правових та організаційних чинників, а саме:

- низькі заробітки більшої частини населення, загальне зниження життєвого рівня та матеріальна незабезпеченість;
- нестача робочих місць, безробіття, особливо серед молоді (в першу чергу жінок);
- активізація діяльності міжнародних злочинних угруповань;
- корумпованість представників різних гілок влади (здебільшого правоохоронних органів та органів прикордонного контролю) тощо.

Міжнародне співробітництво у сфері боротьби з торгівлею людьми проводилося на наступних трьох основних рівнях:

1) у рамках участі України в діяльності різноманітних міжнародних організацій;

2) у рамках виконання зобов'язань за універсальними багатосторонніми договорами у сфері захисту прав людини, окремі положення яких стосуються боротьби з торгівлею людьми (Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року; Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року, а також Конвенція про права дитини 1989 року);

3) у рамках двосторонніх та багатосторонніх локальних та регіональних міжнародних договорів, спрямованих на боротьбу з міжнародною злочинністю.

Слід підкреслити, що багатостороннє співробітництво у рамках участі в діяльності різноманітних міжнародних організацій та у рамках виконання державами їх зобов'язань за універсальними багатосторонніми договорами у сфері захисту прав людини охоплює не лише безпосередню координацію спільних дій, спрямованих на забезпечення досягнення цілей договорів, а також включає постійний обмін інформацією щодо ефективних методів та стратегій захисту прав людини (і боротьби з торгівлею людьми тощо), які застосовуються державами. Один із способів поширення такої інформації – подання державою спеціально створеним у рамках системи ООН та у рамках міжнародних договорів органам моніторингу її звітів та доповідей про діяльність щодо імплементації положень окремих міжнародно-правових актів.

-
1. Левченко К.Б. Торгівля жінками в Україні – загальна ситуація та огляд українського законодавства / К.Б. Левченко // Збірка матеріалів з питань боротьби з торгівлею жінками та дітьми. – К., 2000. – Кн. 2. – С. 177–201.
 2. Пясковський В. Методи вербування і вивозу українських жінок до нелегального секс-бізнесу за кордон / В. Пясковський // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 8. – С. 110–112.
 3. Ерохина Л. Д. Международное сотрудничество в борьбе с терроризмом и торговлей людьми как формами организованной преступности /Л.Д. Ерохина // Динамика научных исследований : материалы III междунар. науч.-практ. конф. (Днепропетровск, 21–30 июня 2004 г.). – Т.4: Право. – Днепропетровск: Наука і освіта, 2004. – С. 39–41.

З М І С Т

Бойко О.В.
 ПРОВОКАЦІЯ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ 3

Водоп'ян Д. В.
 ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ДО ПОСТАНОВЛЕННЯ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ..... 6

Волошина М.О.
 ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ТА НАГЛЯДУ ЗА ЗДІЙСНЕННЯМ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ ПЕРВИННОЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....10

Горелік Д.С.
 ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ ШАХРАЙСТВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ14

Горобець М. І.
 ОКРЕМІ ВИМОГИ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ..... 19

Грисенко П.О.
 ЩОДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ТА СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ..... 22

Зінченко С. С.
 ВИКОРИСТАННЯ ПРОФАЙЛІНГА В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....25

Кириченко В.О.
 ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ПОРІВНЯННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОЗБОЇВ.....27

Кир'янова В.О.
 ПОМИЛКИ СЛІДЧИХ ПРИ ОТРИМАННІ ДОКАЗІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ РОЗШУКОВИХ ДІЙ..... 30

Книш С. В. НОРМАТИВНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ» У ПРАВОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	33
Ковбаса М.В. ОСОБЛИВОСТІ НЕГЛАСНОЇ СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ: ВИКОНАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ З РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ГРУПИ ЧИ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ. 36	36
Коломоєць А.В. ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	38
Кузема І.О. ДЕЯКІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ЗА ТЕЛЕФОННИМИ РОЗМОВАМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	42
Кузьменко І.П. ЩОДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ.....	45
Курганова Д.Р. ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОТИЗМУ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ.....	48
Капустник В. В. ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬСЯ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	53
Лозицький М.П. ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ. СИСТЕМА ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ.....	55
Матвієнко Є.І. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОНЛАЙН-ОБШУКУ ЯК РІЗНОВИДУ СЛІДЧИХ ДІЙ В РАМКАХ ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ.....	60
Маляренко С.А. - ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇН.....	64

Мельник Ю. С. МІСЦЕ ТА РОЛЬ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ.....	66
Мядзель М.М. ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТІ МЕТИ ТА ЗАВДАННЯ КОТРОЛЮ ЗА ВЧИЕННЯМ ЗЛОЧИНУ	70
Настич Т.М. НЕГЛАСНЕ ТА КОНФІДЕНЦІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В МЕЖАХ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	74
Пархоменко А.О. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВТРУЧАННЯМ У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ З УРАХУВАННЯМ МІЖНОРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	76
Плескачова В.С. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОТОКОЛІВ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	79
Приступа Д.В. МІСЦЕ ТА РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ПРОТИДІЇ РОЗБОЯМ	81
Русило М. О. ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ НЕГЛАСНИХ ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	86
Рец В.В. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМАТИКА.....	89
Савченко В.О., Черненко А.П. ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ІНФОРМУВАННЯ ПЕВНИХ ОРГАНІВ ПРО ПРИЧИНИ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ.....	93
Салогуб С. М., БАЗОВІ АСПЕКТИ ТЕХНІКИ КИШЕНЬКОВИХ КРАДІЖОК І МЕТОДИКА ОПЕРАТИВНОГО РЕАГУВАННЯ: РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	97
Семенов М. Д. ЩОДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	101

Семенницький О.В.

ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ (ВЗАЄМОДІЇ) СЛІДЧОГО І ПРАЦІВНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ХОДІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЄСПЛ ТА ІНШИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ МІЖНАРОДНИХ УСТАНОВ.....104

Скалецький Д. А., Панасюк О. І.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ «ЗЛОДІЙ В ЗАКОНІ» У СТРУКТУРІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ.....108

Стащак А.Ю.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ГЛАСНИХ ТА НЕГЛАСНИХ ЗАХОДІВ В КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....110

Тищенко М.С.

ЩОДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ 112

Фещин М.А.

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО І ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КИШЕНЬКОВИХ КРАДІЖОК.....114

Худенко Д.М.

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ПІДГОТОВКИ ДО ОБРОБКИ ВЕЛИКИХ МАСИВІВ ДАНИХ В КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ.....118

Чугай Є. М.

ВИКОРИСТАННЯ ВІДОМОСТЕЙ, НАДАНИХ КОНФІДЕНТАМИ У РАМКАХ ПРОВЕДЕННЯ НСРД: ТЕОРЕТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ..121

Чепеляк К.В.

ЗНАЧЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ: ОКРЕМИЙ АСПЕКТ
..... 124

Шахова К.В.

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕРПЛИХ ОСІБ ВІД ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ..... 126

Шерстюк В.О.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВУ В МЕРЕЖІ «ІНТЕРНЕТ»:
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД129

Шинкаренко І. Р., Шинкаренко І.І.

МЕТОДИ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ЗАГРОЗ БЕЗПЕКИ
ОБ'ЄКТАМ ІНФРАСТРУКТУРИ АВІАЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ 132

Юдін А.В.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ
БОРОТЬБИ 3 ТОРГІВЛЕЮ
ЛЮДЬМИ.....137

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

Матеріали Круглого столу присвяченого Дню науки
(22 травня 2020 року, Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)

Друкується у авторській редакції

Підп. до друку 30.06.2020 р. Формат 60x84/16. Гарнітура – Times. Друк трафаретний.
Папір офісний. Ум.-друк. арк. 3,00. Обл.-вид. арк. 11,50. Тираж 10 прим.

Редакційно-видавниче відділення відділу організації наукової роботи ДДУВС
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДП № 164-р від 07.08.2013